15

« It will be a marvellous thing – the true personality of man – when we see it. It will grow naturally and simply, flowerlike, or as a tree grows. It will not be at discord. It will never argue or dispute. It will not prove things. It will know everything. And yet, it will not busy itself about knowledge. It will have wisdom. Its value will not be measured by material things. It will have nothing. And yet it will have everything, and whatever one takes from it, it will still have, so rich will it be. It will not be always meddling with others, or asking them to be like itself. It will love them because they will be different. And yet while it will not meddle with others it will help all, as a beautiful thing helps us, by being what it is. The personality of man will be very wonderful. It will be as wonderful as the personality of a child. – In its development it will be assisted by Christianity, if men desire that; but if men do not desire that, it will develop none the less surely. For it will not worry itself about the past, nor care whether things happened or did not happen. Nor will it admit any laws but its own laws; nor any authority but its own authority.

Yet it will love those who sought to intensify it, and speak often of them. And of these Christ was one. « Know thyself », was written over the portal of the antique world. Over the portal of the new world « Be thyself » shall be written. And the message of Christ to man was simply « Be thyself ». That is the secret of Christ. »

Oscar Wilde – « The soul of man ».

« Enfin l'ancêtre anthropoïde a engendré, un beau jour, un rejeton nettement supérieur à lui-même, un être miraculeusement doué, l'homme. Il ne s'agit plus ici de l'évolution lente et du progrès goutte à goutte admis jusqu'à présent par les transformistes. Le naturaliste hollandais, de Vries, nous a appris qu'en vérité, la nature fait des sauts : natura facit saltus. Il y a, nait dans la vie des espèces, des sortes de crises. A certaines époques critiques, apparaissent dans leurs progéniture des différences considérables et d'une valeur spécifique. C'est à une de ces périodes critiques de la vie sinienne que l'homme est apparu comme l'enfant prodige d'un anthropoïde. »

A. Dastre. – La Vie et la Mort.

0 80

„Den lieb' ich, der Unmögliches begehrt."

Goethe. – Faust (II. Teil)

Toujours chez-soi. – Un jour nous arrivons à notre but – et dès lors nous indiquons avec fierté le long voyage que nous avons dû faire pour y parvenir. En réalité nous ne remarquions pas que nous voyagions. C'était au point qu'à chaque endroit nous avions l'illusion d'être chez-nous.

Nietzsche – Le Gai savoir.

1907-8

15

Ιστορικά

Αξιοσημείωτα

Διαφορετικά

Θεωρεύω ότι

Θα βλέπω ένα νέο

Γν(ωρίσματα) 73

Σαν φύλλο 83

Heidelberg 30b
Βιέννα 46b
Βρεσλάου 59b
Θεσσαλονίκη 61
Θέση καλλιτεχνικά 62
Πόλη (πολλά Βρεσλάου) 64
Γραμμή ΣΔ 66b

Παλαμᾶς

1907. Ἰουλίου 16. Θεραπιά. Ἀντιγράφω κάτι ποὺ ἔγραψα προχθές πρωί πρωί στὸ Φαλάρι, ~~ὅπου~~ βρέθηκα στὸ σπίτι ποὺ μένει ὁ Δεσπότης τῆς Κασσορειᾶς. Ἡ Ἑλένη νὰ διαβάσῃ ἀπὸ τοὺς ποιητές; Καὶ ἀποφασίσαμε νὰ διαβάσῃ μιὰ ἐπιστολή μου τὴν ἀξιωσή τῆς αἰωνιότητος καὶ ἔβγαλα τὸν κόσμο μέ τὰ μάτια τῆς αἰωνιότητος. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν μπορῶ ὄμορφα νὰ πάρω μέρος στὴν τρεχούμενη ζωή, ποτὲ ὄμορφα νὰ χυθῶ στὰ καθημερινὰ μικροχαμώματα. Εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὴ ζωή. [Ἀγαπιόμαστε μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀγγὰ θὲ μ' ἐνδιαφέρει ἡ ζωή τους ἡ καθημερινή, μ' ἀρέσει ἡ ζωή σὲ σύνολο ἡ ἡ ἀντίθεση μὲ τὸ θάνατο. Ἡμερήσιες δὲ διαβάζω παρὰ μόλις ἕξακτα. Νὰ παρακολουθῶ κάθε χέρι τῆς κινήσεως τῶν ἀνθρώπων ἡ τὴ πολιτική τῶν κάτω, εἶν βαρετό σὰν τὴν ἀρρωστή. Ποτὲ δὲν μπόρεσα νὰ συνηθίσω νὰ διαβάζω τυχαῖα ἐφημερίδες οὔτε νὰ μ' μέσα σταθῶ ἀνθρώπους. Θέλει πρέπει νὰ συνηθίσω. Ἐμ δὲν εἶμαι μ' αὐτό.] – Ἄνθρωποι τοῦ αἰώνιοι, ὅπως ὁ Παλαμᾶς θὰ σοῦ ποῦν ἔγραψα· ἡ Ἡμέρα ἡ ἱστορία εἶν πρόσκαιρα.

Ἡμέρα ὁ κόσμος μυρίοι καὶ πρακτικά, ἡ ἡν ἔνν βρῆκε τοὺς χτές ἦταν ἴσως ἄγγιστοι καὶ πράγματα, δὲ χαλάβαμε τοῦς καὶ αὔριο μπορεῖ νὰ εἶν ἄγγιστοι, (εἶτε σὰ χθές εἶτε ἡ ἀγγιστόνικα). Δὲ ἐνοιάζομαν δυνατή τοῦ ἡ ἱστορία ἡ τὰ πρακτικά ἡ. δὲν ὑπάρχει ἄγγιστο παρὰ μόνο στὴ σημερινή διάθεση μερικῶν ἀνθρώπων ἡ χαῖν καὶ τοῦ

εἶν' μιά διαύγεια ἐποχῆς βεντερν καὶ κούραστες ἐθνικῆς μεγάλης, ἢ πῶς λέν εἶμαστε οἱ μόνοι ἄνθρωποι ἢ οἱ πρῶτοι μαζί παρ' δ' ἄλλοι ἢ ἄλλοι ποὺ δὲ δ' εἶν' πολιτισμένοι σάν καὶ μᾶς τώρα, ἢ δὲ δ' ἔχει αὐτὴ τὴν ψυχικὴ μας διάθεση. Ὡς ποὺ νὰ πρέπει κι' αὐτοὶ ἀπὸ τέχνη καὶ κουραστοῦν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ἢ ἀπὸ τὸ κράτος μας ἢ νὰ γίνουν σάν καὶ μᾶς. (l'éternel retour)

Ἤτας ὅμως ἡ ἀνθρωπότητα βρεμένη καὶ αὐτή, ὅλη μαζί, ἢ ἤτας οἱ τόποι μαζί τοῦ καιροῦ τούτου δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται ἢ νὰ σοκάρεται σάν τοὺς τόπους μετὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ὁμήρου. Ἤτας κάποιας ἀνθρώπου ψυχικὸς δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται ἢ νὰ σοκάρεται ἀπαράλλακτα σάν τὸ Μάρκο Αὐρήλιο, ἢ τὸν Αὔγουστο.

Μιὰ ἡ ἐθνικὴ κούραση εἶν' πάντα, σ' ὅλα τὰ ἔθνη ἢ σ' ὅλους τοὺς καιρούς. Καὶ τὰ ἔθνη μοιάζει μεταξύ τους. Εἶν' ὀργανισμοὶ ποὺ γεννιέσαι, βγαίν' μεγαλώνει, καὶ ἐπειτα κουράζεσαι ἢ σκλαβώνεσαι ἢ δὲν ἔχουν πιὰ πολιτικὴ βοὴ δική τους. " —

Ἀντιγράφω ἢ κάτι ἄλλο ποὺ ἔγραψα προχθὲς στὸ Φαλάρι.

" Μοιάζει τὸν Βύρωνα στὸ ρωμαντισμό μου. Τώρα εἶμαι στὸ Φαλάρι ἢ τὸ νοιώθω. Εἶν' ἡ πρώτη νύχτα τοῦ Ἰουλίου μοῦ. Μεγάλο χτὲς τὴ νύχτα μ' εἶχε δεσπότη μιὰ τὰ βεβαίωσε τοὺς ἡμέρας. Τὸ πρωὶ ἔχει πάει στὸ Μέγα Βεβέρη μὲ τὸν Πατριάρχη, ἢ τοὺς εἶπε ὁ Βεβέρης μὲ δυνατὸ ἢ ἄλλο τρόπο νὰ κατέστειλε πίσω στὴν Πόλη μερικοὺς δεσποτάδες τῆς Μακεδονίας ποὺ κατὰ τὰ γεγονότα τὸν δὲν κάθονται χρόνια τόνο βοηθοῦν τοὺς ἀνταρτες. Καὶ σήμερα μὲ τὸ δεσπότη αὐτὸ ἔπρεπε ὁ Πατριάρχης νὰ προσκυνήσει τὸν Δράμας ἢ ἔγινε ποὺ, ἀφοῦ τόσες χρονιὲς τὸ μέτωπο ὁ Χριστάκος ἤτας ἀκαμπόδη τὸ Πατριαρχεῖο νὰ ὑποχωρήσει, μ' δὲν πρέπει νὰ βιαστῆ ἀκόμα, ἢ ἀν ὑποχωρήσει πρέπει νὰ μετείνει ἀπαραλλάκτα. Ἔβαλε κι' ποὺ μεγοῦν ὁ Δεσπότης βαρφιὰ γιὰ μᾶς ἢ εἶπε μὲ τὸ νὰ μαζεύεται στὸ Φαλάρι καὶ κάνει πολιτικὴ μ' ἕνα Φαλαριώτη Δεσπότη, ὅπως μέν ἡ Ἱστορία ποὺ ἔκαναν τόσοι ἄλλοι πρόγονοι τοῦ χωριοῦ μας. Στὰ ἴδια μέρη, στοὺς ἴδιους τόπους, ἀλλὰ οἱ ἄλλοι καιροὶ κάνει καὶ μὲ τὰ ἴδια πράγματα ποὺ ἔκαναν οἱ πρόγονοι μου ὅσοι ἤταν πολιτικοὶ ἢ ὅταν ἔκαναν πολιτικὴ. " — Προχθὲς τὴ νύχτα ἔμεινα στὸ Φαλάρι ὄχι ταπεινώνεσαι μὰ πολιτικός. — Καὶ σήμερα ἔκανα τὸ ἴδιο βιαστῶ νὰ εὐδοκιμήσω τὰ λόγια τοῦ Βεβέρη στὸν Πρόεδρο, μετὰ βέβ. τοῦ αὐτὸς δὲ βιαστῆ ἀρκετὰ νὰ σταθεῖ καὶ μένει τὸ δίκιο τοῦ Τούρκου, ἀπὸ ἀκαταστασία μὴ μένει κανένα βήμα. Δὲν εἶναι ζήτημα τοῦ Τούρκου ἢ βέβ. ποὺ ὅσο μᾶς χτυπᾶει καὶ ὑποχωρεῖ τόσο μᾶς καβαλικεύει περισσότερο. Ἀπὸ μένα ἐφαρμόζει πάει δὲ τὰ λόγια τοῦ Πρόεδρε. Ἐγὼ ἀκαμπαρί ἀν σκάνει ὁ Βεβέρης!

Καὶ γράφω ἀργότερα πάλι σημείωσα στὸ σημειωματάριο μου:

" Μιὰ κατάσταση καὶ μιὰ δοξούρα σηκώνει τὸν Κεράσκο ἢ ὁ

ήμουν βαθιά κάτω από τό Πέφα που δέ φαίνεται. Βάρκες μή ποτέ μεσοδωρία κ' σπέκονται κ' προβάλλουν μή πρωΐ. Θυμώνει τή Βενετία. Τά σημάδια του βαπόρι κάν μιά ήδονική μαχαιριά σύγχρονη, μέσα στήν ιστορική βαρκά, πεταμένη μου διάθεση.

—

Τί ασήμαντη είν' κ' ύποπτέρη πάρα τή βάρη κοντά στή ζωή. Ένιωθα δέν βρέχω πίστη (agnosticism) πιστεύω στό ασυνείδητο (inconscient) μή αφίνω ήμπόρεμα τή ζωή μου δύναμη κι' ύπερμέτρη, κι' βάλτε δρόμος, κι' γκαντάρω, κι' αίδιση. Θέν τήν πίστω μι' τίς ύποστηρικτικές μου κρίσεις μή μι' τά συμπεράσματα των συλλογισμών μου. Ένερα ένα κάτερα, Άλλο τό ένα (κ' ζωή) μή άλλο τό άλλο (κ' ύποστήρη). Τά χωρίζω όλότελα. Είμαι καί μ' αίδρυνση τής εποχής μου μή έχω μιά κάποια ύποστηρικτική διάθεση, μά τή διάθεσή μου αυτή δέν τήν ποιοποιούν. Λόγο πού ίσως έχει δίκιο οί συλλογισμοί μου (κ' λογική μου) ίσως όμως καί χαίνω μάθω. Ένιωθα δέν βρέχω – ότι κανείς άλλος βρέχει τά μόνο μου – ότι κ' λογική μου είν' σωστή κ' αλάθητη, γι' αυτό κρίνω τά πράγματα μή βάζω ήμπόδια αυτό ύποστηρικτικές πίστεις, κάνοντας ότι μ' έρχεται κ' ότι αναγκάζομαι, πότε τό ένα πότε τό άλλο, πότε μή τά δύο μαζί, συνδυασμένα, ταιριασμένα όπως μπορούν καλύτερα.

[Κύριε μ' 28 του Μάρτη, μ' 27 Νοέμβρη 1907].

—

Αφορ.

18 Ιουλίου. Εκμηρός μιά τόν εαυτό μου, ούτε μπορώ πιά σκυμρός καί χωρίς αγυναμίες.

Τί απαιτώ από τόν εαυτό μου; – Μεγάλη ήμορφιά.

19 Ιουλίου. Καί σήμερα τί απαιτώ από τόν εαυτό μου; Ν' ανοίξη μ' κι' γκουντούνι ούτε πάρα.

+

20 Ιουλίου. Μερικά τραγούδια ερωτικά κ' παράπονο αταίριαστο έχουν μέσα τους! Καμιά φορά που τά θυμούμαι κ' μ' έρχεται στό νου μιά μοναχά στροφή καινούριου τραγουδιού, τί μένει μου αναβρύ από τήν ψυχή μου!

—

Πεθαίνω μιά τή μελιά μου τήν ερωτική καί χαρούμενος μιά τί έβγαλα βαθύτερα τό είδος μου, ουρανοφόρο, καί δυνατό μή ύψηλό μή ίσιο, έμορφο στή μονοφιά του μή στήν εγκαταλείψη. Μ' αρέσει νά χάνομαι στίς μεσημέρες τής φύσης του. Βγήκα από τί πάντα κι' όλα βή καί ύστερα ακόμη νά βγεί. Ξύμωνη κ' μελιά μου, ερωτική όσο μή τόν άλλον Ευρωπαίων, μή ερωτικότερη κάμποσα. Τί μπορούν οί Ίδιες ευρωπαϊκές συνήθειες μή ίδιες! Μέτ' έχουμε στό αίμα μας μέσα είναι πολιτισμό κληρονόμο από κάθε άλλον. Ύστερα νά ήμαστε πιό δεξιοτικοί καί νά μιλούμαστε πιό πρόκαλοι μιά τόν πολιτισμό μας.

+

25 Ιουλίου. Πονώ μιά τό είδος μου, πονώ μιά τήν κακομοιριά του μιά τίς προσδοκίες του τρόμο, μιά τήν αναρχία του. Χλίς που πέρασα στό

στό Πατριαρχείο στό Φανάρι, αἰσθάνθηκα πώς πονοῦσα κι ἔνιωσα τόν πόνο μου: it was a moment of consciousness. Εἶπα· αὐτό πού αἰσθάνομαι τώρα, εἶναι κάτι πραγματικό, ὑπάρχει, τό νιώθω, δέν εἶναι ψέμα, δέν εἶναι φαντασία. Ὅπως εἶμαι φυσικός νιώθω πόνο· ἴσως ἄν ἤμουν ἀγροίκος θά μποροῦσα νά μή τόν ἔνιωθα.

—

Προχθές εἶδα ἕνα παιδάκι μου χέρι. Μεγάλωνε, εἶχε μιά μύτη μεγάλη καί ἔμοιαζε ἀδιάφορο σ' ὅλα. Εἶναι μηδενιστής (nihiliste) καί ὑλιστής. Μί' εἶπε σ' αὐτό· α !!! μόνη πραγματικότητα πού γνωρίζω εἶναι ἡ τρύπα τῆς μυκικός». Κοντοστάθηκα, κι τόν ἔνιωσα· εἶναι ἀπελπισμένος· ἔχει κάθε χάρη ὁ κόσμος μ' αὐτόν, κι τοῦ ἔμεινε μιά μόνη μέλεια, ἡ σιγμή πού εἶναι ὀρέγεται βρῶ. Καί τοῦ εἶπα ὡς κι αὐτός ἔχει τή φιλοσοφία του, κι ἡ φιλοσοφία του εἶναι σύμφωνη μ' τόν ἑαυτό του, κι ἔνιωσα πώς μιά φιλοσοφία δέν ὑπάρχει, μά ὅ κάθε ἕνας ἔχει δική του φιλοσοφία, κι κάθε φιλοσοφία εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καθενός. Μ' ἔμεινε ὅμως κρίσεις κι μύρες πού ἦταν ἀπό συμπέρασμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, πού τίς κατάλαβα. Μί' εἶπε ὅλα, ὅτι αἰσθάνεται, κι φεύγοντας μ' τή βάρκα ἀπό κεῖ πού τόν ἄφησα μιά μύτη μ' μέρος ἀναβρύζοντας ἀπό τά σωθικά μου.

—

Εἶδα μιά ἐξμελίδα πού πέρασε ἕνα βάλλο. Εἶναι αἰώνια προσπαθεῖνα, χωρίς

νά εἶναι ἔμπνευση. Βέβαια μεγάλη ἀχνά, καί κάτι τή μυρμή, μά δέ χαίρεται ποτέ, ποτέ. Τό ἔνιωσα αὐτό καλά. Κάθε ὅτι τῆς μυρώνουν οἱ ἄνθρωποι μά δέν τή διασκεδάζει τίποτε, ἀλλά ἐπειδή ἀγαπᾶ τόν ἑαυτό της, τόν φτιάχνει ὅπως τῆς τόν μυρώνουν οἱ ἄνθρωποι (κατ' εἰκόνα κι ὁμοίωσιν τῆς κοινωνίας), μιά τόν ἀγαποῦν οἱ ἄνθρωποι. Αὐτό τόν εὐχαριστεῖ, αὐτό ὁροσέβει ζήλεια τή φοβερή δίψα της νά ἀρέσει. — Λυπήθηκα τή μυρή της. Θά τήν πρόσεχε ὅμως ἔτσι, κι θά πεθάνει μέτρια ὅπως ἔζησε. Τοιμάχιστο ἄς μήν κουραστεῖ ποτέ, κι ἄς μή σταματήσει ποτέ νά εἶναι προσπαθεῖνα, ἄς μήν κυττάξει ποτέ τόν ἑαυτό της τί εἶναι, κι τή μυρή της τί τήν ἔκαμε.

—

Πλήρωσα στόν καλαθά μου, διάβασα ἕνα Oscar Wilde, κι νόστιμα ἕνα μιαν δέν πρόλαβα τίποτε διασκεδαστικό χιούμορ ἀπό ἄπόψεμα τῆς σημερινῆς μέρας. Καί ὅμως μέ αὐτό εἶναι διασκεδαστικός ὁ Βόσπορος τό καλοκαίρι. Ἐπιτέλους ἤμουν τόν ἑαυτό μου, στό ἄλλοτε ἴσως θά μποροῦσα νά μείνω μοναχός καί νά χαίρομαι μ' τίς σκέψεις μου. Καί δέ μ' ἔμεμψε αὐτό. Καταλάβαινε πώς κι τά πρωτεῖα μου χρόνια μπορῶ νά τά βγάλω, κι ὅλα μπορῶ νά τά βγάλω καί κάθε πόδι μου νά τόν βγάλω. Καί πόσοι μιά τή μυρή πού κάνω τώρα· δέ μ' ἐνδιαφέρουν τά περισσότερα πράγματα, κι ὅμως τά κάνω ~~καί~~ μ' τή σκέψη, τό ἕνα ὕστερα ἀπό τ' ἄλλο χωρίς νά τά ἐπιλογίζομαι. Μά ποιός μ' ἀναγκάζει νά τά κάνω; Γιατί νά μ' μείνω

στὴν καμαρά μου σήμερα ὡς τὸ βράδυ καὶ κατὰ συλλογάστε τὸν ἑαυτό μου;
Γιατί δὲν συλλογίζομαι πάντα μου πράγματα σὰν πρίν; Εἶμαι μελancholός;
Πέρασαν ἑβδομάδες ἀπὸ μένα μου, ποὺ ἄρχισε νὰ σκέφτομαι τὶς σκέψεις μου καὶ ἀγάπες. Τώρα τὶς ἀγάπες μ' πρωτοῦ μ' ἔπιασε τὸ μέχρι, μ' μέχρι κατὰ τὶς σκέψεις. Πόσα πράγματα ἀπὸ τὸ σεμνεῖο Ἑλλάδας ἀλλάξαμε ποὺ ἄρχισε κατὰ τὰ γράφω μ' ὅλη τὰ ἔγραφα μ' τώρα πρωτοῦ μ' κάν. Ἤθελα κατὰ βεβαιώσω μιὰ δύναμη τὸν ἥλιο ποὺ τὰ εἶδα εἶμαι βράδυ ἀπὸ τὸ μέρος σὰν Κεράτιο κόλπο, πρωτοφίλησα τὸ βασόρι, βεβαιώνω γιατί εἶχα κάνει σὰν δάφνου καὶ μάθω, μ' πρωτοφίλησα ἑπάνω κάτω μὰ κατὰ σκέψεις Τί ἄλλο εἶμαι τ' βασί μου παρὰ ἀλλάξαμε ποὺ μ' ἀγάπες καὶ σκέψεις. Ἀλ τὰ ὅρα ποὺ μ' ἀγάπες ὅλη τὶς πλάνες μ' τὶς λάθη κάτω, σὰν χαρτί, τί θὰ μείνει ἀπὸ τὰ βασί μου; Τίποτε.

Ἰουλίου 26 Εἶπα σήμερα μιὰ φράση ποὺ τὰ βρίσκω σωστή: « Les femmes turques m'ennuient parce que je ne peux pas les approcher : je n'ai même pas la possibilité d'avoir des désillusions à leur égard. »

Ego

—

Περιποιοῦμαι τὸν ἑαυτό μου σάν νὰ ἦταν πρίγκιπας· μ' μὲ δυσκολεύει νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου τίποτα· τοῦτο ποὺ μ' οἱ ἄλλοι τὸ θαυμάζουν. καὶ τόσο μ' ἀναμένουν τόσο εἶμαι εὐχαριστημένος. Ἀλλὰ τὸν περισσότερο καιρὸ δὲν εἶμαι τίποτα, μ' τὸ ξέρω.

Ἰουλίου 28. Εἶναι φυσικὰ πράγματα ποὺ τὰ αἰσθάνθηκαν πρώτη φορὰ μ' τὰ εἶπαν οἱ πρῶτοι Εὐρωπαῖοι, ὅμως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Τώρα μπορεῖ τὰ ἴδια πράγματα νὰ τὰ ζήσει κάθε, μὰ ὄχι τὰ αἰσθανόμαστε σὰν καὶ κείνοι. Ὅσο φανταζόμουν τὸ ἴδιο πρᾶμα τόσο μ' παρόλα τόσο μ' γίνεται διαφορετικό ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ ἐπιάσθηκε. Καὶ κατάλαβα μ' τὸ αἴσθημα τὰ μόνο εἶναι τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ πού τὰ ζήσαμε. Ἴσως τὸν καιρὸ κάθε αἴσθημα μ' κάθε λόγο νὰ ἦταν παρθενικό, ἁγνό, διάφανο, ἀπόλυτο, καθάριο, πρωτότυπο, χωρὶς πρωτοφανεῖς δύνησεις. Τὰ ἀρχικὰ λόγια μ' αἰσθήματα ἔχουν μέσα σὰν ἐπαναλήψη. Εἶχαν μιὰ φρεσκάδα μ' μιὰ δροσιάδα τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, ποὺ τώρα πιὰ δὲν τὴν ἔχουν γιατί δὲν εἶναι τ' πρώτη φορὰ ποὺ τὰ αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι.

Καὶ μ' θυμᾶμαι κάτι τι ποὺ μου εἶπε μ' φίλη ὅταν ἤμουν σὰν πιὸ κοντὰ στὸ ρέμμα τοῦ βουνοῦ τὴ ζήσαμε: « Δὲν πρέπει νὰ φανταζόμαι. Ἡ ἐπανάληψη εἶναι ἀνυπόφορη. » Καὶ ὅμως τὴ ζήσαμε μ' μ' ζήσαμε πάλι, καὶ πάλι. Τὸ πρῶτο ζεμί ἦταν πιὸ δροσερὸ πιὸ ἔμορφο ἀπὸ τ' ἄλλα, μὰ ἡ μνήμη τοῦ ἦτα ἴσα μὲ φαρμάκωνε μ' θέλαμε καὶ τὰ ἄλλα.

—

Ἐπιθέσθηκα χθές τὸν ἑαυτό μου ὡς ἕνα ὄν ποὺ μπορεῖ μ' ἀγαπᾶ, μ' κῦρα τὸν ἑαυτό μου πρίγκιπα.

29 Ἰουλίου, Πρωί, σπό πρωΐ. Κάθε φορά ποὺ βγαίνω τὴν Πόλη ἀπὸ μακρειά κι κάθε φορά ποὺ συμβαίνει νὰ εἶμαι στὴν Πόλη, χαίρομαι. Κάτι τι μέσα μου χορεύει.

Ἔνιωσα τὸν Νέρατα ποὺ ἔκαψε τὴ Ῥώμη μὰ τὰ χαρῆ βγαίνοντάς τὴν μέσα στὶς φλόγες. Ἦταν τόσο ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιὰ τὴν ἀνθρώπινον τόσο ἴδιο ἀπὸ ἐμένα ποὺ δίνουμε τὴν καθημερινή μας ζωή, τὴν οἰκογενειακή φωτιά, τὴ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δὲ ἔμεναν χωρὶς σπίτια κι δίχως πρόσωπα. Δὲν ἦταν βέβαια μεγαλόψυχος ὁ Νέρατας, μὰ τί τόσο δίκιο.

Καὶ ἐμεῖς εἶμαι ἀπ' ἴδιο ἀπὸ τὴν καθημερινή μικροψυχία τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἀνεμέρωτα καὶ ἀνδιαφέροντά τους δὲν μ' ἐνδιαφέρουν, μόνο μερικά σημεῖα τῆς φυσιογνωμίας τους μ' ἀρέσουν, κι μ' ἀρέσει νὰ βάζω στὰ αἴτια τῶν ἀνθρώπων. Εἶμαι ἴδιο ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, κι μ' αὐτὸ τὴ βγάζω ἀπ' ἴδιο. Κυρία φορὰ πιάνομαι κι τὸ engrenage τῆς ἀνθρώπινης φύσης μὲ σπρωξιὲς μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Μὰ ὕστερα ἀπὸ δυὸ τρεῖς γύρους πάλι φυλακίζω. Δὲν πιάνομαι πιὰ πολύ.

Βγαίνω τὴν Πόλη καὶ δίχως νὰ τὴν τραντάξω καὶ νὰ ταρακουνιέται τοὺς ἀνθρώπους τους κι δίχως νὰ ἀνεύρω ἀνθρώπους κι ἀνεύρω νὰ μερεμιδῶν σπίτια, κι νὰ κλάψουν μανιάδες.

30 Ἰουλίου, πρωί, πό πρωΐ. Χωρὶς τὰ μαυδονικά σύμπαντα, κι φωνὴ τοῦ εἰμενικοῦ ἔθνους αὐτὰ τὰ χρόνια θὰ ἦταν φοβερὰ κρύο. Τώρα ἀρχίνισε πάλι κάπως εἰσκυή.

Ἀργότερα, σὰ θεριστά. Κάποτε ἔχω ἀκόμη ἀμφιβολίες ἂν κάνω καλὰ κι ἄφηνα (ἐγωϊστικὸ σύμπτωμα κι ὄχι σύμπτωμα μὲ μένα, μὲ τὴ Μοῖρα μου) βοστόντας στὴν ποιητική τὴ μικρή, τὴν καθημερινή, κι' ἂν θὰ ἤταν καλύτερα νὰ ἔμενα ἴδιο. Καὶ σὰ τέλος πάντων· παρὰ νὰ πετρῶ τὴν ὥρα μου σὲ τέτοιες ἀμφιβολίες καλύτερα ἔχω νὰ κουνιέμαι κάπως, ἂν κάτι κι σταθερά. Ἡ ἀμφιβολίες εἶναι περιττές.

Θὰ ἤθελα νὰ εἶχα χρήματα κι νὰ μὴν ἤμουν βρεμένος στὴν ὑπαρξιστικὴ τὴ δυρόντα, οὔτε σὲ καμιὰ ὑπαρξιστικὴ καθόλου. Τότε θὰ ἔκανα ποιητικὴ ὅπου ἤθελα, κι ὅπου πάει θὰ εἶχε ἀνάγκη ἡσυχία κι σκέψη κι ἀνεύρεσμα ἡ ψυχή μου, θὰ ἄφνα τὴν ποιητικὴ νὰ γίνει κι θὰ καταπιάστηκα σὲ σκέψεις, σὲ ἔνδεια, κι σὲ γράψιμο.

Χθὲς βγῆκα σμίγνα ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς δουλειᾶς ποὺ κάνω τώρα κι πέρασα σὰ ὕψη. Καὶ ὅταν ἤρθε κι ὥρα νὰ φανταστῶ σήμερα κι νὰ φτάσω σὲ σπιτικὸ κύκλο, σπιτοχωρέθηκα. Μὰ κατεμάθηκα τ' ἀπόμερα γιατί κι μόνος πάει βρεμένος στὴ μικρή δουλειά μου, κι τὴν κόλαση κι αὐτήν, ἀποσυνδεμένος στὴ θέση μου μέσα στὴν ἀντίληψή μου τῶν φρῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς μεριότητας τῆς δουλειᾶς μου κάποτε μὲ σκάει κι θέλω ἀέρα. Μὲ πόση μοναξιὰ πάνω τὸν ἑαυτό μου νὰ ἔρθω σὰ σύγκαιρά του κι νὰ δῶ τὴν Ἀνάγκη. – Εἶναι μερικὰ πράγματα δυνατότερα ἀπὸ μένα.

Γράφει Δαρανδράκη ΦΔ

Κάποτε κάνω πράγματα που τα βαρυέστιμα και δεν είμαι αξιωμένος να τα κάνω. Ποιος να μου κάνει τέτοια πράγματα. (Είναι τα πράγματα που κάποτε η κοινή γνώμη με αξιώνει, ή με υποχρεώνει να κάνω, είμαι ακόμα υπόλογος στην κοινή γνώμη, σε μερικές περιστάσεις. Αυτό πρέπει σίγουρα να το νικήσω και το βρίσκω από μένα. Είχα δείξει τώρα ποιος είμαι. Πρέπει να είμαι όπως είμαι, η να μου κάνει τέτοιο που μια μέρα δεν θα μου φτάσει.

I must always be myself, καθώς λέει ο Άγγελος.)-

Είναι άλλα πράγματα που τα βαρυέστιμα πολύ, μα τα κάνω γιατί δείχνω να τα κάνω. Πιχ. κάνω μαθήματα τουρκικά.

Ιουνίου 31. Μ' άρεσε να μένω σε έλληνικά μέρη που τα δείξανε οι Τούρκοι, γιατί με γαλήνευαν πάω σ' άλλους καιρούς, στον καιρό που έζησα (στην ιστορία) πως βούλεψαν οι πατέρες μας πριν από το 21. Εκεί σχεδόν μ' έζησαν τους τελευταίο ο καιρός πάει, ίσως δεν πάει καθόλου υπάρχει ακόμη στην Τουρκιά, η τα μέρη αυτά δείξαν μας βάλε τώρα, στον καιρό τελευτ, στον καιρό που βούλεψαν οι πατέρες μας, οι πατέρες τέλειωνε μερόνυχτα ελεύθερη ζωή, η πού ώρες οι Τούρκοι.

Δεύτερο 1. Τα τουρκικά θέλω να τα βρω, είτε τέλειωνε ο κόσμος γιν τη οι πρόβλεψη η οι διαγραφές πρέπει να τα βρω η μου γίνει πάλι παράδειγμα τους βίους διαγραφές, - κάτι τέτοιο θα θέλω να μαρίσω

από κοντά τους Τούρκους. Μα τώρα είμαι μόνος μου τα μάθω καλά τα τουρκικά, και η ίδια η πρέπει να μεταφέρω μια τα σώματα από μάθημα μη σταματώ από όλες τις άλλες ίδιες, η μου σταμάτησε η γαναρία ώρες που θέλω να τις χρησιμοποιήσω αλλιώς. Πρέπει να βρω ένα τρόπο να βγω από αυτόν μέσα. Θα έχω τα δίμου να βγω. Λυπούμαι που δεν έμαθα τουρκικά μικρός· τώρα θα τα μάθω. Μα ήμουν δεν είμαι διαγραφάτος· δεν κινήθηκα μη βίαια να αντιμίσω· δεν μ' ενδιαφέρει οι Τούρκοι, παρά μ' ενδιαφέρει οι Έλληνες, η θέλω τους Έλληνες να τους εκπροσωπήσω, η Ελληνικά βέρα.

Αυτές τις μέρες θέλω να τελειώσω το βιβλίο μου μια το κυρί.

Χάνομαι η δεύτερος δρόμος, χάνομαι η πράγματα βία, καίμαι υπάνω μου βία βάρη η ήχοι η άξιο τη δικά μου τη δικά, που είμαι υπόλογο. „Μάρθα, Μάρθα, μεριμνάς η ταράζεσαι περί πολλά, ενός δε χρείαν έστι χρεία." - θέλω να εκπροσωπήσω το ένιωσε μου και τους δίνω ένα ιδανικό, η μια θρησκεία, και τους αλλάζω τα μάτια στην εκκλησία, και δίνω το δίκιο της εκκλησίας η και ποτισθούν δόξα μ' αυτό, σαν τα μεταφέρω η και μεθύσουν η και ερμήνευσαν. Ν' αγαπάμε ένοχα δεν μπορούν αλλά τα μεθύσουν μπορώ. Αυτό μοιάζει δίνω τα τους κάμω, τα τους μεθύσω. Ε' αυτό τι μου χρησιμεύουν τα τουρκικά; Θα τα μάθω άλλα η οι διεργασίες της Πρεσβείας, οι πρόβλεψη που εξαναμένω οι υπουργοί η γλυκύτερα η ο μεγάλος μου αδελφός ο Φίλιππος, που, καταλαβαίνω,

παραγίνεται νά τά μάθῃ τώρα, ἡ παγά κάνει μετά τήν ἀπόφασι τόν καιρό πού μαθαίνει· εἶναι μικρός ἀνδρας. Ἡ ἡλικία πού μαθαίνει τά περισσότερα ἄχρηστα πράγματα (δηλαδή μαθαίνει τί, περισσότερες γλῶσσες μέσα στήν ἀποδήκη μας) εἶναι ἡ μικρή ἡλικία, δηλαδή τόν καιρό πού μεγαλώνει ὁ ἄνδρας (προσκολλικό ἤτοι μας) τά βρῇ τόν προορισμό του, ἡ παγίδα ἡ διαβάζει ἡ ἐμπορεύεται ἡ ταράζεται ἡ ἀποχωρίζεται μέ τά ἀνακαλύψῃ τό δρόμο του. Τότε, μεγαλώνει, μαθαίνει πολλές γλῶσσες. Μερικές τοῦ χρησιμεύουν ἴσως, μερικές ὅμως ὄχι. Ὅπως ἡ τά εἶχε κι ἔχασε τίποτα πού τό ἔχασε, μετά στήν ἡλικία κατάλληλη πού δέν ἔχει βρῆ τόν προορισμό τοῦ ὁ ἄνδρας, τίποτε παρέπερο δέν μπορεῖ νά κάνῃ, μετά εἶναι ἀποχωρισμένος ἡ ἀνάβρεσμαι δέν βρῆ τί δέν ἡ δέν σταθῇ καλά καλά στά πόδια του.

Ἔφυγα σ' κάποιον βίο, ἡ ἀποροῦσε, τό ἐμό βρῆ τή Μοῦρα μου, τήν εὕνα, τήν ἀναμόρφωσι ἡ τήν ἀκολουθῶ. Καί κάθε ἀνωμρίδικη φωνοῦσας· «Μά ποῦ μπορεῖς νά βρῇς ἄν δέν ἀρέσει δέν ἀλλάζῃ, ἡ ἄν δέ σου ἀγαπᾷ κάτι τί δυνάμενο, ἡ ἡ κακία δυστύχημα;» — Καί τόν κόσμο· τί δυνάμενα ἡ τά δυστυχήματα τά προβλέπω. Ναί, αὐτά μπορῶ νά μου ἀγαπᾶν, μά ἡ Μοῦρα μου δέν ἀγάπησε μ' αὐτά. Τά δυνάμενα ἡ τά δυστυχήματα θά τά ὑποφέρω ἡ θά τά ἐμπο-

ιεμήθω ἀκολουθώντας τή Μοῦρα μου.» — Δέν βρῆκε ἄν κατάλαβε, μά δέν εἶπε τίποτε.

—

Εἶμαι ἕνα πολύ κακάθυμος ἄνθρωπος, δέν μπορεῖ νά κάνῃ ὄχι καί νά εἶναι.

—

Μή γράμματα οἱ κορυφές, τά βουνά, καί ἡ θάλασσα. Κάτι τί τοῦτο μέσα μου ὅταν βρίσκομαι ἐκεῖ, καί ἕνας πόθος ἄπαστος μά κάτι ἄγδαστο μέ πάει. Εἶμαι καθαρότερος ἡ πιό ἐλεύθερος ἐκεῖ στίς κορυφές. Τόν πραγματικό χαρά ἀνέβασμα στόν Ὄλυμπό καί ὁ πόνος μου εἶναι εὐτυχία. Ἄχ, βουνά βουνά!

—

Ἀρρώστια. Ἄγχος ἡ διάθεσι. Μπορεῖ νά ἐμπορεύσω νά μαθαίνω τώρα. Μόνο ἡ ἀναπνοή μου μέ βγάζει νά μή μαθαίνω. Κι' αὐτό ἡ ἄλλα μπορῶ νά κάνω. Λίγο κόπο χρειάζεται, περισσότερο. Δέ μ' ἔρχεται φυσικά νά μάθω τώρα τώρα, κι' ὅμως θέλω νά τά μάθω.

—

Κοιμήθηκα βίο τ' ἀπόβραδο καί μέσα βίωσα αἰσθάνθηκα αὐτό πού αἰσθάνεται αἰσιάκοπα ὁ παιδικός μου βίος (πού τόν ἀπαύστωσα προχθές). Δηλαδή τοῦ τίποτε ἀπό ὅσα κάνω δέν εἶν' ἀξιωτό ἡ ἡ μόνη ἀξιόλογη κίνη ὁ ἔρωτας, ἡ τά σώματα τῶν ἀνθρώπων.

Μά πέρασε κι' αὐτή ἡ διάθεσι. Ἤθελα ἄγχος σκέψης ἡ μ' ἀρπαξαν

και αγάπησα τη φυχή μου και είδα πως μπόρεσα γι' αυτήν, η όχι για άλλα πράγματα. Είναι ένα άλλο της φυσής, ένα αγκάλιασμά της, τη αιωνιόπρωτη δόξη μου, τα όνειρά της κι' τα όνειρά μου, η εμπνεύσεις μου κι' εμπνεύσεις της. Αν έχανε τη εμπιστοσύνη μου δα τη δίνω τη δική μου, η πάλι, αποφασίζω δα πάρω εμπιστοσύνη εγώ αν αξιωθούν. Αν δεν έχει τωρινό ιδανικό ή όνειρο κανένα η φυσή μου, δα τη δίνω τα δικά μου όνειρα η ιδανικά, η πάλι όλες τη δύναμη να τη φτιάσω η να τα φτάσω τα όνειρά μου η τα ιδανικά μου, μόνο τη δάσκαλό μου βρω. Αν κουραζόμουν τα μάτια της η δι' βγάλω, η δι' δακρύσω τι δυνάμεις έχει μόνο της, δα τη τις δείξω εγώ, αφού εγώ με τα δικά μου μάτια τις βγάλω η τις δακρύσω. Αν φόβος μου έπιασε δα τη δώσω τη αξιοβία τη δική μου. Όχι, τη μόνο δα τη τη δώσω εγώ η πάλι ό,τι μου μείνει εγώ, αυτό μόνο θα το πάρω. Θα κυνηγάω, δα σταματάω, δα μορφώνω η μόνο της βέβαια δα τα βρω.

Ανάγνωσμα 2. Είδα τη Σαπφώ προχθές και σήμερα· πιο γιατρόπορη ακόμη από άλλοτε, σχεδόν άυλη· τα χαρακτηριστικά της φαίνονται βασανίσματα από σάρκες, και είναι κανονικά· η ψυχή της είναι η ίδια, πιο σταθερή η μορφή της, πιο σχηματισμένη, από τα χρόνια που έζησε αιώνου δεν τη είδα πια. Νίκησε τη μετριότητα που τη σύρει — τη μετριότητα των ανθρώπων — η ακόμη πιο πολύ η δύναμή της και το άλλο άτομο της, τη φρονιά της. Μ' αυτά προχωρεί στη ζωή. Το μέλλο της είναι πάντα έργο, σχεδόν παιδικό.

Ένιωσε μεγάλη η δυσπιστία τη ζωή της στα μέρη που ήταν η τις δυστροπίες που είχε, μη δυστυχισούν πού μη είχε τόση εμπιστοσύνη εμένα που δυστόχησα τη φυχή της στο βιβλίο μου. Ήθελα να βγάλω τι δα έλεγε η τι δα κόμβιζε γιατί μέλλει αν ήμουν πω το είχα κάμει αυτό. Ίσως το μάθω κανιά μέρα. Τι δα πει άραγε; Θα γελάει, δα σταυροχεριάζει; Ποιός ξέρει; Εγώ αρχή δα το πάρω άσχημα, έπειτα όμως δα μη νοιώσω, έτσι γίνεται τουλάχιστο.

Ανάγνωσμα 3. Δεν πρέπει να σχολιάζεται τον κόσμο παρά ένα κομμάτι μόνο του.

—

Χθές είχα κάποιο πυρετό, η έγραφα τίποτε που πάμαινα στη Πόλη η που μόλις μόλο πρόσο:

— Δεν έχω τίποτε να φυλάξω για τον εαυτό μου. Δεν έχω έρως δικός μου, όπως είχα πρίν. Ή ίσως έκαμα ένα τη έρως δικός μου, δυνατή τώρα ό,τι κι' αν πάω τίν δικό μου, δεν μπορεί πια η ζωή μου σε εσωτερική η εξωτερική σε δικό μου η σε βίνη, σε κείνη που δίνω η σε κείνη που αναμένω κι' κάνω. Αναγνώρισα τη αιάγκη η τη έκαμα κι' αυτήν δικό μου πια. Παράδειγμα: ήμουν το πρωί στη πρωτεία η δεν είχα σκοπό να πάω στη Πόλη τ' απόγεμα, μα ήλθαν από τη Μακεδονία γράμματα που μη μου λέγανε διαφορετικά πρέπει να γίνουν, και αμέσως σκέφτηκα μια να πάω στη Πόλη, χωρίς σταυρόλεξα, χωρίς βαρυρό, αφού δεν είχα τίποτε να μη κρατήσω στο Βόσπορο.

Je ne m'appartiens plus, ce qui m'implique ~~[illegible]~~ nullement que

je ne me domine pas ; bien au contraire, je me domine mieux qu'autrefois (au temps où je m'enfermais dans un monde complètement individuel ou privé). Μ'άρεσε ν' κατάσταή μου τώρα, όταν όλα τα πράγματα μου είν' το ίδιο, αδιάφορα κι' άσχημα, κι' κάνε όλες αποστεί τώρα τη σειρά το ύφος μου. Σε τέτοιες ώρες ζήταν: γιατί τα μάτια κάνε αυτό που ~~[illegible]~~ γνωρίζω το ύφος μου αυτό μόνο, άφησε τι θέλει στη άλλη αυτό θέλω τα πάρω.

— Και γυρίζοντας το βράδυ έγραφα:

Λύρισε τέλος τόρα κι' τον τελευταίο οι μεσαρόδες είν' γεμισμένοι με σειρές σειρές φαλάρια. Μόλις βασίλεψε ο ήλιος· όλος ο Κεράτιος ήταν μενεξεδένιος κι' μια' στα τέλη ουρανό, με μεγάλο τριαντάφυλλο· ύστερα έρχεται μια' ώρα πουρ' ουρανός μένει με' το χρώμα σου τόχει, άλλα' η δύασσα σκουραίνει κι' μένει μαβιά' χωρίς άλλο χρώμα μέσα. Οι μεσαρόδες βαπτιζόνται από γεμισμένοι ουρανό γαλανοί με' χλωρό χρώμα, άλλοι με' τριαντ κι' άλλοι με' λιλό αράδες φαλάρια. Και στη δύση η Αγία Σοφιά ύψωνε τους τέσσερις αιχμές μεσαρόδες με' μια' σειρά' φαλάρια γεμισμένοι· τέλη παγιά' κι' σκοτεινή κι' σα' μυστηρίου.

Στις ακρογιαλιές παντού, στην Εύρώπη κι' στην Ασία, στο Γαλατά κι' στην Πόλη κι' στο Σταυροδρόμι κι' στο Φαναρι, βάλλει φώτα, φώτα σπιτιών κι' φαναριών. Ένα μικρό καραβάκι σιγά σιγά' φεύγει κι' αυτό καθώς σβύνει το φώς του βαπορίσματος κι' βέλχει χρυσές αντιφεγγιές στη δύασσα κι' τον ουρανόν, τόσο τα' χρυσά φαναράκια βάλλει παντού στις σειρές κι' στους ουρανούς όπου είν' μεσαρόδες.

— Ενιώθω πάλι τον προχτεινό μου σκέψη: τόν καιρό μου θέλω τα' βάλω τον Πόλη στα' αίματα, μαζί δεν θέλω τα' πράω, ο δικός μου ο καιρός σαν τους άλλους.

—

Μ' έμπνεύσε πολύ μεγάλο κι' ίδια τη τέχνη τέλος από τους πρώτους τον Γένους μου — πρίν κάνας.

—

Je suis — à cause d'une dyspepsie — dans un état pénible ; en somme le seul qui vaille.

—

Η Πόλη είν' μαγεμένη· όσο μένει κανείς τόσο περισσότερο τόν μαγεύει κι' από τα' μάτια τους κανείς δεν μπορεί τα' φύγει. Όσο πεθός κι' αν τέχει, μεγάλα, πάντα η Πόλη κι' μεγάλη, κι' μεγάλη κι' φυσικά μέσα μου φωνή, κι' αιάθε μέσα μου φωνή. Έτσι τέλος και η Βενετία. Το αντίκρυσμά' τους μαγεύει κι' πολύ, κι' μένει πάντα τέλος πόδος μέσα μου μια' κάτι άξιστο — πόδος αντικρύστος πάντα. Και ο πόδος αυτός δεν είν' μια' τέλεια τέχνη, αλλά' μια' περιφάνεια κι' βέρα πού ποτέ δεν θα' μπορέσω τα' ικανοποιήσω γιατί τα' περιφέρεια πάν. Μ' όλο τόσο πόδο θέλω τα' χάσω όλο κι' περισσότερο στη χύμα κι' μυστηρίου τον πόδου μου.

Αύγουστον 5. Άν τώρα στην Πόλη, κι' στην Αθήνα, στη Σμύρνη κι' στην Αλεξάνδρεια δεν μπορώ τα' χωρέσω τον εθνικό μου θέλεση κι' τα' κρατήσω

τὸ δρόμο ποὺ πᾶρα, — ποὺ ἄραγε θὰ μένῃ τοῦτο; σὰ χωριά, κοντὰ θέλουν
νὰ μὴ συμμορφωθοῦν τὴν τελικήν μου; Ἡ ἀξία εἶν' στὶς μεγάλες
πολιτείες νὰ τὴ δείξουν. Ξέρω πὼς τὸν πειράζει τὸ Χριστό νὰ μένῃ στὴ
Ἱερουσαλήμ, κι' μένα μὲ πειράζει νὰ μένω στὶς μεγάλες πολιτείες, ὅπου
τὰ πολλὰ κι' ἡλιάζουν πράγματα μὲ τραβοῦν ἀπ' τὴν ἄλλη τὶς χαρές σὰ νὰ
προσπαθοῦν νὰ διαλύσουν τὴ θέλησή μου, στὶς μεγάλες πολιτείες ποὺ
μὲ κάνουν κι' ἀγριεύω γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ἂν ἀξίζω τίποτε ἢ ὄχι,
(κι' ἡ ἀγριεύγια εἶν' τὸ χειρότερο γιὰ μένα πρᾶγμα) — ἀλλὰ ἐκεῖ,
στὶς μεγάλες πολιτείες, ἂν δὲ δίδουν, θὰ πῆ πὼς ἔχω ἀξία κι' ἡ
δύναμή μου μπορεῖ νὰ νικήσῃ τὰ διαλυτικὰ κάθε δύναμης στοιχεῖα.
Ἂν, ὅταν μὲ μισοῦν οἱ γραμματεῖς κι' φαρισαῖοι κι' οἱ κοσμικοὶ πόθοι
κοινοὶ ἄνθρωποι, δὲν ἀγριεύω γιὰ τὴν δική μου τὴν ἀξία — θὰ
πῆ πὼς εἶμαι δυνατός, κι' τότε θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος. Λοιπὸν δὲν
πρέπει νὰ φύγω ἀπὸ δῶ μέσα, δὲν πρέπει νὰ εἶμαι φοβιτσάρης. Ἂν εἶν
νὰ χαθῶ, ἂς χαθῶ.

Βέβαια, κι' στὴν Ἀθήνα κι' στὴν Ἀλεξάνδρεια κι' δῶ, κάποιοι μὲ εἶχαν σχο-
λαστικό, κι' ἄλλοι ἀλλοῦ μὲ ἐπόφαναν, μὰ τί σημαίνει;
Βέβαια θὰ θέλουν ἀκόμα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἂν δὲν εἶχα διαλέξει
αὐτὸ τὸ δρόμο. Θὰ θέλουν στὶς τέλειες κορυφές τῶν βουνῶν πάντα μόνος.
Μὰ αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴν ἀρέσῃ πολύ. Τώρα εἶμαι ἀκάμενος πολὺ ἀνθρώπος

κι' πρέπει νὰ τοὺς ὑπομένω χωρὶς νὰ δίδω κι' χωρὶς ποτὲ ν' ἀγριεύω
μὲ τὴν ἀξία μου. Ὅτι εἶν' δυναμωτικὸ μὲ μένα, νὰ τὸ παίρνω κι' νὰ τὸ
πίνω, κι' νὰ εἶμαι πάντα ἀρμαθεμένος μπρὰ μὲ κάθε ἐνέδρα.

Πρωί, σὰν πρῶτο πὼς πρωιάν τὸ Κατάστεμα, 8 Λεμονάρι. Ἡ ἀσυνείδητη μνήμη τοῦ
ἤθους μ' ἐνδιαφέρει, τὸ σιγανὸ καὶ βαθὺ κοιτάμε, τὸ βιωτό, ποὺ μᾶς.
Ἀγγὰ τὰ μόρια τοῦ ἤθους, ἢ ἔκφραση τῆς μνῆς του μὲ μόρια, εἶν' χουτρο-
κοπία καὶ κοινοτοπία. Θὲ ἔπρεπε νὰ μιλοῦν μὲ μόρια τὰ ἤθη σὰ ἄλλα
ἤθη, οὔτε νὰ μίλοῦν ποτὲ τὶ ἔχουν μέσα τους, ἀφοῦ ἡ ψυχή τους κάθε
ἤθους φαίνεται ἀπὸ τὶς πράξεις του.

Πῆρα σὸ πρῶτο μαζύ μου δυὸ ἐφημερίδες, μιὰ βουλγάρικη (τὸ Courrier
de Sofia) κι' μιὰ ἑλληνική (τὴν Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια) γιὰ νὰ
τὶς διαβάσω. Καὶ τώρα βαριοῦμαι νὰ τὶς ἀνοίξω κάν, δὲ μ' ἐνδιαφέρουν
καθόλου κι' βρίσκω μέτρια καὶ κοινὰ τὰ μόρια τους. Ποιός μὲ ἀναγκάζει
νὰ τὶς διαβάσω; Ὅταν δὲν ἔχω διάθεση γιὰ κοσμικά, γιατὶ νὰ μὲν ἀξίζω
τὸν ἑαυτό μου στὴ στιγμή μου τὴ φιλοσοφική, κι' νὰ βασανίζω τὴν κοσμι-
κή ὥρα μου βασάλδη ἢ ὄρεξη;

Δὲ διάβασα τὶς ἐφημερίδες, γιατὶ δὲ μ' ἐνδιαφέρουν τώρα καθόλου, ὅπως
θέλω νὰ μέρω τὶ μέν. Τὴν ὥρα τούτη ἀγριεύω μ' αὐτὰ ποὺ κάνω, ἂν
ἀξίζουν ὅσο θὰ ἄξιζε νὰ ἔγραφα κι' νὰ τέλειωνα ἕνα βιβλίο μου, Τὸ Νησί".

—

Il y a des femmes qui veulent plaire et d'autres qui craignent de ne déplaire; à part ces deux catégories de femmes il n'y en a pas d'autres.

Chaque femme veut plaire à celui qu'elle croit digne d'elle, c'est à dire à celui ou à ceux qui lui plaisent; ou bien elle tâche de ne pas leur déplaire.

Πέμπτο 11 Αὐγούστου. Ποτὲ δὲν δὲν δείχνω νὰ μεγαλώνω κι νὰ γίνω μεγαλύτερο ἀφ' ὅ,τι εἶμαι. Ἡ φαντασία δὲν μ' ἀρέσει. Μεγάλος δὲν ἤθελα νὰ εἶμαι. Τὴν τελευταία ἐφευρίσκω δὲν δὲν τὴ χρείαζομαι γιὰ νὰ ζήσω ἐγὼ μεγάλος, παρὰ μόνο νὰ κάνω ἔνοχα τὸν κόσμο πὼς πρέπει νὰ μένουν. Ποτὲ κι ἐγὼ τρελὰ πράγματα τὸν μὲ φαίνεται πὼς ἔχω τὴ δύναμη νὰ τὰ κάνω.

Θεραπεία 12 Αὐγούστου. Ξυνάντησα δύο μάτια κορίτσια τὸν εἶχαν μιὰ μεγάλη γιαλάκι στὴ μνήμη μου, μοιάζει μ' ἀγάπησαν. Νόμιζα πὼς δὲν ἤταν ἄπιστα μιᾶς σιγμῆς ὕπνο (τὰ δικά τους) μόνο ἤταν γεμάτο, φαίνεται, νὰ μένει ἔτσι. Μ' θυμήθηκαν κι μ' ἀγάπησαν ἀκόμα, κι ἐγὼ πάει δίνει τὴ ἀγάπη. Καὶ μὲ φαίνεται παράξενο τὸν τὸν ἀνάτε πάει στὸ δρόμο μου· ποτὲ δὲν ἔκρινε νὰ ἀγαπῶ τὰ ἴδια πράγματα, κι ὅ,τι πέρασε δὲν πρέπει τοῦ νὰ ξαναπερνᾶ μπροστά μου.

14 Αὐγούστου. Νοιώθω τόσα πράγματα τὸν βράζουν μέσα μου αὐτὴν τὴν μέρα. Τὸ νιώθω immoral, and wicked καὶ χαίρομαι καὶ τρελαίνομαι διάφορα ὄργια τὸν κορμιοῦ μου κι τὸν κορμιῶν τῶν ἄλλων. Μ' ἀρέσουν οἱ γυναῖκες τὸν παραδίνονται, κι τὸ κορμί τους εἶν μιὰ ποίηση ηδονοῦσα κι ἀνεπίτρεπτη.

Εἶμαι ἕνα degénéré supérieur, ὅπως ἔγραψε ὁ Φύση. Μὲ λέει τὸ Φύση κι τὸ συμφωνῶ ἀδιάκοπα κι δὲν βρῶ, τώρα ἡ ἴδια μέσα, τίποτε μ' αὐτόνε. Ποιός βρῆκε ἄν τὸ μάθω πιὰ ἄλλο τίποτε ἐκεῖνο τὸ θάνατό τους. Καὶ ἔχω μιὰ ἀδιαφορία μὲ τὶς ἄλλες μυαῖκες, μεγαλόψυχη. Τὸ τιμῶν κι νοιώθω μὲ εἶν ἀδιάφορο, κι φοβάχα τὸ κορμιά τοῦ ὑπάρχουν, ὅλα ὅμοια τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο.

Ξεχωρίζω οἱ ἀδελφές μου, ξεχωρίζω κι ἡ μητέρα μου. Τὸς ἀγαπῶ μὲ μαχαίρα, καὶ δίνω εὐτυχία μὲ τὶς ἀδελφές μου. Μὲ ἔχει δεῖ πόνο νὰ τοὺς τὸ δώσω, κι μπορῶ.

—

Ἀρχίζω βαρυέμαι ὅλα καὶ τίποτε δὲν εἶν ἄξιο μὲ νὰ ζήσω ἀπὸ μένα, ἀλλὰ δίνω τὸν ἑαυτό μου ὅλον στὸ ἴδιος μου, ὅτι δύναμη ἔχω μέσα μου ἀλλὰ τὸν τὸ δώσω, τί νὰ τὸν κάνω ἐγὼ μὲ τὸν ἑαυτό μου; δίνω δίνω μὲ μέσα τὸ δύναμή μου.

Ἡ σκέψη αὐτὴ εἶν μεγάλη χαρὰ δική μου.

—

χάδι κι νύχια. ήρθαν χαρούμενοι μαζί μέρα και την ώρα μου με βαθιά βουλημένη μέσα στη ζωή του έθνους μας. Τ' απόγεμα το πέρασα στο Φαναρι, στην εξοχική εθνική ζωή, στην ποιητική ρουτίνα του Πατριάρχη κι των Δεσποτάδων κι τής Εκκλησίας. Το βράδυ, κι κι νύχτα, χώθηκα μέσα σε πιό βαθειά κρά, σ' ομορφότερο μαγαζερό μια βαθυστοχάστη ζωή, ήμουν σ' ένα κόσμο από δημοτικιστές κι σκεφτόμαστε πώς να καταστήσουμε την εθνική εκκλησία, καθαρίζοντας την Ελληνική ψυχή από τα άσχημα. Η δουλειά μου στο Φαναρι δε μ' άρεσε τόσο μακρύ γιατί ήταν εξωτική, ήταν καθηγητική κι εξετερική, κι πό φυσική, κι άλλη δουλειά μου κι δουλειά τον καθαρισμόν είν πό εξωτική, πό εξωτική, πό βαθειά κι αιώνια, πό εσωτερική. Μα κι αν δυό πράγματα τα μίσεψαν. Θέλει κρυφά γράψει μυστικά τους, αλλιώς κι άλλη. Θέλει αν κάνουμε ένα καλό αναμνηστικό κι ένα καλό σχολείο γράφει μα' ένα καθαρίσουμε το έθνος μας θέλει αν μόνο τη καθηγητική ποιητική κάνουμε μπορεί να ωφελήσει.

—

Το χειρότερο πράγμα μα' μένα είν κι αρρωστεία μα' τη αξία μου. Είχα μια τέτοια αρρωστεία σήμερα, ίσωδή μ' γάνει τους κάποιος δυνατός με ίσκρισε ένα φίλο κι μικρό κι αδύναμο. Και κάτι χτύπησα φοβάχα όλη συμφωνία πως μπορεί να' τον ένιωσα εχθρό μου αυτό τον άνθρωπο, κι μόνο όσο είχαν κάτσει περισσότερα από τους άλλους αξία.

μπορούν να κάνουν κι εχθροί. Φίλους ο καθένας μπορεί να κάμει.

—

Και το αμπέλισμα τη χθεσινή μέρας είνε πώς φτάνει τον ήμουν ίχνη τις ακόλουθες δουλειές. α.) Ποιητική από Φαναρι

β.) Θρέψιμο του μου στην Πόλη

γ.) Δυνάμωμα τη μυστικών συμφόρων

δ.) Αγώνας μα' το μέλλον τής μόνασης κι των σχολείων (εκκλησιαστικό μέλλον).

[Κύριε κυρί 12 Ιουνίου του χρόνου τούτου.

Μπορεί κι μια μ' τη' άλλη αυτές κι δουλειές να' μαζώνουν. Μα' τί μ' μέλει τι' αναμνήσεις ίχαν αναμεταξύ τους; Σε' μένα μέσα ένώνονται όλα, όλη κι μη' τον έθνους μου είν δική μου μη. Βίβλια από Φαναρι κανείς δε' ίν ίδη δημοτικιστής. Και' κάτσιας από τους δημοτικιστές δε' ίν ίδη Φαναριώτης. Μα' τί μ' χωρίζει τές δύναμες τον έθνους μου, κι τα' πόρματα δείν μ' κομματιάζουν εμένα. Όλα τα' κόμματα τον έθνους μου, χώνονται μέσα μου κι μένουν ένα, κι μ' αρέσει πιό' αυτό μια' ώρα στην άλλη πάνω από τό Φαναρι (τη καθαρίστικη ποιητική) στους δημοτικιστές (τη πιό βαθειά ποιητική, τη αιώνια). Παντού μπορεί να είμαι, παντού να' πηγαίνω όπου βρίσκω κάποιο χαμένο εθνικής μής. Όλα κι τη δικά μου.

Αὐγούστου 15. Εἶναι ἀνυπόφορη ἡ ψυχή που κάνουν οἱ ἄνθρωποι, δὲν εἶμαι παρηγορημένος γι' αὐτήν. Ἐγώ δίχως ἄλλη ψυχή, κάποιου σὲ κάποια βουνά φεγγάρια, ἢ σὲ κάτι κάμπους βρούς. Ἂν εἶναι στὸν κόσμο κορμοί σὰν καὶ μένα, θὰ ζοῦμε ἄλλους. Εἶναι γελοία ἡ βάσανο νὰ εἶμαι χωρίς σκοπὸ στὴ ψυχή τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ μ' ἀρέσει νὰ εἶμαι ἢ μόνος ἢ νικητής. – Διάβασα πῶς στὴ φύση μένουν πολλήματα· ἀπὸ τὴ μεριά μου βεβαιώνω μιὰ μέρα ὁ ἄνθρωπος. Δὲν μπορεῖ μονάχα ἡ ἀπόψε τὸν ἄνθρωπο μιὰ μέρα νὰ βεβαιώσῃ ὁ ὑπεράνθρωπος τοῦ Νίτσε;

Αὐγούστου 18. Κάποτε, ὅταν μένω πολὺ ὥρα μόνος, χωρὶς τρόπο μὲ τοὺς ἀνθρώπους, βλέπομαι φοβὸ ἢ δὲν ἔχω πιὰ τίποτε νὰ τὸν σὲ κανένα, μιὰ τίποτε. Ἀναπνέω ἡ συλλογοῦμαι, ἡ καρδιά ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς πράξεις μου δὲν εἶν' ἀφοδεύματα οὔτε εἰδυλλιακή. – Αὐτὴ τὴν ὥρα εἶμαι φοβό.

Αὐγούστου 20. There is something wrong with me, and that must be ὅτι δὲν μπορῶ νὰ δείξω σὲ ἀνθρώπους τὴν ψυχή μου. Ὁ δικός μου κόσμος ἢ ὁ κόσμος τῶν ἀνθρώπων εἶν' διαφορετικός. Ἔφτασε νὰ ἔρθω ἀρκετὰ δυνατός μιὰ νὰ δείχνω ὅπως εἶμαι.

–

+ J'ai le dégoût des hommes, ou peut-être plutôt du dédain pour eux. Ils ne m'inspirent aucune confiance; ils sont

Νικοπολίτης

trop petits, trop mesquins, trop faibles, trop insignifiants. Et je souffre parfois lorsque je n'ai même pas confiance en moi-même. Je me trouve fort faible.

Αὐτὰ σοχάβηκαν χθὲς ὅλη μέρα.

Αὐγούστου 22. Triste, triste, triste. Αἰσθάνομαι αἰσθηματικὰ ὅλα ὅσα πέρασαν στὴ ζωή μου. Καὶ μένει ἄδεια ἡ ζωή μου. Εἶμαι στὴν κατάσταση ποὺ αἰσθάνομαι δυνατὰ τὸ πρόσωπό μου, τὸ ἄτομό μου ἡ ἐρίσκω ἄχρηστη τὴ ζωή μου. Προσπαθῶ νὰ αἰσθανθῶ ὅπως ὅταν εἶμαι μεθυσμένος ἀπὸ τὴ γυναικεία ζωή ἡ ὅταν τὸ σώμα καθόμουν τὸ ἄτομό μου ἡ τὴ ζωή μου. Ὅμως δὲν μπορῶ νὰ βρεθῶ σήμερα τὸ ἄτομό μου θὰ εἶμαι πολὺ κουραστικός, πολὺ ἀδύνατος.

Αὐγούστου 28. Εἶναι πρωινό νὰ περιγράψω τὶς σκέψεις μου τὶς σημερινές. Ἦταν σύγχυση μὲ τὴ διάθεσή μου, μὲ τὴν κατάστασή μου. Ἤμουν κυρο-παθής σήμερα καὶ χθές, σήμερα περισσότερο ἀπὸ χθές. Ἤρθαν στιγμὲς ποὺ περνοῦσα τρέχα ἤμουν τρελλός. Ἔνιωθα ἕνα· θέλω νὰ ἴδω νὰ σκέφτομαι τὸ χέρι μου ἡ νὰ μὴν μπορέσω. Γενικὴ παραμορφία. Φοβερὴ αἴσθηση. Ἤμουν ὅλος πιασμένος, ὅλος σκλαβωμένος σὰν πόρα μου. Μιὰ σκέψη δύναμη μὲ ὥριζε ἡ μὲ κρατοῦσε κάτω, ἡ μ' ἀναγκάζει νὰ βάζω βασανιστικὲς σὲ μανία, σκληρὲς καὶ δυσάρεστες σκέψεις, πόνο πολὺ πολὺ. Τίποτε δὲν μ' ἐνδιαφέρει ἡ τίποτε δὲν εἶναι ὄμορφο νὰ τὸ κάμω.

Ὁ κόσμος ἦταν χωρίς χρώματα. Ἀμάτι δὲν εἶχα καρδιά, χαρά καρδιά.
Ἔλεγα τὴν ἀδιαφορία μου· σχαίνομαι τὰ παιγνίδια μου ὅλα, τοὺς πόδους μου καὶ τὸ μπόρεμό μου μὲ τοὺς ἀνθρώπους· σχαίνομαι τὴν ποιητικὴ καὶ κάθε ἀνθρώπινη σχέση μου. Τὸ φόβο ἦταν ὁ δάσκαλος· καὶ ἦταν μὲ αὐτὸς παγωμένος καὶ ἀλάφαστος, παγωμένος καὶ σαχτοῦς κάν κυριά χημικιάτικη σαχτερή μέρα ἐπάνω στὸν ὀκεανό.
Ἔβλεπα πολλὰ στὸν Πατριάρχη μιὰ δυναμὶς καὶ ἐκεῖ ποὺ μεγάλωνα, τὰ ἔβλεπα τώκοφα καὶ καλά, καὶ γιὰ μένα ἤταν καμμένα — κάποιες ἀχαριστιμένες. Τὸ σκοτεινὸ βάρος ἐξακολουθεῖ καθὼς καὶ ἤταν ἐλαφρύτερος.
(Θυμάμαι τώρα τὸ Peau de chagrin τοῦ Balzac. Τὰ ἀποτέλεσμα ἔβλεπα πὼς ἤταν σὰν τοὺς ἱερεῖς ποὺ περιγράφει μὲ τόση ἐπιμονὴ οἱ μυθιστορηματογράφοι, καὶ τὸ ἔβλεπα αὐτὸ μὲ ἀδιαφορία. Ὅμως δὲ προτίμουσα νὰ μὴν ἤταν ἀγνθκα.)
Σεπτεμβρίου 4. Ἔνα κορίτσι ἀνοιχτὸς σὲ μιὰ γυναῖκα ἀπόψε γιατὶ βαρυνόμουν. Βαρυνόμουν καὶ νύσταζα κοντά της. Ποτὲ δὲν εἶχα τόσο βιαστικὰ πράγματα αὐτὴ σὲ πόρτες. Ἤταν ἐκδίκηση ἐπειδὴ τὴ βαρυνόμουν, καὶ βαρυνόμουν τὴ βολὴ καὶ τὸν κόσμο.
Κάθε μέρα συμμορφώνομαι τὴ Φύση καὶ ρωτῶ τί νὰ γίνεται. Εἶναι σχεδὸν δυὸ μῆνες τώρα ποὺ δὲν βρῆκα τίποτα μὲ αὐτήν. Μὲ εἶπε νὰ μένω τὴς γράφω καὶ δὲν τὴς γράφω. Περιμένω, περιμένω κάτι. Τί, δὲν βρίσκω. Περιμένω ὅμως κάτι καὶ δὲν ἔρχεται.
Αὐτὴ εἶναι ἡ βολή. Τώρα ἀνοιχτὰ ἀπὸ γυναῖκα δὲν ἔχω καὶ ὅμως δὲν εἶμαι ἥσυχος. Δουλεύω πιὸ ἐπιμονά. Θὲ νὰ δουλέψω ἴσως ἂν ἡ Φύση μὲ ἔβραζε τὶ αἰσθάνεται. Ἀφίνω τὰ πράγματα νὰ συμβαίνουν ἴσως, καὶ βρίσκω πὼς ἐπείνη θὰ ὑποφέρει φρίκη ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση. Καὶ ὡς τόσο πάλι δὲν βρίσκω.
Φορές φορὲς φαντάζομαι πὼς θὰ τὴν εἶπαν μιὰ μέρα πράγματα δυνατά, πὼ τὴν βρίσκω, πὼς εἶμαι ἄνθρωπος καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ ἀγαποῦν ὅπως δὲν εἶναι μπροστά στὰ μάτια τους ἐκείνη ποὺ ἀγάπησαν. Καὶ βρίσκω πὼς ἂν τὴς εἶπαν κ' ἐὰν μονάχη φαντάζομαι τέτοια πράγματα θὰ παθαίνεται χολερά. Καὶ ὅμως πάλι δὲν κλαίω τίποτα μιὰ ν' ἀγάπη τίποτε. Ἐχασθεῖ δὲ μὲ μέση τὶ σκέπτεται μιὰ μέρα καὶ ἔχω τὴν ἀδυνάμη τῆς μοιρολατρίας.
Σεπτεμβρίου 5. Ὁ κόσμος εἶναι ἐμορφος. Ἡ βολὴ εἶναι χαρὰ καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι ἐμορφιά. Τὸ γεμάτο βάρος σὰν νερὸ τοῦ Βοσπόρου. Εἶμαι γεμάτος ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τῶν βουνῶν καὶ τὴν δύναμη τῆς Ἀσίας, γιατὶ τὰ ἀπόμερα ἐκεῖ βρισκόμουν. Οἱ ἄνθρωποι πολὺ δὲ μὲ σκοτίζουν καὶ δὲ μπαίνω σὰν κομμάτια τους· τοὺς βλέπω καὶ μένω ὡς τόσο σὲ ὅλο μου κόσμο· κ' ἐκείνοι μου μαθαίνουν εἶναι ὄμορφοι καὶ ἥσυχοι. Ἡ ἀύγη μου ἡ μεγάλη γράφει πὼς μ' ἀγαπᾶ· πολλοὶ μ' ἀγάπησαν καὶ ἄλλοι μ' δανεράζουν· μ' ἔσκισε τὸ χέρι μὲ συμπάθεια εἶναι Ἄγγελος. Τὰ νερὰ τοῦ Βοσπόρου εἶναι ἥσυχα ἥσυχα σὰν νὰ κάθεται νὰ κοιμᾶται, καὶ τὸ γεμάτο βάρος κάτω.

Η ίμερσιά αυτή δα περάση, μα υπομονή ίσα ίσα δα περάση, μ' αυτό μι γραβάς ακόμη περισσότερο. Θα φύγω από δώ αν και δα ήθελα να μείνω. Και αυτό δα το κάμω μι κάποιο serrement de coeur, γα δα το κάμω. Όσι υπολογάται, είν' ανάγκη η δα το κάμω. Δεν άφησε να γινουν γραμματα γι' αυτο πολυ καλα πολυ. —

Πόλη (Σταυροδρόμι)

Σεπτεμβρίου 10. Τα φλιτζανιάτικα σύννεφα μι περικύκλωσαν, βάλθηκαν σιγά σιγά και μίκρεψαν τη δεξιά μου μου. Μα το βάρος μου, λαδύ, διαπερνά και σταλάζει μέσα στη σωστικά τη σαχλερή που μι περιτριγυρίζει. Όλα τα πράγματα του κόσμου βγήκαν σι μέσα, τα δείχνω κοντά μου βουλκανά η όχι σαν πραγματικά, μεγαλοφυικά σα μουσική, κι' αρμονικά η ομορφιά, ω τι ομορφιά! Γεράτα βοή και θάνατο! Γεράτη αιωνιότητα! Αγάπη, αγάπη παρακάτω μι κατέχει. Άραγε όλος η η αγάπη μου είν' ειδωλό. Πόσο από την πολλή αγάπη μου, χάνω η κλαίω και γελάω η ψυχάρα, ω χαρά! Είμαι ο κόσμος όλος!

Σεπτεμβρίου 15. Πεζές μικρές εικόνες και σκέψεις πηγαίνν από το νου μου και δεν τις σημειώνω. Και οι πόδια μου κατάντησαν αόριστες επιθυμίες. Βλέπω εικόνες της Αττικής· έρχονται η έτσι σβύνονται. Βλέπω την Αγαπημένη μου· πρεπή σα γάντζια, και χάνεται. Κορμιά γυναικών περνάν από μπροστά μου η δεν αγαπώ· αρκετά.

Αλλά η αυτός ο ρωμαντισμός μου για τα πράματα χρόνια μου είν' περασμένος.

Ξέχασα τα πράματα, η' αν τα θυμάσαι, θυμήσου τα χωρίς λύπη, χωρίς θλίψη.

— Χύνομαι στην καθαρεύουσα η μι πιάνει αναρχία. Όμως πάντα κρατά την αξία της την ατίμητη η σκέψη η δική μου, το όραμα της αθανασίας, η ανάδοση κάθε γενικού πράγματος ~~η~~ μέσα στο χρόνο η έξω απ' αυτόν, και το αιώνιο βασιλεύοντα των ίδιων πραγμάτων και καιρών.

Να χαθώ στην καθαρευουσα μεριδιάτα δεν μπορώ. Πάντα έχω δα μέσα αυτή την καθαρευουσα βη και ανδία της κοινωνίας.

Σεπτεμβρίου 16. Να μελετάω τι; βιβλία; στατιστικές; επιστήμες; Μα έχω δη λαδύτερα από αυτά. Έχω δη τη γύμνια της βοής. Δεν είμαι πια άνθρωπος, και δεν έχω αρκετή δύναμη για να είμαι θεός.

Μουσική, κάποια ποίηση η κάτι σκέψεις είν' τα μόνα προϊόντα του νου του ανθρώπου που μου μένουν ακόμα, κάποτε. Και μου μένουν η τα κορμιά των ανθρώπων. Έξω από τους ανθρώπους είν' η ζώση που η άρσεις.

Δεν είν' ζωική, δεν μι ταιριάζει η βοή που κάνω. Και μι πρακόνει το βάρος της κοινωνικής βοής. Πιο ζωικό γιατρικό θα ήταν να ήμουν έξω στον περίπατο σα βουνά. Η βοή γιατρεύει είν' περίπατος από τόπο σε τόπο, περίπατος η πόλεμος.

Αν ήμουν δυνατότερος θα ήμουν νικητής των ανθρώπων. Αν ήμουν μυστικότερος θα ήμουν Θεός. Γιατί να είμαι τόσο κουραστικός;

Ὅταν δὲν κάμω ἔργον μεταφυσικὸν δὲ βγάνω τὸν ἑαυτό μου, δὲν εἶμαι διαμορφώνω, παρὰ περιπάτω ἴσια σὲ δρόμο μου καὶ χαίρομαι. Κι' ὁ δρόμος μου δὲν εἶν' κάκος· ἢ χαρά μου εἶν' ἡ νίκη καὶ τὸ πρόσκλημα.

Σεπτεμβρίου 18. Ἀπὸ μιὰ βάρκα μακρυὰ ἄκουσα τὴ μουσική· ἔπαιξε μόνο τὸ δημοτικό. Ἡ μουσικὴ ἔπαιξε τὰ κρά κῶς μεταφυσικὴ καὶ φιλοσοφική. Τὸ δημοτικὸ μὲ γάλασε δυρίο μεγάλο πνεῦμα· ἡ φωνή του εἶν' ἄγγελος τὸ σύριγγα καὶ ἄγγελος ἡ ἀρμονία τῆς μουσικῆς. Κάποιος ἔπιασε δὲ κυνήγησε τὰ μεγάλα μας κόκκα οἱ ἄγριοι τῆς Μεγανησίας.

+

Καὶ τὸ ἴδιος μου εἶν' μιὰ δική μου δύναμη καὶ φωνή — μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς δυνάμεις καὶ φωνές μου. Κι' αὐτὴ μοιάζει πρέπει νὰ τὴν ὑρίζω σὰν τὶς ἄλλες. Self-control!

+ Σεπτεμβρίου 19. C'est une volupté que de rester seul à méditer sans but et sans contrainte, loin des yeux du public. Je me délasse cet après-midi, d'une série de petits actes médiocres qui ont duré quelques jours de suite, et m'ont demandé une certaine tension d'esprit dirigée vers un but très petit et très humain. Durant ces quelques jours j'ai frayé avec les hommes, sans le vouloir.

Σεπτεμβρίου 20. Ἔχω ὅρεις ποὺ ἀλήθευν χρόνια. Εἶν' ἡ ὥρες ποὺ κοιτάζω μόνο ζῶα καὶ χρώματα καὶ ἡ ὥρες ποὺ εἶμαι νικητὴς καὶ βάζω τὰ δύναμή μου.

Σεπτεμβρίου 26. Νὰ σκοτώνουν, τί ἔμορφα θὰ ἦταν! (Βράδυ, μοναχιά, στὸ σπίτι μου, χωρὶς ἐρεθισμὸ, μὲ βαρεμὸ γιὰ τὴν κοινωνικὴ μὲ κάθε ἀνθρώπινη πράξη καὶ σχέση, μεράκος μόνο, μόνο, μόνο).

Σεπτεμβρίου 28 Ἀπὸ τὸ Ἀγιὰ-κάστρο μὲ τὸ κοῦκι πῆρα στὸν Παγανιὰ· ἀπὸ κεῖ μὲ τὰ πόδια πῆρα τὸ δρόμο ποὺ βγαίνει στὸ Ἐγρὶ-κάστρο, πέρασα ἀπὸ τὴ σέρτη τῆς Ζυμότορας καὶ τῆς Βιαχέρας. Μπῆκα στὴν Ἁγία Βιαχέρα καὶ ἀπὸ κεῖ ρώτησα πῶς μπορῶ νὰ βγῶ στὸ περάσι τῶν Βιαχερῶν· ἤλας μέρο-δάσκαλος μὲ τὰ μαστορεμένα φύλλα ἕνα μερονάκι, βοηθὸ τοῦ καντηλανάφτη, μὲ αὐτὸς μ' ἀπόλαυσε ἀπὸ κάτι σπιτάκια (βρύκα ὅπου κατοικοῦσαν Ἑβραῖοι, Ῥωμιοὶ καὶ Τουρκόγυφτοι) μ' ἀνέβασε στὸ περάσι τοῦ Πορφυρογέννητου μιὰ νύφη σὰν αὐτοῦ ἤθελα νὰ πῶ. Πάει κατεβήκαμε μοιαστὸν μὲ τοῦ βήματα ποὺ ἤθελα νὰ πάω· ἀ εἶν' ἕνα πρι-βόλι, ἀ' ἕνα παρμπὸ φυγὰ, μὲ βρίσκονται κάτι χαλάσματα. — «Θὰ εἶν' τοῦ Χιώτη τὸ πριβόλι, ἐκεῖ κοντὰ στὸ κάστρο.» Πήγαμε ἐκεῖ. Θυμοῦμουν τὸν τόπο αὐτὸν ἀπὸ δύο μὲ τρεῖς χρόνια ποὺ τὸν ἐπερπάτησα. Καὶ πάλι κατεβήκαμε μὲ τὸν καραπάτσιο νὰ μοῦ δείξῃ τὸ δρόμο κατὰ τὴν παλιὰ ἑλληνικὴ σχολή, ἐκεῖ ποὺ μένει ὁ ἐπίτροπος ἀπὸ τ' Ἀγίου Ὄρους. Μ' ἔπιασε ἕνα δρόμο μὲ μὲ εἶπε νὰ τραβήξω ἴσια. Τὸν ἔδωσα δυὸ γρόσια καὶ τραβήξα ἴσια, μὰ βρέθηκα ἔξω ἀπὸ ἕνα νὰ ἀλεβῶ πάλι φυγὰ γιὰ νὰ βρῶ τὸ καταλόπι αὐτό. Ἕνα μπακάλικο πλαστὸ ἀπὸ τὰ Γιανόχωρα μ' ἔδειξε τὸ δρόμο γιατὶ κι' αὐτὸ ~~ἀν~~ κατὰ κεῖ πήγαμε. Εἶν' σ' ὡραῖο μέρος, σὲ μιὰ αὐλὴ μεγάλη μὲ κάτι πλατιὰ δένδρα κ' πλατιὰ

ἑρμαικὴ σχολή. Ὁ κόσμος δὲν ἦταν πολύ. Ἐξόν ἀπὸ τὸ κυρίως τὸν Κεράσιο κόσμο βυζαντινὸ στὰ χρώματα τ' ἀποχρωματισμένα κι' τὴν ἄλλη ὄχθη μὲ τὰ σπίτια, χαλασμένα, Κωνσταντινοῦ κι' ἄλλα μέρη· ἐκεῖ καραβιὰ κι' βαπόρια κατεστραμμένα ἦταν κάτω, μεγάλα δίστρα φουντωμένα κοντὰ στὰ σπίτια ἀπὸ κάτω, μιναρέδες, κι' τὸ κάστρο καλύτερα. Ὁ ἥλιος γλυκὰ φώτιζε καὶ βάζανε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ τόπου ἐκείνου. Ὅλα φαίνονται σὰν ἔρημα στὰ μέρη ἐκεῖνα. Καὶ πάλι κατέβηκα κι' μ' ἔνιωσε τὸ δρόμο ὡς τὸ Φανάρι ἕνας φυγοδάσκαλος Μακεδονίτας ἀπὸ τὴν Κοζάνη, ποὺ τὸν ἔχει φέρει ὁ δεσπότης τῆς Κοζάνης, νὰ διδάχνει στὸ σχολεῖο τῆς Λόντζας καὶ νὰ μαθαίνει ἀρκετὰ καὶ ρουμελί, γιατὶ δὲν ἔχει πολλοὺς καλοὺς φίλους ἡ Κοζάνη. Μὲ μίλησε γιὰ τὸν Παῦλο τὸ Μεγὰ κι' μὲ εἶπε ὅτι ἦταν πολὺ φίλος του, ἔφυγαν κι' ἦταν μαζὶ. Γυρίζοντας μὲ τὴ βάρκα γιὰ τὸ βασίλεμα τοῦ ἥλιου ἀπὸ τὸ Φανάρι πρὸς τὸ Χαλὶ-κιοπού ἀπάντησα στὸ δρόμο βάρκες πολλὲς μεγάλες κορίτσια· ἦταν ἔρημοι τόποι ἐρμάτερη στὰ κιοσκιὰ (τοῦ μοναστηρίου) ποὺ τὸ ἐρμοστάσιο βρίσκεται ἀπὸ Ἁγιὰ-κιοπού, κι' μύριζαν ἀπὸ κεῖ στὸ Χάσκοϊ ἄγριες τρίφυλλες τὴν ἐρμιάζανε τοὺς. Τὰ κεραμίδια ἦταν ἄνοχα, ἀλάβαστρο φωστὴ ἀγράκι, κι' ὁ οὐρανός, μεγαλοπρεπὴς ἦταν, καὶ ἀπὸ σκοτεινὴ, μεγαλοπρεπεστατοφωτεινός.

Στὴ Βλαχέρνα σήμερα τ' ἀπόγεμα συμμορφόμουν πῶς βάζανε αὐτοὶ οἱ τόποι. ποὺ τοὺς ἀγκάλιαζαν πρῶτα μέλια βυζαντινοῦ.

29 Σεπτεμβρίου. Κοντάβουλας ἦταν ἕνας νέος κι' ἦταν Γεννεμὲ στὸ βαπόρι στὸ Καλόκαιρο σήμερα, σκέφτηκα· οἱ Ἕλληνες, καὶ, ἔχουν μεσ' στὸ αἷμα τους ἕνα πολεμικὸ γενετήσιο ἀπὸ πολλοὺς δυτικοὺς φυλοὺς τῆς Εὐρώπης, - ἀλ πουρ τοὺς Γερμανοὺς κι' τοὺς Ἄγγλους, - ἀλλὰ ἴσως ἡ δύναμη τῶν φυλῶν αὐτῶν εἶναι ἴσα ἴσα τοῦτο, ὅτι εἶναι μεγαλύτερο πολεμικὸν ἀγάθεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες.

2 Ὀκτωβρίου. Γιὰ νὰ συνηδίσω τὴ μικρὴ κοινωνικὴ ἀνθρώπινη ζωή, τὴ ζωὴ ἔνας τὴ γῆς, κοπιάζω κάθε τόσο, πολύ. Ἕνιοι ποὺ ἀπὸ μικροὶ εἶναι συνηδισμένοι στὴ μεγαλόψυχα αὐτὴ κι' δὲν ἔχουν ὁρμὲς γιὰ νὰ πετάξουν πρὸς ἄλλους κόσμους, εἶναι ἄνοχοι καὶ δουλεύουν ἄνοχα κι' ταχτικὰ καὶ δίχως ἀναγκαία μέσα στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Ἐγὼ ἀλλὰ καὶ δουλεύω καὶ μὲ μέσα στὴν κοινωνία αὐτὴ, δὲν εἶμαι σὰν ἕνας ἄνοχος, κοπιάζω γιὰ νὰ δουλέψω, κι' κοπιάζω γιὰ νὰ μείνω μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Τί κέρδισα ἐγὼ εἶμαι πάντα ἀνήσυχος καὶ ταραγμένος; Τὴ δυσκολία μου τὴν κοινωνικὴ (ἔνιοι ποὺ ἡ ἀνάγκη, ἡ κοινωνία μου τὴν ἐπιβάλλει) δὲν τὴν κάνω καλύτερα ἀπὸ κείνους ποὺ εἶναι ἄνοχοι, οὔτε καὶ πολὺ χειρότερα ἴσως. Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι εὐχαριστημένος μ' αὐτὸ ποὺ κάνω, ἐνῶ ἐκεῖνοι εὐχαριστιοῦνται. Καὶ κάποτε μὲ γεμίζει ὅτι θέλω ἡ δυνατὰ νὰ μείνω, καὶ εἶμαι ἀδιάφορο ἂν ἔνιοι ποὺ τὴν καταπάτησαν εὐχαριστιοῦνται ἢ ὄχι, κάνουν τὴν, κι' εἶμαι πρόθυμο νὰ μοιάσω

καμής ή νά χαίρεται αφού πάντα τά δικαιά δά τήν κάνη. Ποιός τήν γράφει κι' ποιός τόν μέλλει άν οι δικαιοί αποδάνονται χαρά ή μύτη; Αν κοπιάζουν ή αν δέν κοπιάζουν για νά δικαιώνουν μέσα στήν κοινωνία κι' στή μεταθανάτιά τους; Η κοινωνία είν' ο ανώτατος νόμος. (= Salus populi suprema lex esto). Και όχι ο άνθρωπος {κύτταρο γ' δεκ. 1910.}

Οκτωβρίου 3 Αφού έχει τό σώμα του κάθε άνθρωπος, γιατί νά δέχη κι' τ' άλλου τό σώμα νά έχη; Γιατί νά δίνη νά βίρη (νά μάθη) κι' άλλα ανθρώπινα σώματα; Τί μυστήριο τόν τραβά; Μ' φαίνεται περίεργο κι' ανεξήγητο ο έρωτας. Είν' χαράκι κληρονομικό μέσα στόν κάθε άνθρωπο.

Οκτωβρίου 13. Ήρθαν όλο μ' ανθρώπους αυτές τίς μέρες, και σ' δικαιές μπερμέτιος και ίσως δέν έφταιξα. Πόσα θά μπορούσα νά γράψω άραγε, αν δέν ήχα τούς ανθρώπους κι' τίς δικαιές;

Σ' σήμερα τρία χρόνια τώρα σκοτώθηκε από τούς Τούρκους ο Παύλος Μελάς.

—

Κάποτε μ' χρείαζε· α αν περιορίσω τ' ιδεί μόνον τόν καταβιβασμένο πόνο. Πρός τί ανάγκες νά προσταδή κι' νά τόν σκορπίζη κι' πέρβ' τους; Τό ίδιο λέει και ο Barrès, κάπου.

—

Δέν πρέπει καμή νά παραπονιέται πολύ γι' δύρκα χαικιό μερονύχτι.

Ξυνά περιστέρι

Κάτι τέτοιο παρατηρεί κι' ο Nietzsche για τούς ύψιστους ανθρώπους. Πρέπει νά πάνε καλά όλο κατιούρια πράγματα κι' νά μή δυράται τίς πληγές, (τίς πραγματίες). Καλό είν' νά κουράζεται νά δυράται.

14 Οκτωβρίου. Ένα κορίτσάκι από ανώτερο σόι, κάθε μέρα πάει τόν πρόβολο του στόν καθρέφτη μπροστά, και σήμερα που είν' σκόμη άμπιτ τά μαγιά του βίβηκα, τά χείλια καλά, τά βούρτσα, ίβαλε τό καπέλο του τό καινούριο, κόλλαβε καλά καλά στόν καθρέφτη, γύρισε αποδ δύο μέρια από κει, χείλια άλλη μιά φορά τίς άκρες τών μαγιών του, συμμορφώθηκε καλά, φόρεσε τό τριανταφυλλό κυριακάτικό του φόρεμα, και δά κάμη σήμερα εντύπωση. Τίς άλλες μέρες φορεί μιά ποδιά μ' βαμβάκι σκή μέση, αλλά και πάλι κοπέλα πολύ στόν καθρέφτη όταν πάει τήν πεβρόνδα του κι' δίνει στήν άκρη μιά κόκκινη κορδέλλα. Κάθε κούνημά του είν' γυναίκειο. Ξεσκάβεται για τό μέλλον.

—

Τήν πόλη τού Ρεμπουτ τήν ίδα πάλι αυτές τίς μέρες, κι' ίδα κι' στό Βεβά-μεϊνάκι τόν τόπο που λέν' πώς είν' ο τάφος τον τελευταίου βασιλιά τού Κωνσταντίνου τού Παλαιολόγου. Κοντά σ' αυτόν τόν τάφο είν' και ο τάφος τον Αράπη που λέν' κι' τόν σκότωσε.

15 Οκτωβρίου. Έχω δυό ιδεικές προσπάθειες μπροστά μου α) μιά πολιτική: νά ενωθή η φυλή, κι' νά μή σ' ίδω πολιτικό καμούτι κι' βιβλιάκοι νιεί· νά παραδεχτή το ίδιο μιά γλώσσα, κι' διοικητή, κι' νά

Ζωή του σπίτι Πόλη

ή ψυχή

τρομερή ὁ ἀχρωματισμός (ἀπό δυσκόλως πού πρέπει νά φτιαχθοῦν, γιατί τώρα δέν ὑπάρχουν.

17 Ὀκτωβρίου. Κάθε φορά πού περνῶ ἀπό συνοικίες πού δέ μπορίζω δαρρω πώς εἶμαι ταλαιπωρίας καί χαίρομαι, γιατί δέν εἶμαι γιά καμμένος γιά νά ἦμουν κομμουνίστος σ' ἕνα τόπο ἤ μεμένος σ' μιά δουλειά. Τό ἐξωτερικό τοῦ τόπου τούτου θέλω νά τό μπορέσω, καί τρέχω παντοῦ, σ' ἀγρόμους, συνοικίες, ἀρχαιότητες, ἀνθρώπους, ἀχρεῖα, σκεμμένες, σ' βουνά, ἀχρωματισμένα, κομφόστιχα, ἤ μπαστουνοῦ, ἤ σ' κείνους πού φωτρόνουν τή μονοκαλόδα τῆς ζωῆς μου.

—

Μιά μέρα περιπατώντας στό Βόσπορο μέ τό βαπόρι, σκέφτομα: ὅταν θά μέ ἐλαφρώσω πιά ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς, τότε κοιτάζω τίς μικρές μεταφορές τῆς ἡ χαίρομαι πάλι — μιά σημαφορία κρύο, τά σχήματα τῶν ἀέρων σπιτάκι πίνω τοῦ τό βαπόρι, ἕνα μονοπάτι, ἕνα χορτάρι.

—

Il y a des jours de plénitude où Vous mes yeux sont affinés. Tel est ce jour d'hui. Τό σπίτι μου εἶναι μεγαλό, κύκλωμα, μεγάλο σπίτι, ἕνιωμα γιά κάθε ἀπάντηση, ἐκκλησιαστικό!

—

Βγαίνοντας ἀπό τήν Πρεσβεία ἤμουν βουλιαγμένος σ' σκέψεις πολιτικές, χαρίνος στόν ἄνθρωπό μου, δέν ἤμουν μεγάλος οὔτε ἄνθρωπος ἐξωτέρος

Γιά ἕνα κορίτσι τό Ἀράπικο

πιά. Ἔφερνα μέρικα τά κόκκαλα τῶν βεργιῶν πρίν μπῶ μέ τά βρόχεμου-μένα μουλούδια τους πού γέμιζαν τόν ἀέρα. Καί ἀρέσει στόν κόσμο χόβομαι μιά νύχτα ἤ μιά δροσιά αἰσθήσεως. Ἔφερνα πάλι μεγάλος ἤ ἄνθρωπος ἐξωτέρος.

21 Ὀκτωβρίου Ἔφυγε χτές τό ἔρμπρο κορίτσι πού μ' ἀγάπησε ὅταν ἤμουν στόν Πύργο τῆς Ῥωμυλίας, ἤ μ' ἀγαπᾶ ἤ τώρα. Γιατί νά μ' ἀγαπᾶ; τίς τόσο περίεργο, ἤ δέν εἶμαι ἄνθρωπος μιά νά μ' ἀγαπᾶ καλά, ἀφοῦ δέν μπορῶ νά μείνω τήν ἄνοιξη μαζί τῆς παντρειᾶς. Λάθος ἔκαμε ἡ κοπέλα καί μ' ἀγάπησε μιά νά μ' ἀγαπήσει. Ἐκείνη βέβαια μερικά νά παντρευτῆ μέ κείνον πού ἀγάπησε, ἀφοῦ εἶναι κορίτσι. Μά ἐμένα τί χρειάζομαι νά μ' ἀγαπᾶν κοπέλες; Ἔφυγε εἶναι; ἤ καλά εἶναι. Τίς ἄλλες καμμένες τόσες, καί τά μικρά μου καί καρδιά. Μ' ἀρέσει τό κορίτσι αὐτό μά ἤ τό μικρό μου.

—

Le jouis de la vie. Αὐτό σήμερα. Λίγο μπορεῖ νά εἶμαι ἀδύναμος ἤ κουρασμένος. Σήμερα βγῆκα τόν κόσμο ἤ δέ μ' πειράζει. Ὁρίζω τόν ἑαυτό μου ἤ εἶμαι νικητής. Ἡ μονοκαί μου μεγάλη, μικρά μέρα μου τίς γωνιές μου ὅλες ἤ κάθε δικές ἁρμονίες, μεγάλες, ἡδονικές ἁρμονίες, μεγαλοπρέπειες μέ γέμα, μέ ὁράματα. Οἱ ἄνθρωποι, ἡ κοινωνία, ἡ μή κακό ὁ οὐρανός εἶναι σά δίκιο τους τό καθένα. Εἶμαι εἰρηνικός, ἀτελείωτος, ποτέ μέ πειάσει. Δίκαιος κι μέ ἤ κι κάποιον ὅλη δίκιο ὁ κόσμος, ποτέ τούς προσέχει, εἶναι τόσο μικροί ὅλοι τους, κακό μεγάλο πού εἶμαι ἄνθρωπος. Καί μπροστά σ' ὅλους

μ' ο'λα ἔχω τό δάρος νά εἶμαι ἐμό, νά δείχνομαι ὅπως εἶμαι. Καί εἶμαι περήφανος πού εἶμαι τίποτα, δέν κυνήγημαι μιά τίποτα.

2 Νοεμβρίου. Δέν εἶμαι ὑπεύθυνος μιά τήν κατάσταση τοῦ ἔθνους μου, δέ χαίρω ἐμό ἄν εἶναι γέρικο, κουρασμένο ἤ ἄρρωστο. Κι ὅπως νομίζω πως ἀπόμαι ἐξαρτᾶται νά ἀλλάξουμε τήν κατάσταση αὐτή, καί ὅλο πάω νά δείνω τόν ἑαυτό μου, νά ἀγαπάω ἐμό τή δουλειά ὅλη τῆς ἀγάπης καί ὅλη τήν εὐθύνη. Καί πουράβαμαι νά βγάλω πως τίποτα δέν μπορῶ νά κάνω καί καταμρίνω τόν ἑαυτό μου γιατί δέν κάνει ἀρκετά δυνατός μιά ν' ἀλλάξει τά πράματα. Καί τότε χάνω κάθε ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μου καί ὁ κόσμος σκοτεινιάζει γιατί χάνει τή χάρη του. – Ἄς θυμοῦμαι τά λόγια δύο γυναικῶν. Ἡ μιά, μι' ἀπιστία μέ εἶπε μιά φορά πού τῆς ἔλεγα πως θά πάω στή Μακεδονία: „Τίποτα δέ θά κάνεις (φαυτό). " – Καί ἡ ἄλλη μι' εἶπε: α δέν εἶν' ἀναγκαῖα κάμε νά ἀλλάξεις ὅλα τά πράμματα. Ὅλα δέ διορθώνονται." (Δευτ. Μάρτ. 21. 1907)

—

Δέν ἀγαπῶ τόν ἑαυτό μου, ἤ τόν ἤθελα πάρα πολύ δεμένο πάρα πολύ δυνατότερο παρ' ὅτι εἶν. Βρίσκω πως δέν ἀξίζει τίποτα, καί τώρα πού τόνε γνώρισα ὡς τό βάθος, δέν τόν βρίσκω ἀξιοθαύμαστο οὔτε ἀξιαγάπητο, δέν ἔχει τίποτα καινούργιο νά μί πεῖ καί σχεδόν τόν βαρυοῦμαι. Δέν τόν ἀγαπῶ περισσότερο ἀπό κάποιαν ἄλλο ἄνθρωπο. Κι ὅπως εἶναι ἄλλο πού δέν τόν συμπαθῶ πολύ ἀκούω ἔμμονα νά μέ τά προτερήματά του, κι' ἀρχίζω νά τόν ἀγαπῶ μεγάλα, – ἔτσι καί τόν ἑαυτό μου. Ἄν ἀκούσω κάποιον νά μί μέμφεται τά ἀγαθιά προτερήματά μου, ἀρχίζω νά τόν βρίσκω ὄμορφο καί τόνο πιά ἀξιοπαράκρεστο τόν ἑαυτό μου. Ἀγαπάει σί μέρο φανατίζω στά ἀξιαγορία μου γιά τόν ἑαυτό μου.

3 Νοεμβρίου. Εἶχε δίκιο ὁ Νίτσε πού ἔλεγε πως πρέπει νά βγεῖς πάνω, καί ἄρρωστος τόν κόσμο. Ἕνας ἄνθρωπος πού μορεῖ τή μύση πρέπει νά εἶν' εὐχαριστημένος νά βγεῖς ἀπ' ὅλη τή ψυχοστασή του τόν κόσμο (κί' τουλάχιστο ἀπ' ὅλη μπορεῖ περισσότερο ψυχοστασή).

—

Les femmes de haute taille me subjuguent à première vue.

—

Εἶναι ὁλόγυμνα βίβλιο πῆς ἀνθρώπινες ἀνάγκες μιά κόπια πού μέ καί ποτέ ὅλος ὁ κόσμος. Καί ὅλος ὁ κόσμος, ἄν ἀκούσει τά λόγια μου τούτα, δά πεῖ πως θέλω νά κάνω τόν ἥρωα, τόν παραδοξολόγο, μέ πως μορεῖ νά ξεχωρίσω ἀπό τόν κόσμο τόν κόσμο ἀπό ἀριστοκρατική φιλοσοφία.

4 Νοεμβρίου. Ξυπνήσαμε πάλι μί δύναμη τό πρωί, πως στή Μακεδονία πρέπει νά πάω τόπο μέσα νά ὀργανωθοῦν οἱ ἄνθρωποι καί νά ἀρρωστοῦν μιά νά μήν ἔρχονται κάθε ὥρα ἀπό τήν Ἑλλάδα ἀνάγκες. Τήν Ἑλλάδα δέν πρέπει νά τήν ὑπολογίζουμε, γιατί καί δίχως αὐτό τή σκοτίζουν οἱ μεράλοι. Καί μαχλάμουσα νά πιάσω ἐμό μί χρήματα πολλά καί μί ὑπερηφανοσύνη νά κάνω ὅλη δίκη.

Δημοτικό.

Όταν μέσα στο χωριό από τις άλλες παλιμπαρμένες συνοικούσες, βασιλεύεται η Μακεδονία σε μέση μ' όλη τη τη δύναμη.

Κι' όμως ήξερε τό 'θνος δείχνει φωτιά και' ορμάνεψη μια' νά βαθή νά καταστέψει τό μικρό 'Ελληνικό βασίλειο και' νά φτιάσει ένα κράτος βυζαντινό η αθηνό μ' όλη τη φυλή μέσα στά' σύνορά του.

Ίσως δη τό νά' τό δείχνει πολύς αυτό κατεστάλι κοινός τόπος, μ' αυτό προσπαθώ μ' κάποιους γνωρίμους νά' τό αναγάβουμε. Γιατί και' πολλοί νά' δημίσουν τό 'Ίδιο, δε' τα' κάμουν δάσεσα, μεστί δε' νοιώθουν τά πράματα μ' τόν ίδιο τρόπο όλοι τους. Λίγοι έχουν τα' ίδια η' πολύ όμοια μάτια. Καμμιτερα ν' αρχίσουν οι μόνοι τους λίγοι αυτοί και' δε' πάρουν έπειτα δυάρια τους άλλους όλους.

Και' όταν μιά ν' αρχίσουν δεν ίσως τη κατήχηση η' τό φωτιά αλλά τη τρομερή κι' αρχή τη δουλειάς. Νά' βρούν δυναμή' ανθρώπους πολλούς μα' νά' κάνουν όργανα τη ίδιας αυτής, η' νά' φέρουν σ' όλα — πρό πάντων σ' έργα.

Μα' η δουλειά είναι πολύ δύσκολη — σχεδόν υπεράνθρωπη — έτσι. Ίσως αναγκαστούμε νά' πάρουμε άλλο δρόμο, δυναμή' ν' αρχίσουμε μ' τη κατήχηση η' τό φωτιά για' νά' ετοιμαστούν περισσότεροι άνθρωποι για' κείνη τη ώρα που δα' πρέπει.

Ως τόσο η' αρχή τη εκείνης (η' δίχως πρωτοπόρο φωτιά του μυστ) είναι κι' αυτή ένα μέσο για' νά' βοηθήσει σ' μας και' μεγάλο μάθημα. Λοιπόν, όσο κι' αν είναι δύσκολος, αυτό τό δρόμο πρέπει νά' περάσουμε.

Φτάνει νά' μη κουραστούμε η' νά' παραιτήσουμε όλα.

Η Ελλάδα όλη περνάει μιά' εποχή που κυριαρχούνται από τη εθνικά δυνατά οι άνθρωποι, η' δε' θέλει βαρούνται νά' βάλουν κοινά σύνορα αναμεταξύ τους. Βαρέθηκαν νά' μαρτυρούν τό ίδιό τους τα' ίδια — η' τούτο είν' αρχή δεύτερη. Θα' πούν σε' λίγο: „Τό ίδιό μου δεν υπάρχει. Η μεταφυσική σπουδαιότητα των ανθρώπων φανταστήκανε πως τό 'θνος είναι πρόσκαιρο. Τό 'θνος είναι μονάχα μάθημα από κοινές φυλές ανθρώπων (που ζουν μαζί). Αφέτου τόν ανθρώπων αυτοί δεν τους είναι πια τόσο απαραίτητο νά' ζούν μαζί, χάνεται σιγά' σιγά' η η' ανάπτυξη τη προσωπικότητας του 'θνους. Και τό 'θνος μένει κουφό η' διαλύνεται."

—

Θα' ήθελα νά' ήμουν κάτι τι σε' καθαρό' απ' όλα όσα έγραψα ως τώρα, κάτι που νά' λιάβει σάν τό καθάριο τό νερό και' σάν τό νερό νά' τρέχει η' νά' είναι σάν τό νερό διάφανο. Θα' ήθελα νά' ήμουν κάτι υγιεινό η' όχι κουραστικό, κάτι σάρκινο πράμα, μου (που κάποτε είναι υγιεινό, φυσικό, δυνατό αβίαστο) Όταν ένιωθα νοιώθω τόν εαυτό μου καλά και' δεν κοπιάζω. Ίσως κοπιάζω όταν δεν ένιωθα. Όχι πάντα όμως. Η σκέψη η' τολμή' μ' κουράζει η' τό κόπο μου τό μεγάλο η' δε' βγαίνει από τα' μεγάλα ευχαριστημένο καθε φορά. Άλλες φορές όμως είναι αναγκαία νά' σκεφτώ, η' τότε η' ένιωθα μ' κουράζει η' τη βαρούσαμε. — Για' νά' είμαι ευχαριστημένος δεν πρέπει νά' μάθω τίποτε μ' τη σκέψη για' τι ενεργούσα δε' κάμω στους άλλους. Όμως μάθω θέλω νά' είμαι φυσικός, δυνατός νά' είμαι μεγάλος για' μένα. Θέλω νά' βρω τι δε' πούν εφ' για' τα' γραφόμενά μου.

Νοεμβρίου 9. Λίγο καιρός τώρα αισθάνομαι σύγχυση από μιάν αρρώστια, γίνο αδύναμος και κουραστικός, μαθαρός όμως από ένα φαινόμενο — ήμουν ένιωθα μιά μουσική. Έφτιαχνα οι ίχοι σά σταυμαρμενή βαρκή κοντά σ' ένα γιαλό σ' ένα ψυχή μου, δίφαστίνη, πρίζιν. Και ένιωθα ύπνο — κ' ένιωθα λιγόταγα (exaltation — ενθουσιασμός).

=

Ζω μιά ζωή πιό τραγουδιστή από πρίν — ή καλύτερα πιό τωρινή, πιό σύγχρονη. Ορίζουν τις πράξεις μου τώρα τα παθήματα κι η δυνατότητα της ζωής του έθνους. Ενώ πρίν, τις όριζαν η σκέψις μου κι οι πόνοι κι η χαρές μου ~~τ' αγαπημένα~~ μιά δικά μου αγαπημένα παιδιά... Τι μαλακία?... Όχι. Θέλω να πω πως είμαι πιό χωρατός μέσα στη ζωή τη κοινή, τη κοινωνική, είν' πρίν βούτα πιό μόνος. Αγαπώ κι' σάν μπορεί να φανταστείτε στην πρωτοτυπία μου ζωή. Έχω κέφι χαρούμενο πρέπει όλες τις ζωές να τις κράτω, για ν' ζήσω, για ν' ζήσω, για ν' νοιώσω.

11 Νοεμβρίου. Ξυπνά πολλά περισσεύουν μέσα μου σάν δίκιο κι σά φαντάσματα εικόνες από τον τόπο μου, από τον τόπο που έζησα τα παιδιάτικα μου χρόνια. Και πάλι μ' έρχεται νοσταλγία, κι μιάν ιδέα πως θά φανταστείτε αυτό μιά μέρα, και θά ειν' τότε σά ν' μείν' άλλη τίποτε στο σκοτάδι. Αυτό ω τόσο συγγενικά πως αγάπαμε όλα, κι μ' χωρίζουν από τον αγαπημένο τόπο μου, την Αττική, όχι μόνο η απόσταση μα' όλα σα συνέβαιναν στη ζωή μου ά-γόλου την άγνοια την Αττική κ' έζησα για τη Μακεδονία. Κι' αυτά δε θά δούσουν ποτέ. Και μ' άρεσε να' πω σ' αυτούς θέλεγαν πολλοί ρωμαιοκαθολικοί (φυσικά αισθηματικά πρόσωπα). « Μα' τότε γονείς μου και δάσκαλοι, γιατί μ' αγάπησαν; Γιατί ένιωθα ένα εύκολο ικανοποίησα μ' τα' όνειρά μου σάν τόπο μου κι' κι' γιατί ένιωθα δα' εύκολα πάντα, χωρίς ν' μου πούν πως ο τόπος αυτός είν' πρόσωπο μ' ο τρόπος αυτός τη ζωή; » — Τη εύδυνα αυτή πρώτη φορά σήμερα τη ώρα τα πάω σ' άλλους, για ν' ξαναγράψω. Μα' είχα δίκιο. Έχω δίκιο που τη ειδέκη μα' τ' ιστόρια κι' πως αισθάνομαι τη ρίζω σήμερα μου. Τα καλοπνά χρόνια άλλαξαν τα πρωτινά όνειρά μου. Γι' αυτό δε' γράφω πια. Έτσι ήρθε ν' μένω η' ίδια.

Νοεμβρίου 16. Πρέπει ν' μη' προσέχω τη ιδιοπάθεια της εθνικής κυβέρνησης και τη' άτσαμή της τη' αδαβούρωτη πολιτική που δεν βρίσκω πού πηγαίνει, και τη' αδιαφορία της μα' τ' έθνος και τη' κακοφορία της κι τη' τη' ξεχαρβαμωσιά της. Και πρέπει ν' προσταδεύω τ' δικό μου σχέδιο ν' κατασίρω και' αυτά πηγαίνει κατά διαλόγου τ' κράτος τ' εθνικό. Μα' συχνά' έχω αμφιβολίες μα' τα' δικά μου τ' σχέδια και προσάλιωνα μα' τη' δύναμή μου. Λέω πως δεν είμαι κατάλληλος μα' εθνικός μια' μ' τρόπο κι' κούραση κι η' απόδεια μα' τους ανθρώπους. Η αμφιβολίες μου είν' τρομερά — τ' μεγαλύτερο βάσανο. Ξέρω αν είμαι ειλικρινής μ' τον εαυτό μου, γίνω κάποτε, θέλω ένα πράμα μεγάλο, τη μεγαλιά κι τη' ερημιά μου. — Μα' κι' αυτός η' αμφιβολία πρώτον και' πάλι θέλω κίνηση η' ένα μα.

Ἄλλοι ἄνθρωποι ὅταν εἶναι τῆς μοναξιᾶς ἢ τῆς πίκρας ἄνθρωποι, πηαίνουν στὴ μοναξιά τους ἢ γράφουν, καὶ εἶν' ἥσυχοι κ' εὐχαριστημένοι. Ἐγὼ μιὰ τὰ μὲν εἶμαι ἥσυχος κ' εὐχαριστημένος στὴ μοναξιά μου; Κάποτε εἶμαι εὐχαριστημένος ἀλλὰ ποτὲ ἥσυχος, βλέπω πάντα πὼς ἡ μοναξιά μου ἢ τὸ γράψιμο δὲν εἶν' προσωρινὰ μόνο πράματα ἢ πὼς μέσα μένει ἄλλη δουλειά, ἡ ἐνέργεια. Τοῦτο εἶν' ἴσως ἐπειδὴ ἡ οὐσία μου εἶν' πολιτικός (ἴσως ἀπὸ κληρονομικότητα) ἢ ἐπειδὴ τὸ πάθος μου τὸ μεγάλο, ὁ δεσποτισμός μου, θέλει νὰ βρῆ τρόπο νὰ φανερωθῆ ὅσο μπορεῖ καλύτερα, καὶ ὁ καλύτερος τρόπος εἶν' ἡ πολιτική. Γι' αὐτὸ δείχνω ἥσυχος ὅταν κάθομαι καὶ γράφω, γι' αὐτὸ μὲ φαίνεται τὸ κάθισμα πάντα προσωρινό, καὶ περιμένω κάτι τὸ σήκωμα, τὸ πρωΐνιμα, ἢ τὴν κίνηση.

—

Ἔχω καιρὸ κάτι ἐπιστημονικό. Θέλω νὰ μελετήσω αὐτὸ φανταστῶ ἀνθρώπου καὶ βιβλίων. Θέλω τὴν πραγματικὴ μὴ νὰ νοιώσω. Γι' αὐτὸ εἶμαι τόσο κολλημένος στὸν ἑαυτό μου, μόνο αὐτὸν μπορῶ νὰ βλέπω σίγουρα, μιὰ μόνα εἶν' ἡ μόνη πραγματικότητα, ἢ τὸ μόνο ὅραμα, τὸ μόνο μάτι ποὺ μέσα του βλέπω τὸν κόσμο. Θὲ νὰ σταθῶ τὰ βιβλία. Κάθε πάντα pétition de principe. Στὸ ὅτι ἀκούω ἢ διαβάζω, ἢ ἡ πρώτη κίνησή μου πάντα εἶν' ἡ ἀντίρρησή. Μέγιστο τὸν ἑαυτό μου μιὰ εἶν' ἡ πιὸ σίγουρη μέγιστη. Αὐτὴ εἶν' ἡ δική μου ἐπιστήμη. Ἀλλὰ δὲ μὲ φτάνει μοναχὰ ἡ μέγιστη. Εἶν' ἀνάγκη ἢ νὰ

κοινωνήσω. Πότε τὸ εἶδα πρέπει νὰ κάνω ἢ κοντὰ τὸ ἄλλο, σὰν ὅλος μεγάλη σὰν ἄλλος κόσμος — τέλος εἶμαι.

—

Καμιὰ φορὰ ποὺ εἶμαι φορτωμένος δουλειὰ ἢ γράμματα νὰ γράψω, βρίσκω καὶ λέω στὸν ἑαυτό μου: «Ποιός σὲ εἶπε νὰ φορτωθῆς τόσα βάρη;» Καὶ ὁ ἑαυτός μου κι' αὐτὸς ρωτᾶ ἢ λέει: «Ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ μένα οἱ αὐτὰ ποὺ κάνω; Ἀμέλεια, γιατὶ νὰ φορτώνομαι ἔτσι; Μ' ἀναγκάζει κανείς;» — Θὰ ἤθελα νὰ soumettre mon cas σ' ἕνα ψυχολόγο, νὰ μ' ἔλεγε αὐτὸ τὶ πταίω ἢ τὶ πρέπει νὰ κάνω. Καὶ κείνος θὰ μ' ἔλεγε. Εἶμαι πάρα πολὺ impulsif. Πολλὰ πράματα σὲ τραβοῦν ἐπειδὴ ἔχεις ἀνοιχτὰ μάτια, ρουθούνια, αὐτιά. Ἀποφασίζω νὰ μὴν πηαίνω ἐκεῖ ποὺ σὲ τραβοῦν τὰ πράματα, μὰ νὰ ἔχεις ἀρνεῖσαι δίλαρη μὰ κείνο ποὺ σοφαίνεται ὁ νοῦς σου ποὺ εἶν' τὸ σπουδαιότερο — κείνο ποὺ πρέπει νὰ κατασταθῆς ἢ νὰ κάμεις.

Νοεμβρίου 17. Ἡ ἐνέργειά μου θὰ εἶν' κοινωνική — μέσα στὴν κοινωνία μου θυμᾶμαι στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία. Ἐτοῦτη κοινωνικὴ ἐνέργεια εἶν' μέσα καὶ ἡ πολιτική. Εἶν' κι αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς κοινωνικῆς ἐνέργειας, μὰ ὄχι ἢ ἡ μόνη. Λοιπὸν ἡ πολιτικὴ θὲ νὰ τὴ τραβήξω ὁλόκληρα ποτέ. Ὅλες ἢ ἡ ἐνέργεια ἐὰν μέσα ἀφοῦ ἔχω ἢ τὸν ἀνώτερο πόνο μου, τὴν σκέψη ἢ τὸ γράψιμο. —

Καὶ ἡ Μακεδονία μὲ καθάριος ἀπὸ διάφορες ἀποδιαμαικόσεις, ποὺ τὶς ἔβλεπα μὲ τὶς φτέρνες, ὄντας ἐκεῖ. – Ἔπειτα, ὅσο μὲ νὰ εἶμαι, μπορῶ καὶ τὶς ἀποδιαμαικώσεις (αὐτὲς ἢ ἄλλες) νὰ ἔχω μὲ τὸ κεφάλι μου σύγκαιρα νὰ δουλεύω ψυχρά σὰν ὠρολόγι, μὲ νὰ εἶμαι σκληρός μὲ κάθε ἐμπόδιο ποὺ βρίσκω, νὰ ἡ ψυχή μου νιώθει ἢ μεγάλη ἢ μεγαλόψυχη ἢ ἀπερώτεια.

—

Ἕνα ἀπὸ τὰ μεθυστικά πράγματα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ εἶναι καὶ ὁ χορός (μουσική καὶ χορός μὲ κόσμο μαζί) – ἴσως τὸ πιὸ ἔμορφο πρᾶγμα τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Νοεμβρίου 18. Μὲ πονάει τὸ ἔθνος, ἡ σκέψη μ' αὐτό, μὲ βάζει σήμερα σὰν πρακτικὸ πρᾶγμα, σὰν κάτι ποὺ ὀφείλεται, ἕνας δισμὸς ποὺ βαρβαρίζεται καὶ φάει. Κάτι καπνίζει, κάτι μεγαλώνει δίχως. Τὸ ἔθνος πιὰ δὲν εἶναι σὰ μεγαλεῖα εἶναι σὰ πρακτικά. Νὰ κοπιάσω γιὰ πρακτικά (γιὰ νὰ βαναστιάσω πρακτικὰ καμένα) δὲ μ' ἀρέσει, δὲ μ' ἐνδιαφέρει, μὲ κουράζει, μὲ βαριέμαι. Καὶ σὰν τὶ κοινωνίο μπορῶ νὰ ὑπάρχω; Ἴσως ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν δυλεύεται, μεγαλύτερος.

—

Εἶμαι μελαγχολικός σήμερα, superficiel. Tout ce qui me touchait bourdonne mais effleure à peine. Καὶ εἶμαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, δὲν ἀφίνω νὰ τὸν παρασύρει κανείς καὶ τίποτε. Ἔχω τὴ σκέψη μου καὶ εἶμαι ὁ ἑαυτός μου. Βγάζω διάφορα τὸν κόσμο καὶ δὲ μὲ βαίνει σοβαρός. Εἶμαι μεγάλος μὲ νικητής.

Φαντάζομαι κάποιον ποὺ θὰ εἶν' ἕνας· δὲ θὰ κάνει τίποτε, κάτι θὰ ἔνιωθε μεγάλο σὰν τὸ κοινό, σὰ κάτι δὲ θὰ ἔχει καμιὰ ὑποχρέωση, δὲ θὰ ὑπόσχεται τίποτε, τὸ δὲ θ' ἀναβαίνει, κάτι βάρος δὲ θὰ βαστάει. Θὰ ταξιδεύει, θὰ τρέχει ὅπου θέλει, σὰν κοινὸ πεταλούδι. Ὅτι θέλει θὰ δίνει. Δὲ θὰ σκοτίζεται γιὰ τίποτε παρὰ μόνο. Κάτι δὲ θ' ἀγαπᾶ ὑπερβολικά, μὲ κάτι δὲ θὰ μισεῖ. Βολτά, καθαρός ἀέρας, δάσος, δάσος, ρομαντιά, αὐτὰ θὰ εἶν' ἡ ὀνειροφία του.

—

Ὅσο χάνω ἀπὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑαυτοῦ μου (μὲ τὰ μικρά τὰ σύνορά μου) καὶ δὲ μὲ βλάβει ὁ μέρος κόσμος, τόσο μπαίνω σ' ἕνα δάσος βαθύ κ' ἔμορφο, ὅλο δικό μου, ὅπου τραγουδᾶν ἡ φωνές μου. Τί πρόσκαιρος, τί βαθύς, τί ἄγραστος ποὺ εἶν' ὁ κόσμος μου, μὲ τὶ μουσικός! Ἐκεῖ μέσα εἶν' ἡ φωνή μου ὁ ἴδιος τοῦ πρακτικοῦ αἰώνος, μ' ὅλες τὶς συγκινήσεις μου χιλιάδων χρόνων. Τί βάθος!

21 Νοεμβρίου. Νὰ μὴν κοπιάσω νὰ διορθώνω τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἐγὼ νὰ διορθώνομαι, νὰ ὑψώνομαι, νὰ μένομαι πιὸ μεγάλος – αὐτὸ πιστεύω πως εἶν' ἕνας ἔμμεσος τρόπος γιὰ νὰ τοὺς ἐπηρεάσω τοὺς ἄλλους.

Ἀν εἶχαν κάτι, ἐγώ — τό παράδειγμά μου δά ἔχει δύναμη, δά γνωρίσει, δά ἀγγάξει καί ἄλλους ἀνθρώπους.

22 Νοεμβρίου. Εἶχα δίκιο ἀπό μικρός νά καμαρώνω τό Ἐγώ μου.

—

Ὁ Νίτσε εἶν' εὐχαριστημένος γιατί βρῆκε ἕνα τρόπο νά χρησιμοποιήσει τή ζωή του. Τήν ἔχει μιά ὄργανο γιά νά γράσει τή μνήμη. Ἄρος ὁ μισός του. Καλό εἶν' ὁ παιδί ἀνθρώπου νά βρίσκει ἀπό ἕνα τρόπο μιά νά τόν χαίρεται ἡ ζωή ὑπόφερτή. Ὡς τόσο, ἄν καί μό ὁ Ἕλλος μιά πολύ καιρό ἤμουν εὐχαριστημένος μεταχειρίζοντας τή ζωή εἰς μένα μιά τή μνήμη, τώρα δέ μέ γράει πιά τούτο. Ἡ μνήμη δέν μπορεί παρά νά εἶν' ἀνθρώπινη, ἄχου εἴμαστε ἄνθρωποι, καί παιδί μνήμη εἶν' σχετική, μικρή, ἄστατη, ἀνύπαρκη. Τί εἶν' ἡ μνήμη; Κάθε στιγμή που σχετίζεται μέ τή ζωή τόν ἀνθρώπου στή γῆ. Καί δά ἐμπαιγνιόνου ἔνας — ἄν δέν κουράσω ἡ σχάδω — νά κάνω τή ζωή μου ὄργανο γιά τή μνήμη, ἄν καί δέ μέ γράει αὐτό, καί ἡ τιμή μου ἡ παιδί μου πρέπει γιά τή στιγμή ἡ τή μνήμη δά χρησιμεύει, παιδί κοίταγμά μου στή μνήμη βέβαια δά καταστραφεῖ, — ἀλλά ὅπως καί ἄλλοτε ἡ τώρα μ' ἄρεσον (ἄλλοτε περισσότερο) νά κάνω τή ζωή μου ἔργο, ὄχι καίω νά τό καίω ποιητικά, ὄχι κομψοβιαστικά, χωρίς βαρεμό, μέ δάρρω ἡ μέ φως ἀπό μένα, ἥσυχα καί σίγουρα.

Ξέρω πως καί τά δυό αὐτά δέν εἶν' τίποτα. Βοήθησα σέ βάθη ἀγάλιαστα καί εἶδα τή μάταια καί τήν ἀδυναμία κάθε ζωῆς. Καί μ' αὐτό ἔμεινα πιό ἐπιπόλαιος (superficiel par profondeur).

Τή μνήμη δέν τή φοβοῦμαι. Καί ἡ τέχνη μ' ἄρεσε.

—

Σήμερα εἶμαι σέ τέτοια διάθεση που δέν θέλω νά κάνω καί τούτο, καί κείνο καί τό ἄλλο — νά καταπιαστῶ σ' ὅλα. Αἰσθάνομαι δυνάμεις, τόλμη. Ἀλλά πάλι, σά σταχιάσω μέ τί ἀνθρώπους ἔχω νά κάνω, βρίσκω μεγάλη ὁ ἐνθουσιασμός μου. Ὕστερα δά βαλαρδόσω κ' ἡ ὥρες τῆς ἀδυναμίας καί τῆς κούρασης. — Ἕνα πρᾶγμα δά μ' ἔβγαζε μεγάλο βάρος ἀπό πάνω μου — νά εἶχα χρήματα. Θ' ἄξιζα τότε τή δυμόσια ὑπηρεσία ἡ δά δούλευα ἐκεῖνο ἤθελα ἐγώ, μέ κέντρο τό σπίτι μου καί τόν ἑαυτό μου.

—

Τό μόνο μαστρικό τῆς σχάσης που μέ πιάνει μιά τούς ἀνθρώπους εἶν' ἡ μοναξιά μου. Ἔκεῖ στή μοναξιά μου μαζεύονται πάλι ἡ δυνάμεις μου, ἀναβαίνουν τά κέφια μου, μαζεύονται τά δεξαμενές μου, ἡ ὅλες εἶν' μιά νά ἐκχυθοῦν, τότε μ' ἔρχεται ἀρέσει ἡ διάθεση νά πάω πάλι μέσα στούς ἀνθρώπους μιά τά τούς πρέχουν μέ τά περισσεύματα μου. Καί πάλι ἄχου μείνω μαζί τους κάμποσον καιρό καί ἀδειάσουν ἡ σπίρτα μου, τότε πάλι ἀπιδιάβω τούς ἀνθρώπους καί θέλω νά φύγω στή μοναξιά μου μιά νά μείνω πάλι.

—

Αν και δεν είμαι πατριώτης, νοιώθω πως είμαι Έλληνας κι δυναμώνω τον πατριωτισμό μου Έλληνων. Γιατί και τό κάνω αυτό; Είναι αρκετός ταλαντευόμενος όχι, ξαφνικά μ' αρέσουν κι ταραχή κι κίνηση, κάνω πολιτική; Σ' αγνάντια τίποτε απ' αυτά δε μ' ενδιαφέρει. Πρέπει και τό ονομαζόμενο πατριωτισμό κι βάσεις. Και από σύμφωνη μι τόν εαυτό μου δα' ήρθαν κι μύρισα τό χώμα, κι τ' άγια εξαυτά και κι κάθονταν κάμμια κι' κι ταβέρνα. Μα όχι, είμαι κριτικός, κι όταν κάνω πολιτική, αγόν μ' αρέσουν κι ταραχές. Δεν είμαι κριτικός, όταν οι άλλοι μι' μι πατριώτη, και γι' αυτό δεν τους αποκαλούμαι τους πατριώτες δεν είμαι. [Κόντα κι από τετράδ. ο Έλληνισμός Ρα]

Mais la politique me donne aussi de la précision. Par elle j'exerce ma psychologie.

Νοεμβρίου 23. Ξαφνικά δεν έχω χρήματα δικά μου, είμαι υπάλληλος και παίρνω μισθό. Ξαφνικά είμαι υπάλληλος δουλευτής έτσι που κι' μ' μρίζω τη δική μου — όχι σαν άλλους, σαν κάτι τύποις που δε μ' αρέσουν. Αλλά κι δεύμα αυτή μ' αυτόν, δεμένα μ' ανδιάφερη. Κάποτε βαρυούμαι τόν που χάνω τόν εαυτό μου και δε βρίσκω πα' πάνω ενδιαφέρουσα βεν. Ένα όταν είμαι στη γυναίκα μου, πάντα κάτι βρίσκω που μ' ενδιαφέρει, ποτέ δε χάνω τόν εαυτό μου κι ποτέ δε βαρυούμαι.

27 Νοεμβρίου. Δε δα' χαθώ στό εποπτικό δάσος, συμμορφόμενος κάθε φορά, αν' ωλα' που μου μαδαίνει οι ωραίοι εποπτίμους, εδώ αυτό κι από εδώ σταβό κι' αλαίτσο. Αν χάνονται κείνοι. Εγώ έχω άλλο δρόμο ανοίξει. Μέσα μάτια μου βλέπω τι πρέπει κι' κάνω μέσα στό έθνος μου και πηγαίνω καταβ-σα εκεί που κι' μαγιά μου φτάνει. Όλα τ' άλλα εδώ σχόλια, κι δεν εδώ μα' μέσα.

28 Νοεμβρίου. Έλαβα ένα γράμμα της κι τήν απάντησα, κι τώρα είμαι όλος λύπη. Τίποτε κι' μόν μπορώ κι' κάνω μ' αυτήν; Και αυτό μια' μέσα τίποτε; Κι' μπορούσα κι' τήν έβλεπα τουλάχιστο. Και κι' μόνο μου δεν είν' μόνο μιαστί τήν αγάπη κι δεν τήν έχω κοντά μου, μα' κι' μιαστί ποτέ δεν μπορούμε κι' συνυπάρξουμε τέλεια. Πάει μ' κατηγαβαίνει σταβά. Θέλει κι' μόν αγάπη αυτό τήν ημέρα που τήν αγάπησα πρώτα, ως σήμερα. Θέλει κι' εξακολουθεί ίδιος κι' κι' τήν αγαπώ μ' τόν ίδιο τρόπο. Μα' μέσα; Τί φταίει εγώ αν αγάπη. Κάθε άνθρωπος αγάπη. Και πάλι αγάπη όπο κι' κι' μόν τό βλέπω. Μέ' κι' διαφορά πως ίσως κι' αγάπη στη γυναίκα, τρομερή αγάπη που κυβεύει μονομανία (idée fixe). Ίσως κι' δική μου, φυσικά, στη απόρρητα, πιό βαθυμένη. Και κι' πίστη του καθενός μας στη διαφορετική. Ένωση εδώ κι' αμφιβολή πίστη στόν άντρα που αγάπησε, μοιάζει τώ, πίστης του σκύλου στόν κύριό του. Η δική μου η πίστη στόν εξόχως πως είν' σπάνια γυναίκα αυτή που αγάπησα, κι ποτέ δεν τήν πάρω κι' κάμω όλόγυμνα δικά μου. Και γι' αυτό προμένω κι' μένω τούτο. Πώς μπορώ ν' αγαπώ μ'

τὸν ἴδιο τρόπο ὅπου τόσο διαφορετικά ὅπως εἶν' ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναῖκα; Δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἐξηγήσω τὴ διαφορά μας, τὴ βγάζω βέβαια μ' αὐτὴν μ' ἀδύνατο μπορεῖ νὰ τὴν παραδεχτῆ, καὶ βασανίζομαι μ' πολὺ ἄδικα. Ἀμετάβλητος εἶν' ὁ κόσμος τοῦ ἴσου, δὲν χρειάζεται νὰ τὸν μεταχειρίζομαι μὲ παρηγορίες. — Τὴν νύχτα σκέφτομαι πὼς ἀπὸ τὰ τελευταῖα μου τετράδια. Μὲ βρῆκε τὸ σκοτεινό αὐτὸ πρωί. Μὲ ἔβαλε νὰ μὴ χάσω στὴν ἐξωτερικά μου, γιατὶ δὲν διαφέρω. Καὶ μὲ συμβουλεύει ν' ἀγαπήσω κι' τὸν ἑαυτό μου.

— Ὕστερα παρακάτω γράφει πὼς δὲν τὴν ἀγαπᾶ πιά, γράφει τὴ γυναῖκα μου (οἶκος). Μπορεῖ νὰ βγαίνουν αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό μου, ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ μὲ δείχνει σταθερὰ κι' ἀλαφιάζομαι, γιατὶ ποτὲ δὲν τὴ γυμνόθηκα. Ἐχθὲς γυμνόθηκα, ἐχθὲς ὅπου σήμερα μὲ πρωτεῖ μιὰ γύμνη βουβὴ μ' ἄγραστη, μὰ δὲν τὴ γυμνόθηκα ἐκεῖνον, ἀφοῦ γυμνόθηκα, — ἔχω γύμνη μέσα μου, for all these things are so and all the world is bitter as a tear. Πόση χωρὶς αἰσθάνομαι ἔτσι! Καὶ σήμερα πάλι ἔτσι αἰσθάνομαι, γύμνη, γύμνη, ὅλο γύμνη.

Μὲ ἤρθε κι' μένα τὴν ἀπελπισία τέτοια. Μὰ ἔγραψα μ' δὲ σκέφτομαι τὸ γράμμα αὔριο, ἂν μ' ἀγαπᾶ πὼς δὲ εἶν' ὁ ἄντρας τῆς ἐκεῖ ποιὰ 'ναι. Ἀγαπᾶ ὅ,τι εἶναι κι' μένα.

3 Δεκεμβρίου. Καταλήξαμε τόσο θεωρητικά, ποὺ γιὰ νὰ κοινωνήσουμε ἀπὸ τὴ δόξα μας χρειαζόμαστε νὰ κάνουμε μιὰ θυρία πρῶτα, μιὰ θυρία τὸν κι' μᾶς κοιτᾶν πὼς πρέπει μ' γιατὶ πρέπει νὰ κοινωνήσουμε.

Ἀπὸ τέτοιο ἀπὸ κοιτᾶς γυρεύει ἀνθρώπινη ἐνέργεια κρύβεται κάποια θυρία

—

Ἐκείνη δὲν ἔμαθε τὸ γράμμα μου ἐκείνη, ἡ δὲ παράκοσε τὸ γράμμα γιὰ τί εἶναι σὰν χέρια τοῦ ἄντρός της. Θὰ τὰ μάθω σὲ λίγες μέρες.

— Μαρβιόρος, Ἄρθρο

Κάποτε Ῥωμαῖοι κοντὰ ἔμενε πολλὰ χρόνια στὴ Βιέννα, μὲ τέτοιο σήμερα πὼς στὴν Αὐστρία μ' Γερμανία τρεῖς σύγχρονες θεωρίες παρουσιάζουν μ' πολεμοῦνται φυσικὰ τους α') Ὁ Νιτσεϊσμός. Τὸ κομάτιασμα δυναμικὴ τῆς ἐνώσεως σὲ ἄτομα μ' ἐξωτερία μ' καταστροφὴ τοῦ ἀτόμου. β') Ὁ Μαρξισμός. Ἡ ἐπικράτηση, ἡ νίκη τοῦ πλήθους, ἡ λαϊκὸς μάζες, ἡ τάξεις ποὺ παρουσιάζουν μιὰ ἰκανὴ νικοῦνταν ἄλλες τάξεις ἀνθρώπων. (κοινωνισμός). γ') Ὁ Γκομπινισμός. Ἡ θεωρία τῶν ἐθνικοτήτων. Τὰ ἔθνη εἶναι δυνατώτερα κι' ἀπὸ τὰ ἄτομα μ' ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μάζες. Τὰ ἔθνη θὰ ὑπάρχουν πάντα μ' θὰ ὁρίζουν τὰ ἄλλα δυό. — Παρατήρησα πὼς, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, αὐτὸ μέσα κι' μὲ στὸ τελευταῖο ἄρθρο μου, ποὺ ἐπιγράφεται «Τὸ ἔθνος, ἡ τάξη καὶ ὁ ἑνας.» — Καὶ τὰ τρία θεωρητικὰ συστήματα πρέπει νὰ μελετηθοῦν. Στὸ κάθε εἶναι κι' ἀπὸ μία ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια σὲ κάποια ἀπ' αὐτὰ θὲ φωτιάζει ὀλάκερη, τὸ βρίσκεται μέσα μ' σὰν τρία μαζί. Τὰ ἔθνη θὰ ὑπάρχουν, μ' μέσα σὰν ἔθνη θὰ παρουσιάζουν ἀταμιαμὲ τους τάξεις, μ' ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ ἔθνη θὰ βγαίνουν καὶ ἄτομα ἐξαιρετικά, δυνατά, ἀφιερωμένα.

Μαρτίου 8 ΠΔ

τόν Νιτσέικρό κι τόν Γκομπινικρό τά ἔχει μελετήσει στί βιβλία κι σταί πράξη. Τό Μαρξικρό κοιού γίρο. Πρέπει αὐτόν κι τόνς μελετήσει περισσότερο. C'est un élément avec lequel un politicien doit compter.

Δεκέμβρη 7. Καί ἐκείνη κι ἐγό εἴμαστε στί μιά ἐρημιά (désolation) χωρίς ἄκρη. Καί τό βρόμος κι ὅμως πεθαίνομε κι τόβο πεθαίνομε. Καί εἴμαστε σκυροί, φοβερά σκυροί — ἐγό περισσότερο ἀπό κείνε. Πῶς τήν ἀγαπῶ γι' αὐτό, δυστυχί πού εἶνε ἀπό τήν ἴδια οὐσία μ' ἐμένα. Μ' ἄρέσει αὐτή κι γυναῖκα ὅσο καμιά δέ μ' ἄρεσε στόν κόσμο. Τήν ἀγαπῶ. Καί μιά κι ἀγαπῶ ἐγό σήμερα, δά πῆ πῶ κι γυναῖκα αὐτή εἶν' ἀγαπάει. Τί ἔρημη πού εἶνε — κλειμένη σ' ὅλη τήν ἐρημιά τῆς ἐρημιᾶς (désolation). Καί εἶν' ἔρημη, γιατί δέν τήν μέλει πού μή ἔτσι, ἄλλη μή δέ μέλει, κι πεθάνει. Καί πεθαίνομε ἔτσι, σιγά σιγά, στό θάνατο...

Βλέπω τή Μοῖρα πού στέκεται ἀπό πάνω μας.

Δεκέμβρη 16. Ἀπ' ὅλα ὅσα γράφονται κι μέλονται ἀπό τούς σημερινούς ἕλληνες, τίποτε δέ δά μείνει, ἐκτός ὅσα βγαίνουν ἀπό τήν πεζική ἑλληνική μή. Αὐτά μονάχα στηρίζονται στήν πραγματικότητα, κι ἀπό τήν πραγματικότητα βγαίνουν. Γιά νά νιώσει κανείς τήν ἑλληνική πραγματικότητα πρέπει νά ἔρθει μέσα στόν ἑλληνικό, νά καταπιεστεῖ σ' ἑλληνικές δυσκολίες, κι νά ἰδεῖ πάντα δυνατό καί καθάριο. Τά ἄλλα ὅλα εἶν' θεωρίες, παραστατίσματα ἀνθρώπων πού συνήθισαν νά κάνουν μοντέρνες ἰδέες (αὐτοί οἱ δυστυχεῖς πού τούς λένε οἱ Γάλλοι intellectuels). Καί μά κάνω θεωρίες, μά οἱ θεωρίες μου βγαίνουν ὄχι ἀπό τό κεφάλι μου (τή μοντέρνα μου) ἀλλά ἀπό τή μή μου. Ἡ μή μου βλέπει τίς ἰδέες μου.

Δεκέμβρη 24. Μέρα χαρά θεοῦ. Περπάτησα τό ἀπόβραδο στόν Ἱπποδρόμο κι σ' ὅλη μέρα τῆς Πόλης, ἡλιοφωτεινά. Τό φῶς τοῦ καθάριου οὐρανοῦ κι ὁ τσουχτερός ἀέρας (δίχως ἄνεμο) μέ κάνανε ἀγάπη μιά τήν αἰώνια ὀρφανιά τῆς μής. Χαίρομαι πού ζῶ, καί πόθησα ὅμως κάτι κι ἀπό μιά τήν ὀρφανιά τούτη. Ἤθελα νά ἤθελα κι ἀπραγίσω τήν κατάστασή μου, τή χαρούμενη, μιά πάντα. Μά ἔχω ὀμορφιά, κι ὥρα περνοῦν...

Ἤρθα πίσω, κλείστηκα στό σπίτι μου, ἄναψα τή φωτιά μου κι τό φῶς τῆς λάμπας καί κάθισα κοντά στή βίβλο. Διάβασα κάτι γράμματα κι εἶδα πάλι τή μή βαρεμένη, ὅπως τή βλέπουν οἱ ἄλλοι. Καί ὕστερα ἤρθαν χαρτίκια, δέν ἤξερα τί ἤθελα, πού ἤμουν, ποιός μοῦσα, τί θέλω σ' αὐτό τόν κόσμο.

Μόλις χάιφα τήν κατάστασή μου τούτη γιατί, ἤθελα νά τή γράψω μιά τά βεβαιωθῶ. Μά ὅπως πιά εἶτε, ἡ μή μου δέν εἶν' ὅπως τήν εἶδα. Δέ μ' εὐχαριστεῖ. Αὐτός μοῦ φταίει τά ὅτι κάνω. Μά δέν ἔχω δύναμη περισσοτέρη γιά περισσότερα ἢ καλύτερα.

Ἡ ἀπόδοση τῆς αἰωνιότητας μέ κατέχει πάντα, κι μ' ἀρέσει ὅσο τίποτε ἄλλο στόν κόσμο, μά αὐτή μέ βασανίζει ἀπό τά ἀνθρώπινα μαύρματα καί καμώματα. Σ' αὐτά μονάχα μπαίνω κι βγαίνω — δέ μείνω μέσα.

Δεκεμβρίου 29. Ἤσυχα μόνα, μόνα τῆς Φύσης, ἤμουν σήμερα σ' ἕνα χωριάκι, κοντά στὴ Χριστούγεννα: α ἔπρεπε νὰ μείνῃ, ἔμεινε. Ἤδη ἀρμὶ τὸ γράμμα σου, δόθηκε ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε· δὲν περίμενα ἐρωτήσεις, κάνα ποιός μ' ἔγραψε. Τί θὰ μείνῃ ὅπου βρῶ, περιμένω ἥσυχη, τὸ μαῦρο μποτιλάκι εἶναι πρόχειρο. » —

Εἶμαι ἥσυχη γιατί ἔχει τὸ θάνατο πρόχειρο. Ὁ θάνατος εἶναι ἡ βάση καὶ ἡ ἀρχὴ ὅλων σου σκέψεών της. Τί ἔμορφη ποὺ εἶναι ἡ μορφή της ποὺ ὅλη ἀκουμπᾶ στὸ θάνατο εἶναι. Πάντα, σὰ παιδί σκέφτομαι, εἶναι ἕτοιμη νὰ πεθάνῃ, γι' αὐτὸ εἶναι τόσο ἔμορφη. Τὴν τελευταία καὶ τὴν παραπάνω νὰ μὴ σκοτωθῇ. Μὰ εἶμαι κι' ἐγὼ τόσο ἥσυχος. Τί θὰ κάμῃ ὁ ἄντρας της δὲν βρίσκω. Θὰ περιμένω κι' αὐτὸ νὰ μάθω τὸ γράμμα ποὺ μ' ἔγραψε ἐκείνη, προχθές. Ἐπιμένω νὰ τοῦ γράψω ἀπὸ σήμερα μὰ καμμένα νὰ περιμένω νὰ μάθω περισσότερα. Ἂν πρόκειται νὰ σκοτωθῇ ἐκείνη, θέλω νὰ τὴ δῶ πρώτα, τὸ θέλω μὲ πόθο ἀβάσταχτο, καὶ ἂν πεθάνῃ πρώτη θὰ εἶναι πολὺ φοβερό. Ἀντέχω μόνο γι' αὐτό. Γιὰ τὸ τί θὰ κάμῃ ὁ ἄντρας της δὲν εἶμαι ἀπόλυτα καθόλου. Εἶμαι μάλιστα εὐχαριστημένη ποὺ ἔφυγε ὅτι ἔφυγε. Καλύτερα νὰ ἀποχωριστοῦν καὶ νὰ βρεθοῦν τὰ πράγματα. Τὸ βάρος ποὺ μᾶς πλάκωνε καὶ κόπιαζε καὶ μένα ἦταν ἄφαντο. Ἡ μορφή της ἦταν ἀνυπόφορη. Αὐτός δὲν τὸ ἔνιωθε ἡ ἔμπιστε, ὁ καημένος, τὸ θὰ τὴν πρόσεχε ἡ ἀγάπη της γιὰ μένα. Πέρασε θέλησα νὰ τοῦ γράψω νὰ τοῦ τὸ πῶ, νὰ τοῦ ~~ἀνοίξω~~ τὰ μάτια νὰ δῇ πῶς, ἐκεῖνος ἡ γυναῖκα του, τὴν ἔμορφη, τὴν ὀμορφιά, τὴν ὀμορφιὰ γυναῖκα ποὺ εἶν' Φύση μου καὶ τὴν ἀγάπω. Δὲν τὸ ἔκαμα. Ἤσυχα τὸ κάμω τώρα. Μὰ θὰ περιμένω πρῶτα νὰ δῶ τί μ' γράφει τὸ τελευταῖο γράμμα της. Καὶ ἂν σκοτωθῇ, ἂν σκοτωθοῦν πρῶτα θὰ δάσῃ τὸ τελευταίμα μου; Ἀγάπη μου, τί ἔκαμες; Ἔχω μύση ἄφραστη καὶ ἀπελπισία, καὶ ὅλο τὴ συγχωρέμαι. Ἔχω ὄνειρο καὶ μιὰ ἐλπίδα ποὺ λάμπει, λάμπει ... Ἂν γίνουν πάλι δικά μου.

Δεκεμβρίου 30. Τὴν τελευταία χθές « Please don't do it ». Κατὰ τὴς 8½ τὸ βράδυ ἤμουν ἀπάντηση « Not yet ». Ἐπιθύμησα νὰ τὴν ἀπαντήσω ἀμέσως « Not before I see you ». Ἔρχομαι μιὰ σήμερα τὸ πρωί. Καὶ σήμερα τὸ πρωί εἶχα ἕτοιμο τὸ τελευταίμα νὰ τὸ στείλω, μὰ συλλογίστηκα πως, ἂν τὸ δῇ ὁ ἄντρας της μπορεῖ νὰ τὴν ἐμπιστεύσῃ νὰ μ' δῇ καὶ γι' αὐτὸ θὰ περιμένω τὸ γράμμα της, ποὺ τώρανε τὴν Πέμπτη καὶ θὰ τὸ μάθω, ἐλπίζω, αὔριο. Δὲν μπορεῖ τίποτα νὰ κάμω, ὑπομένομαι καὶ ὅλο ἐκείνη εἶν' σὰν ὄνειρό μου μένα.

Θέλει νὰ σκοτωθῇ γιατί ὁ ἄντρας της θὰ τὴν προσέχῃ τὸ χωρισμό μὰ θὰ τὴς πάρῃ τὰ παιδιά της καὶ θὰ ἀρχίσῃ μονομαχία μὲ μένα. Δὲν μπορεῖ ν' ἀποχωριστῇ τὰ παιδιά της. Δὲ θὰ δεχθῇ τὴν πρότασή του ἀντρός της καὶ θὰ προτιμήσῃ τὸ θάνατο. Θὰ μείνῃ μένα της ~~πῶς~~ μιὰ ὅλους εἶν' καλύτερα νὰ μείνῃ ἐκεῖνη. Μὰ θέλω νὰ τὴν δῶ πρῶτα. Θὰ μείνῃ ἴσως πῶς ὅλοι μας θὰ παρεξηγηθοῦμε γρήγορα ἀμὰ μείνῃ. Πόσες φορὲς μ' ἔγραψε πῶς δὲν τὴν ἔχω πιὰ ἀνάγκη.

Βράδυ.

Εἶδα ἀνθρώπους χωρὶς λάμψη μέσα στὰ μάτια τους. Κάθε ψυχοσύνη τὴ σκλαβώνει

παίδες βουλιαγμένα τήν άμμο. Οἱ ἄνθρωποι χωρίς νά ἔχουν μιά φορά τόν ἀέρα νά ἀναπνέουν, κι' ἔφυγαν ἀπό τή μέση. Μά γιατί νά πεθαίνουν ἔτσι ποὺ εἶναι ὄμορφα; Γιατί νά πεθαίνουν οἱ βουλιαγμένοι; Καὶ γιατί νά πέφτουν τό δάκτυλο, κι' γιατί νά τρέχουν, νά βιάζονται νά πάνε πρός τό δάκτυλο;
Γι' αὐτούς τ' ἀστέρια δέν εἶναι τίποτε, κι' ἔφυγαν μ' αὐτήν, δέν τή λογαριάζουν. Ἄμμο ἔχουν τό νοῦ τους. Καὶ τ' ὄμορφα ποὺ εἶναι μέσα τους δέν τά κοιτοῦν.

—

Θά τῆς πῆ ὁ ἄντρας της ἕνα δίλημμα: α.) Ἢ νά φύγῃς μ' αὐτόν ποὺ ἀγαπᾶς κι' νά χωριστῆς κι' μένα κι' τά παιδιά σου. β.) Ἢ νά μείνῃς κοντά μου κι' στά παιδιά σου κοντά, κι' νά κόψῃς κάθε σχέση μ' αὐτόν ποὺ ἀγαπᾶς.
Τό πρῶτο δέν μπορεῖ νά τό κάμῃ. Τό δεύτερο τό δοκίμασε τόσον καιρό κι' τό σταλάθηκε, κι' κουράστηκε. Γι' αὐτό δίδει ἀγάπη ποιός νά τό βασανίσῃ, δέν ἔχει πιά τή δύναμη. Καὶ δά σκοτώθη.

1908. Heidelberg.

8/1 Ἰανουαρίου. Δέν μπορῶ ἀκόμα νά εἶμαι τρελός κι' καλά ἀπόψε. Τήν εἶδα δυό μερές σήμερα, τή μιά στή Φρανκφούρτη στό σταθμό μιά εἶδα μισό, στό τρένο. Μέ εἶπε νά πάω στό Δαρμστατ νά τήν ἀντικρύσω στίς 2 κι' 31. Πῶς τήν ἀγάπησα! Καί ἔφυγα ὅλη. Ἐκείνη δέν μποροῦσε νά μείνῃ. Μ' ἔδωσε ἕνα γραμματάκι, μέσα μέσα ποὺ εἶχε γράψει κι' μ' εἶχε σπείρει μ' εἶναι ἀγάπη στό σταθμό, κι' αὐτός δέ μ' ἔβρεξε. Γι' αὐτό κρύβει μόνη της. Τήν σφίγγω. — Τήν ἄλλη μέρα τήν εἶδα στίς 2 κι' 31 στό Δάρμστατ. Μοῦ κάνει σ' ἕνα ἀγάπη, πάμε σ' ἕνα πάρκο κι' κρυφτούμε μιά κάβουμε ἀγκαλιά δίχως μ' πόνο. Δέν εἶχε παιδάκια αὐτή πόνο, κι' πάει μοῦ μαρτ στό ἀγάπη κι' πάμε σ' ἕνα ζαχαροπλαστεῖο ὅπου κάθεστε μόνοι κι' καθήσαμε, κι' παραμείναμε τοῦ, μιά τόν τύπο. Ἤμουν ἀλάστακτος, χαρούμενος, ἀνυπόμονος δέν ἤξερα τί νά πρωτοπῶ κι' τήν ἀγαποῦσα, τήν ἀγαποῦσα μ' ὑπομονή. Ὕστερα ἀπό τόσον καιρό (δυόμισυ χρόνια) τήν ἔβλεπα κι' τῆς μίλουσα, κι' ἄκουα τή φωνή της, κι' ἔβλεπα τά μάτια τά πρόσωπα, κι' τίς κυκλάδες στό πρόσωπο, κι' τά μαγικά τά ἔμορφα, κι' τό πρόσωπο τό δικό. Καί μ' ἄνοιξα. Ἐχάσθη δέν ἤξερα τί ἔβλεπα. Ἐκείνη ἦταν πιό νόστιμη, πιό βαθειά, κι' μ' φαίνεται μέρο σπιτοχρωμένη, σάν preoccupée. Εἶχε ὅμως σημεῖα ποὺ μεγάλα — τόσο ἔμορφα, τόσο φωτεινά — κι' ἄλλα σημεῖα ποὺ ἐφαίνοντο, κι' σημεῖα ποὺ τά μάτια της μ' κύτταζαν μ' τέτοια ἔνταση ποὺ νόμιζα πως μ' τραβοῦσαν σ' ἄλλον κόσμο. Καί μ' τέτοια μάτια μ' κύτταζε ὅταν μ' εἶπε: α' ἴδω, πρέπει νά μιλήσουμε σοβαρά. Καί μ' ρώτησε ἄν μέρα πού μέσα φόβη ἀπροσβλεπτή στόν κόσμο, ἄμα χωρίσῃ ἀπό τόν ἄντρα της Καί μ' ρώτησε ἄν μπορῶ νά τῆς μείνω πιστός ὡς τό τέλος. Τά ἔλεγε τόσο σοβαρά ποὺ φοβήθηκα. Μά κι' φοβήθηκα πολύ μ' ρώτησε μ' ἀμφιβολία μιά τήν σκέψη μου, κι' τήν ἀγάπη μου. Δέν ἤξερα τί νά τήν πῶ μιά νά τήν πεῖσω.
Ἄμμα ἦταν preoccupée, κι' ἔλεγε ἔτσι. Ἐπρόβλεπε τή σκέψη ποὺ θά εἶχε στό σπίτι μ' τόν ἄντρα της. Ὅλο αὐτό εἶχε στό νοῦ της, νομίζω, κι' τά παιδιά της ποὺ θά τ' ἀφήσῃ μόνα τους, μ' τόν πατέρα τους. Λυπούμουν μιά τή μάτι της μ' δέν μπορούσα

νά δείξη γιάτη. Ήμουν σήμερα όλος μελancholia, — μελancholia που τήν εβρίσκει κι τήν άπονια. Εχετόν όμα τήν ώρα τής βασανίσει τά χέρια, τής τά κρύωνα μέ πόδο. Δυό φορές μου είπανε κι κείνα τά δικά μου. Δέ δείχνει κι τά κρύωνα στό σόμα. Τή ρώτησα άν τής είχε πεί ό άντρας της κι μή μέ κρύωνε. Είπε „ όχι „. Μά δέ δείχνει κι μέ κρύωνε κι μέ είπε πως όταν φύγη από τό σπίτι της κι πάει στή Βιέννα θά μέ κρύωνε. Τόσο θά κάνει εξευδέρη. Τήν είπα πως πάντα τήν ακούω (τήν υπακούω) κι κάνω ότι θέλει. Πως τήν αγάπησα. Και μέ τί τόνο τήν αγαπώ τώρα.

Δέν βρίσκω, ίσως είχε désillusion για μένα. Τόν καιρό που δέ μ' έβλεπε μέ κάνει γαντζή πάρα πολύ μεγάλον κι τώρα άνοιξε τά μάτια της κι μέ είδε όπως είμαι. Δέ βρίσκω. Μέ είπε πώς μ' αγάπησε το distraction. Μέ είπε πώς τή μαγνετίζει τή φύσι μου, κι όλο μέ βρίσκει ποιητή πώς τήν αγαπώ. Κόπιασα κι τήν πείσω πώς δέν είμαι ούτε μια σταγόνα κι τήν αγαπώ, όπως είμαι κι'ν' αληθεια. Μά τά λόγια είναι χαμένα. Όλο μέ βρίσκει μέ ποιητή. — Μέ είπε πώς γέρασα. Και κάχαριστήθηκα χαρά μεγάλη, γιατί κι τώρα μέ θεωρούσε τόσο παιδί, κι μέ φοβόταν κι μέ βλέπει μ' αυτό.

Από τό δάρρωσε μείναμε μαζί στό Φραγκφούρτη κι τήν άφησα στό σταθμό, κλάψε κλάψε εδώ, βρεμένη πάλι στό σπίτι της. Ο αποχωρισμός μέ πάγωσε κι φάνηκε άλλο από τό ταξίδι μου. Αποχωρίσαμε μόνο δέ μ' αγκάλιασε πά' τόσο αξέχαστο μέ εξέλ. Και ήρθε πάλι κοντά μου ύστερα φοβερά. Κ' ήθελα μ' είχε κι πάει στόν άντρα της τήν τελευταία της απόφαση, θά τόν μισούσε φοβερά. Ήδη κι μέ ίδιο γιά κι πάλι αν τήν αγάπησε πρώτα. Και τώρα αποφάσισε κι χωρίσει από τόν άντρα της

αγαπά κι μή μέ πάρει έμένα, παρά κι βλέπει χωρισά κι κι μπορεί κι βγεί τά πλούσια της (γιατί μόνο μ' αυτό τόν όρο τήν αφίνει ο άντρας της κι βγεί τά πλούσια της — δυμόνη κι μή μέ πάρει κι κι μένει „ φτώχια „). Και τότε, πάλι δέ θά φέρη πιά τό όνομα τού άντρός της, θά μπορεί πιά μέσα κι μέ βγεί. Πρίν όμως αυτό όλα αυτά θά γίνει μονομαχία μεταξύ τού αντρός της κι έμένα. Ήρθε ως τήν τρέλλα ξεμμένος σήμερα. Είχα μιά χαρά σπάνια — όσι τήν είδα — κι ήταν είχα μείδη, κι μύτη, κι πόδο, κι είδα τόν εαυτό μου κι δέ μ' άρεσε. Μέ γάλωνε ο εαυτός μου dégoûté — ούτε πάν dégoûté surtout όπως μέ είπε μια φορά εκείνη αφού είχε διαβάσει εκείνο ημερολόγιό μου. Αισθάνομαι πώς μέ τραβούσε αβύσσαχρα μια γυναίκα κι μ' έκανε ύδρη. Τής τό είπα: „ Tu anéantis mes forces „ Και μείνη απάντησε: „ Πές τό κάτι αυτό τό tu, πως μ' αρέσει. „ — Και είχα έτσι μύτη μεγάλη γιατί τό συμμόλεμμαν εκείνη, που δ' αξίζει τά πλούσια της κι θά μπορούσαν τόν άντρα της, πού έβλεπε μαζί του τόσα χρόνια. — Μά, όπως τής τό είπα, δέν μπορεί κι βγεί όπως έβλεπε τά δύο αυτά χρόνια. Και τό παραδέχθηκε. Δέν μπορεί κι σκοτώσει τήν ψυχή της κι κι γυρεύει. Είπε: „ Είμαι πάρα πολύ δυνατή, δέν μπορώ κι σκοτώσω τήν ψυχή μου. Όχι κι κι πάω, δέν μπορώ. „ Και αυτή κίνη κι η δόρξια κι η δύναμή της. Τί εύρωστη μορφή! Τί τέλειο τύπο γυναικός. Μ' άρεσε ως τήν τρέλλα.

—

ήξυπνα δα' κάνει ν' μη' μου, χαμαρτία. Θα' μ' τραβούν όλα τα' πράγματα μ' ένα δι' δρίξω τίποτε. Τουλάχιστο μίσησα τη' μη', τη' ταραχή, τη' κίνηση, τόν κόσμο μ' τη' σειά μου. Και' ειλίθιος δεν είμαι, αν είμαι χαμαρτίας. Πίστεψε δι' μόνιθυμα. Πάντα δι' σταμάτησα. Και' αν μείνω τώρα; μετα' τη' μονομαχία, κάμε δι' μυρίξω τη' κόυχία. Όταν μ' είπε πώς δα' μπορούσα να' παντρευτώ μ' μείνω κόυχα, τη' απόκριθηκα πώ δι' μ' βγει, αφού μ' γίνει πώ δα' βγω κόυχα. Εγώ κόυχα κοτί δεν ήμουν, αυτί δα' μείνω.

Μ' είπε να' παντρευτούμε μυστικά, ώστε να' μπορώ να' βγαίνω κάτι τα' παιδιά της. Μάθετε μου, γιε, δεν μίνεται γιατί είν' μικρό μ' άσημο πράγμα, μόνο' γυναίκα μου μίνεται μυστικά, αφού είν' αδύνατη να' μη' μαθευθή' όλα δα' κάμουν παντρεμένοι. Τη' κόρη πού μ' αυτό μπορώ να' τό κάνω. Και' μ' αυτό είναι πολύ γλυκό μόνο, όπου θέλω να' έχω μαζί' μου δυο αγόρι, όπως τώ τό λέει πώ άλλοτε, μια' φορά. Όταν πάμε κα' τό πώ αυτό, σταμάτησε γελώντας μ' είπε: «Βλέπεις, Ίλιν, τώρα πια' δεν ντρέπομαι να' σ' γίνω ότι σκέφτομαι. Άλλοτε δι' δα' σου μιλούσα έτσι ειλικρίνεια. Άλλα' μ' ζαλίσαν τόσο δύο μ' μένα. Πάντα δι' μαζί χωρίζει.» Και' τότε παρατήρησα εγώ: «Αγάπη πολύ από τότε πού σ' αγάπησα. Όχι τό γυναικό σου, μα' ν' ψυχή σου.» Και' απόκριθηκε: «Ναί, είμαι ελεύθερη αυτεξάρτητη, βγήκα από τούς νόμους τών ανθρώπων.»

Μ' είπε μ' αυτό, ότι τώρα μπορώ να' μπορώ να' διαβάσω τη' μη' μου όπως θέλω. Μ' θωρεί δικό της. Και' είμαι. Δόθηκα σ' αυτόν μ' δι' μπαλαιώνω τόν εαυτό μου, όχι και' αν μείνω. Τόν αγάπησα ως τό θάνατο.

—

Θα' κερδίσω μ' ησυχία ως πού να' μ' γράψη ο άντρας της να' μ' βγεί νά μονομαχήσω μαζί του. Ανησυχώ γιό γιατί δεν έχω εδώ στόν κόσμο μάρτυρες προχείρους. Δι' θέλω μ' να' μείνη μυστικό τό πράγμα, γιατί δεν πρέπει να' εκτεθή ν' τιμή τού γυναικείου, πού τόσο αγάπησα, θα' μ' χρειαστούν χρήματα μια' τά δύο αυτά παλλίκια μου μ' μα' τούς μάρτυρες, ντόπιοι. Θέλω να' μ' δίνω, πάει σήμερα χρήματα δανεικά, τη' κόπια πού τώρα δεν τα' έχω κάμει. Άμα' τα' δείξω θα' τά τα' βγάλω. Θέλω να' μείνω υπάρχουν μεταξύ μας τέτοια βεβαιώματα μικροχρεωστικίας. Και' εγώ τό θέλω, μα' μ' πιάσω (έτσι συνήθεια) να' πάρω χρήματα από μια' γυναίκα.

—

Είν' έτοιμα τό βραδύ τώρα, δι' θα' κοιμάται, δι' θα' έχη φόβο, έτσι θα' βγεί αλόγη μ' τόν άντρα της μ' θα' κάν μ' οι δυό σταυροί από τόν πόνο.

Ιανουαρίου 9. Πρωί. Θέλω να' ψυχορραγήσω τόν εαυτό μου. Je suis usé, τό αισθάνομαι δυνατά χθές αφού τη' άφησα. Όμα τα' έχω βιβράσει, ν' είμαι εκφυλισμένος και' δεν μπορώ πια' να' δίνω σημασία σ' τίποτε ανθρώπινο. Τίποτε δεν έχει αρκετή αξία μια' να' τό μυρίσω, και' κοιτάω τη' Μοίρα να' μ' δρίξει χωρίς να' έχω εγώ τη' θέληση να' τη' αντιταθώ, - γιατί κι' αυτό δεν αξίζει. Τη' Φύση τών αγάπησα σάν να' ήταν ένα μέρος του εαυτούμου.

εἶναι μόνη μαζί μου εἶναι δὲ μόνη, κάτω δὲ τὴν ἀγαπῶ. Μὲ φοβίζει πάρα πολὺ καὶ δὲ βγαίνει πιὰ ἀπὸ τὴ μνή μου. Τὶς μονομαχίες κι τὶς τιμές, τὰ δικά τους παιχνίδια, ὅπως καὶ κάθε ἀνθρώπινο. Δὲ μ' ἐνδιαφέρει τὸν χαμὸ μιᾶς ὑπόθεσίας. Δὲ νομίζω πὼς κάνει τίποτε μεγάλο ἐρχόμενος ἐδῶ νὰ δῶ τὴ Φύση, κι νὰ μονομαχήσω μὲ τὸν ἄντρα τους. Ἔκανα φράγματα πολὺ πιὸ δύσκολα, πιὸ καὶ αὐτὰ δὲν ἔχουν σημασία, κατὰ τὴν ἀντίληψη τῆς δικῆς μου. Μάλιστα ἔχουν κι κάμια τάση τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἡ μνή τῆς χωρὶς τάση, τρελλή, ἄτακτη. Ἐνεργοποιόμαι μόνο, κάποτε, τὴν ἀντίληψη τῶν ἄλλων μιὰ φορά (π.χ. τὸν δικό μου ἢ κι φίλων) καὶ μισοῦμαι τοὺς κρίνουν ἄλλοτε οἱ δικοί μου ἀπὸ μένα, καὶ βαρυοῦμαι τὸν ἑαυτό μου ὅπως ὑποδείχνει τὸν τὸν φανταζόμαι οἱ φίλοι κι ἀδιάφοροι. Ἀλλὰ αὐτὸ δικό μου δίκη ἀρα. Ἐγὼ εἶμαι ἐγώ. Ἐκεῖνο ποὺ ἐγὼ βλέπω, εἶναι τὸ σωστό. Ἂν οἱ ἄλλοι ἔχουν ἄλλο εἶδος μάτια κι βλέπουν ἄλλοτε, τί μὲ μέλει; Οἱ ἄνθρωποι, ἢ μή, ὁ κόσμος δὲν ἔχουν σημασία καμία μιὰ φορά, ἢ πολὺ μικρή – μιὰ φορὰ ἔχω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν βρίσκω κάμια κάμια ἀν ἔχω κανένα δικό μου κόσμο, βρίσκω ὅμως τοῦτο ὅτι εἶμαι ὅλος ἄρνηση μιὰ τὸν κόσμο των ἀνθρώπων. Τοὺ λέω πάντα, ἀδιάκοπα, μὲ δύναμη· «ΟΧΙ» – Μπορεῖ νὰ μὲ ποῦν τρελλὸ οἱ ἄνθρωποι. Καὶ θὰ κάμω, ἀφοῦ δὲν τοὺς μιλάω, κι ἀφοῦ μ' ἀρέσει ὁ Νίτσε πὼς τρελλάθηκε στὸ τέλος σὲ ἀμήθεια. Μὰ μιὰ φορά, ἀνάρτησα σὲν τρέλλα κι σὲ μὴ τρέλλα δὲν ὑπάρχουν σύνορα ὡρισμένα, καὶ οἱ βαθμοὶ τῆς ἐρευνήσεως εἶναι πολὺ ἀόριστοι καὶ μπερδεμένοι. – Τώρα, συμβαίνει κάτι τι: Μὲ τρα-

βοῦν οἱ ἄνθρωποι σὲ μονομαχίες, σὲ πολεμικὲς κι σ' ἄλλα τέτοια παιχνίδια δικά τους. Θὰ τὰ παίξω καὶ ἐγώ, ἀφοῦ τὸ θέλουν, αὐτὰ τὰ παιχνίδια ἀφοῦ δὲ μ' ἐνοχλεῖ νὰ μπῶ στὸ χορό. Δὲ μ' ἐνοχλεῖ τίποτε, μιὰ νομίζω κι τίποτε δὲν ἀλλάζει ὑπερβολικά. Ἔχω καταλάβει τὴν ἀξία τῶν πραγμάτων. Καὶ δὲν εἶναι θεωρίες αὐτά, εἶναι <u>αἴσθημα</u>. Ἔχω φυσικὰ τὴ μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου (μακάρι νὰ πῆρον ὁ μόλος τοὺ ἀτόμου στὴ μὴ Ὑποκένταυρος ἢ Δεινόταυρος, ἐπειδὴ νὰ μοῦ ἔχω ὁμοίους μου). Καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι μὲ λογαριάζουν δικό τους. Ὅλοι οἱ κύκλοι τῶν ἀνθρώπων μὲ θεωροῦν ἄνθρωπο. Καὶ ἡ Φύση τὸ ἴδιο. Καὶ ἔκαμε τὸ λάθος κι μ' ἀγάπησε. (Μὰ φορὰ ἐγὼ τὴν ἀγάπησα, εἶναι ἀμήθεια. Μπορεῖ καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο παιχνίδι, ὅπου βρῆκα μιὰ γυναῖκα ποὺ μ' ἔμοιαζε κι τὴν ἀγάπησα μὲ αὐτό. Καὶ σταμάτησα. Τώρα πιὰ δὲν μπορῶ ν' ἀγαπήσω. Τὸν ἔχω βασανίσει κι τὸν ἔφερα. Τὴ Φύση τὴν ἀγαπῶ σὰν ἕνα μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μου.) – Λοιπὸν μὲ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι σὰν ὅμοιό τους στὴ μορφὴ κι μὲ πειράζουν γιὰ ἄνθρωπο. Καὶ ὅλο μὲ τραβοῦν καὶ τὸν κάμπο τους. Γυρεύουν νὰ μὲ ἰσοπεδώσουν μὲ τὸν ἑαυτό τους. Μπαίνω μοιρὸν καὶ μὲ στὸ χορό τους, εἶτε ἀπὸ ἀδυναμία, εἶτε ἀπὸ πρόσχημα γιὰ νὰ μάθω, εἶτε ἀπὸ ἀδιαφορία γιὰ ὁποιαδήποτε κίνηση κι πράξη μου (ἀποτέλεσμα τοῦ νεύρου μου) εἶτε ἀπὸ δυσπεψία. Ἐκεῖ ὅμως, ἀρέσει μὲ πειράξει τὸ τρίψιμο μὲ τοὺς ἀνθρώπους κι πόδω τὴν ἐμπιστοσύνη μου στὴν ἐμπιστοσύνη τῶν βουνῶν μου ἢ τῶν κάμπων μου. (γιατὶ κάτω δὲ βρίσκομαι οἱ πορφοβούνιά). Κάποτε βγαίνω κι κάποτε μένω μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Μέσα

μένα τους πρό πάντων όταν είμαι νικητής τους, μα γι' μόνον έτσι αξίζει να μείνη πανί ή αίμάτωσα τους. Το τρίψιμο μαζί τους δε' μ' άρέσει. Μ' άρέσει να τούς κράτω μακρυά — a' distance — κι' να τούς ορίζω. Και' τώρα λέω: ή' Νικητής τών ανθρώπων, ή' Μοναχός. — Τρίτη κατάσταση μία μένα δέν υπάρχει παρά ο' Θάνατος. Μα' αυτός θα' έρθη με' τόν καιρό του. Δε' θα' φοβηθώ κι' πείρα με' τα' χέρι μου. Όλο αυτό κάνω. Άγγα κι' δε' θα' σκοτώθω φοβά με' τό χέρι μου. Άς έρθουν να' με' σκοτώσουν.

—

Μαζί τους δέν θέλω να' προσπαθώ να' είμαι άγιος. Α με' χαλάει αγιοσύνη παρ' όλι είμαι, αν πάλι κι' μ' αγαπά. Όπως είμαι, δίνομαι σ' αυτήν με' χαρά, ή' αγάπη μου. Μα' ή' αγάπη μου είν' τέλεια που είν· έτσι κι' χαλάει διακριτική. Δε' θα' προσπαθούσα να' τήν κάνω αγιοσύνη τήν αγάπη μου μια' κι' μοιάζει έτσι που χαλάει ή' αγαπημένη μου. Γι' αυτό μαζί δυό φορές με' χάσανε εσύ με' ήθελε (ακόμη) από πυρετό, αγιοσύνη παρ' όλι ήμαν αγωνία. Και' όμως ήμουν όλος δικός τους, και' μ' έκανε ή' αγάπη μου, όλος.

—

Απόψε. Πέρασα άσχημα σημερά σήμερα. Ήμουν κοντά στήν τρέλλα, κι' ο πόνος μου ήταν φοβερός. Τήν αγαπώ με' όλη τήν τρέλλα του πρώτου καιρού. Δε' φέρνει εσύ αρρώστια. Με' αυτή χαρά: «Είχε δίκαιο εσύ ή' αγάπη είν' αρρώστια».

—

Έχω σαν remords. Δέν κάνω μεγάλο έργο. Μα' ή' φυσή δέν είν' τέλεια, είν' άτακτη. Και' τώρα αγαπώ άγρια. Από τό πρωί ήθελα ν' αγοράσω κάτι τι του Goethe κα' διαβάσω. Πέρα ήταν „ένιγό" του Heidelberg και' τώρα διάβασα πώς ο' Goethe είχε μείνει εκεί κι' εδώ κι' πως εδώ περίμενε κάποιαν που αγαπούσε, κα' έρθη από τό Frankfurt. Και' εγώ περιμένω εκείνη που αγαπώ, κα' έρθη από τό Frankfurt. Μα' ή' αγωνία μου δε' θα' έρθη. Άγγα ο' Goethe με' παρηγόρησε. Remords δέν έχω πια' που παραδίνομαι όλος στήν αγάπη μου. Και' πέρα είμαι σύντροφο — μεγάλο σύντροφο — στόν πόνο μου. Με' ένα δυό φάρκα θα' αγοράσω τώρα τό σύντροφό μου, κα' τόν διαβάσω. Ο καθένας δέν μπορεί κα' βρίσκει τόσο εύκολα κι' τέτοια σύντροφο.

Αργότερα. Πέρασα από τό ταχυδρομείο· δέν είχα γράμμα τους. Ανοιγω μια' τήν αγάπη τους κι' φοβούμαι μήν εξαλλοθώσω χθές. Και' αισθάνομαι τύψη σαν τό συμβόλαιο. Δέν μπορώ να' τήν γράφω, με' τίποτε κα' μή' γράφω κι' πως θα' γράψη εκείνη. — Μα' δε' μένει, αν είχε εξαλλοθή ή' αγάπη της ή' αν χαλάσθηκε πώς εγώ δέν τήν αγαπώ σαν πρίν, θα' με' τάξη καθαρά, δε' θα' πάρω από πάνω της μια' κα' χωρίσω από τό αέρα της. Φαντάζομαι σήμερα τή' δυστυχία κι' τώ δυό. Τί άξιες μέρες θα' τήν αυτές κι' μια' τους, δυό τους. Μα' δέν μπορούσα κα' μίλη αλλιώς. Δέν μπορεί ή' ψυχή, ή' αγαπημένη μου, κα' ζήση όπως ήθελα τα' δυόμισυ αυτά χρόνια. Θέλει εύκολο σωστό.

Αρρώστια Ἀγαπημένη, πῶς θά μείνῃς μόνη, σάν φυσιά; Τά παιδιά σου θά τά βγάνῃς ὅταν θέλῃς, μά μαζύ τους δέ θά μείνῃς, ὅπως μέ εἶπες, περισσότερο ἀπό δυό τρεῖς μῆνες τό χρόνο. Καί ὕστερα θά ἔρχομαι νά σέ βγάνω ἐγώ, ἤ νά σέ θά ἔρχεσαι σέ μένα. Μά πῶς νά μείνω τόσο καιρό μαζύ σου, ἀφοῦ δέ θά εἶσαι γυναῖκα μου ἤ δέν πρέπει ὁ κόσμος νά μιλῇ μιά σέλα γιατί τόσο θά ἔχεις βγεῖ „ ὅπως σοῦ εἶπε ὁ ἄντρας σου, ἤ τόσο δέ θά μ' ἀφήσῃ πιά νά βγάνῃς τά παιδιά σου. Παιδί μου, σέ συμβουλεύομαι μόνη σέ κόσμο, γιατί ἡ σύμβουλός σου θά σέ ἀρνηθοῦν. Τί εἶπα χτές πῶς εἶμαι ἐγώ ἄντρας της θά τήν ἄφνα νά πάρῃ ἑκεῖνον ποῦ ἀγαπᾶ, ἤ θά τήν ἄφνα νά ~~πάρῃ~~ ἔχει τήν νά βγάνῃ τά παιδιά της ὅσο ἤ ὅπόταν θέλῃ. Δέν εἶναι σωστό ν' ἀφήσῃ ὁ ἄντρας τή γυναῖκα του ἔτσι μόνη ἤ ἀπροστάτευτη σέ κόσμο. Ἐκεῖνος δέν θά ἔχῃ πιά τό δικαίωμα αὐτή τή θέλησή νά τήν προστατεύῃ πιά. Καί ὁ ἀγαπημένος της ποῦ τρελλάθηκε γι' αὐτήν δέ θά ἔχῃ οὔτε αὐτός τό δικαίωμα, γιατί δέ θά μείνῃ ἄντρας της. Μέ τούς γονεῖς της δέ θά μένῃ, δέν τό θέλει θά πάρῃ πίσω τό πατρικό της τό ὄνομα ἤ θά μή μένῃ, σέ μένα. Τό μόνο ποῦ θά μπορούσε νά κάνῃ θά ἦταν νά μή μπερδεύῃ μέ τήν ἀδελφή μου τή Νάτα. Μά ποῦ; Ἐκεῖ ἔφυγε ἡ ἀγαπημένη μου δέ θέλει νά πάρῃ κιά νά μή ἀκούῃ τόσα κόμα της, ἤ ἡ ἀδελφή μου δέν μπορεῖ νά ἔρχεται συχνά σέ μένα γιατί δέν ἔχει ἀρκετά χρήματα κιά ταξίδια. Ποτέ δέν εἶδα μέ τόση ἔνταση τή μοναξιά ὅπου θά μείνῃ ἡ Φίλη. Ὡστόσο εἶχε τή φροντίδα τῶν παιδιῶν της, ἤ ὅσο ἤ νά εἶχε τήν ἀπασχολήσεις αὐτά. Τώρα, ἐκεῖνος δυό τρεῖς μῆνες τό χρόνο, θά εἶχε χωρίς ἀπασχόλησι ἤ θά τρώγεται μιά τά παιδιά της ποῦ μένουν χωρίς μητέρα ἤ μιά τόν πόνο της ποῦ αὐτή μέ μένα δέ θά μπορεῖ νά βγῇ, ἤ νά χωθῇ σέ μένα μου, νά μέ βοηθήσῃ. Κύριε ἀπ' αὐτά, θά μπαίνει ἤ τόν ἄντρα της ποῦ εἶναι πάντα τόσο καλός μ' αὐτήν. Μά δέν εἶναι μυστικό αὐτή. Μέ εἶπε δυό τρεῖς φορές: „ Τά παιδιά μου μ' ἔχουν ἀνάγκη, βρῆς; Καί ὅσο μεγαλώνουν, τόσο περισσότερο. Λένε μέ μερακλό στόμα „ ἡ μαμάκα μας „ καί δέν εἶναι μαμά μαμάκα „ τόσο ἔμορφη σάν τή δική τους. Βγάζουν τίς χοντρές τίς μαμάκες τίς Γερμανίδες, ἤ τήν παραβάλλουν μέ τή δική τους, ἤ τή βρίσκουν πιό ἔμορφη „.

Καί ἀπουρίθηκα: „ Καί ἔχουν δίκιο. „ Εἶπε: „ Βέβαια, ἐσύ βγάζεις μέ τά μάτια τῆς ἀράχνης. „ — „ Δέν εἶμαι καί ἐγώ παιδί σου; τό τέταρτο παιδί σου; „. Χαμογέλασε. Καί πάλι μέ εἶπε πῶς τήν χρειάζονται τά παιδιά της ἤ μέ ρώτησε τί θά ἔκανα ἐγώ ἄν ἤμουν ἐγώ μέ πάρῃ κάποιος τή μητέρα μου ποῦ τήν ἀγαπᾶ τόσο. Εἶπα πῶς, δέν εἶναι τό ἴδιο πρᾶμα. Ρώτησε μέ ἀνησυχία „ Γιατί; δέν θά ἔκανες ἡ μητέρα σου ὅ,τι κάνω ἐγώ; „ — „ Ὄχι, τή στιγμή, δέν εἶναι αὐτό, μά ἐγώ εἶμαι μεγάλος, δέν μπορῶ νά συμπεριφέρομαι μέ τά παιδιά σου. „

Δέν μίλησε πιά πιά. Νά σκοτώνῃ τήν ἀγάπη της δέν τ' ἀποφασίζει. Ν' ἀφήνῃ τό σπίτι της, τήν οἰκογένειά της, κι' αὐτό δέν τ' ἀποφασίζει. Τή νοιώθω ὅτι

νά βάλη τήν ψυχή της, τήν ἀγάπη μέ τόν πόλεμο αὐτόν τῶν αἰσθημάτων της, νά πονῶ μ' αὐτήν ὅσο δέν πόνεσα μιά μέρα ποτέ. Τήν ἐπρόσμενα νά βγῆ μέ τόν ἄντρα της, νά μή μίνη ὁ χωρισμός νά μή μέ δῆ πιά ποτέ. Μέ εἶπε πώς δέν μπορεῖ. Ἤθελε μόνο νά δῆ ἄν ἐγώ τήν ἀγαποῦσα ὅπως πρίν. Ἄν εἶχε πάντα ἡ ἀγάπη μου θά βγῆ μέ τόν ἄντρα της νά δέ θά μ' ἔβγαζε πιά ποτέ. Ὅταν μέ τό εἶπε αὐτό, ἀποκρίθηκα „Αὐτό δέ θά μίνη ποτέ. Ἄν θέλεις βγῆ μέ τόν ἄντρα σου, ἀγγά μέ τόν ὅρο νά βγοῦμαστε κάποτε, ἐδῶ μπορῶ πιά νά σέ δῶ. Ἔπρεπε νά μίνη ὅ,τι ἦμουν. Ἐγώ τό εὐχόμουν νά φθάσουν μιά ἐφα ἀρχότερα τά πράγματα, ἐκεῖ ποῦ ἔφθασαν. „ Καί μέ εἶπε πώς, νά κάνη τό εὔχουν, δέν ἦταν σιά ὑποχρεώ ἡ βία μ' αὐτήν. Κοντά σ' ἄγγα εἶχε νά τόν ἀντιτάξω τόνο τῆς ἀγγελίας μιά τήν ἀγάπη μου. Δέν ἔπραξε πιά, δέν κοιμόμουν, „ Πῶς ἀντέχω ἐδῶ ἀκόμα. Ἔχω φοβερά δυνατή ". Καί εἶπε Ἔμορφη, δυνατή, ἐκπληκτικά νά ἔμορφη ἔμορφη ψυχή, ἔτσι ἡ ἀγάπη μου. Μ' ἔρχεται νά σέ γαστίξω μέ τρυφερό νά τραγουδήσω μπροστά σου τήν ἐμορφιά τῆς μορφῆς σου, τῆς ἀθάνατης.

Καί πάλι τήν εἶπα ὅπως νά ἄγγοιξε: „ Ἐγώ μπορῶ νά βγῶ χωρίς ἐσένα. Θά χάσω λίγο περισσότερο στή δουλειά μου „ Καί ἀποκρίθηκε: „ Καί ἐγώ θά μπορέσω ἄν ἤμουν μόνη. „

Ἰανουαρίου 10. Τήν ἀγάπη, κατά τίς σέ κοντινό μέρος, μά δέν μπορῶ νά πάω νά τήν ἰδῶ.

—

L'éternel retour sous d'autres formes. Ὅλα φαίνονται, μέ νά μεταμφιέζονται. Μεγάλα κράτη μέ πολλά ἔθνη μέσα τους, — ὅπως ἦταν τό Περσικό στόν ἀρχαῖο καιρό, τό Ρωμαϊκό, τό Μακεδονικό — νά μικότερες ὁμάδες ἀνθρώπων εἶτε μικρά κράτη, μικρές πολιτεῖες, μέ ἕνα ἢ μέ μισό ἔθνος μέσα τους, εἶτε νά μέ μικότερα κομματάκια ἑνός ἔθνους. Πάντα τά ἔθνη θά ὑπάρχουν. Καί μετά τή βία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἔμεινε τό Βυζαντινό ὡς τοῦ λείψη κι αὐτό κομματάκια κομματάκια, νά μίνη τό Φραγκικό, νά τό Αὐστριακό μέ κομμάτια νά πριγκιπάτα μέσα τους. Ὅποιος εἶχε τή στρατιωτική δύναμη (τόν εἶχε καί πολιτική δύναμη) ἐκεῖνος ὥριζε τά πριγκιπάτα νά τίς κομητεῖες καί κάποιος ἔφτιαχνε τά μεγάλα κράτη. Τά μεγάλα κράτη φτιάχνονται μονομιᾶς. Θυμήσου τόν Ἀλέξανδρο νά τό Ναπολέοντα. Αὐτό δέν πάει νά πῆ πώς τά μικότερα ἀνθρώπινα μυβήματα χάνονται. Ὄχι, παρά πόνο χώνονται σ' ἕνα μεγάλο κράτος μέσα. Ἐτό ἀρχαῖο καιρό ἦταν ἡ πολιτεία, στό μεσαίωνα ἦταν τά πριγκιπάτα, στό νεώτερο καιρό εἶναι τά ἔθνη (selon le principe des nationalités). Τά μικρά μυβήματα (τά ἀνθρώπινα κομματάκια) κάπα θά ὑπάρχουν quitte à être englobés dans de grands états. Καί ὅταν πάει διαγώνται τά μεγάλα πολιτικά μυβήματα (τά μεγάλα κράτη) μένουν ἐλεύθερα τά μικρά ἀνθρώπινα μυβήματα. Ἀδιάφορο εἶναι ἄν τά αἰσθήματα

ποῦ συνδέουν τοὺς ἀνθρώπους τῶν μικρῶν μαθημάτων εἶναι μία διαφορά τώρα (στὸν ἀρχαῖο καιρὸ ἦταν τὸ αἴσθημα τῆς πολιτείας, στὸ μεσαῖο τὸ αἴσθημα τῆς πίστης στὸν πρίγκηπα ἢ δεσπότη, στὰ δικά μας τὰ χρόνια τὸ αἴσθημα τὸ ἐθνικό), ὅπου ἡ λαϊκὴ τὸ συνδετικὸ αἴσθημα τῶν ἀνθρώπων τῶν μικρῶν ὁμάδων, ἢ μικρῶν ὁμάδων πάντα δὲν ὑπάρχουν. Ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλα πολιτικὰ μαθήματα, τὰ μεγάλα κράτη καὶ αὐτὰ πάντα δὲν γίνονται, δὲν ἀνδίβονται ἢ δὲν βγαίνονται, δὲν παραμένονται, δὲν σαπίζουν ἢ δὲν διαλύνονται. Τὰ ἔθνη δὲ διαλύνονται, μποροῦν μονάχα νὰ χαθοῦν μέσα σὲ κάποιο ἄλλο ἔθνος, ἂν τύχῃ.

Τώρα, στὸν καιρό μας, τὸ ἐθνικὸ αἴσθημα ἢ, νὰ τὸ πῶ καλύτερα, ἢ συνείδηση τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, αὐτὴ μᾶς κρατεῖ δεμένους σὲ μικρὰ ἀνθρώπινα μαθήματα. Ἀργότερα μπορεῖ νὰ βρεθῆ ἡ λαὸς ὁρίζη (ὄχι ἐμεῖς μὲ τοὺς ἀπογόνους μας) κάποιο ἄλλο αἴσθημα συνδετικό. Ἀλλὰ πάλι τὰ μικρὰ ἀνθρώπινα μαθήματα δὲν ὑπάρχουν. Ὅπως ἡ μεγάλη κράτη εἶτε μιᾶς σημαίας, (ὅπως τῶν Ναπολεόντα), εἴτε ἡ πολλῶν αἰώνων (ὅπως τὸ Αὐστριακό, τὸ Βυζαντινό καὶ ἄλλα), καὶ αὐτὰ πάντα δὲν ὑπάρχουν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ Μοῖρα τῶν ἀνθρώπων.

—

Σήμερα αἰσθάνομαι καθαρός. Καὶ νὰ μὴ εἶχε καθαρίσει μιὰ μεγάλη φωτιά. Τὴν ἀγαπημένη μου τὴν ἀγάπη τὴν. Τὸν κόσμο τὸν βλέπω μὲ ἥρεμιά (sérénité) καὶ διάφανα, σὰν κρυσταλλένια. Ὅλως ἡ καλοκαιριὰ εἶναι πυκνὴ καὶ ὑγρὴ ἡ κρύα, ἡ τὸν οὐρανὸ τὸν μουμπρεμένο δὲν τὸν νοιώθω, γιατὶ ὁ δικός μου οὐρανὸς εἶναι γαλανὸς ἡ ἀπόμακρος. Εἶμαι ἕτοιμος εἴτε νὰ ζήσω εἴτε νὰ πεθάνω. Ἂν ζήσω, θὰ προσπαθήσω νὰ κτίσω τὸ ἔθνος μου ὅλο – αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά μου ἀφοῦ ἔτυχε νὰ γεννηθῶ ἐγὼ γιὰ αὐτὸ τὸν καιρό, θὰ ἦταν ἄξια ἡ δουλειά μου ἂν ζοῦσα σ' ἄλλους καιρούς. Καὶ ἂν πεθάνω... ἔ, θὰ εἶμαι πεθαμένος. (Αὐτὸ θυμάμαι μὲ τὸ « un quart d'heure avant sa mort il était encore vivant ». Μ' ἔρχεται νὰ γελάσω, καὶ γιατί ὄχι ;).—

Ἀπόγεμα. Ἦταν καταμεσημέρι περιδεής. Δὲν μποροῦσα νὰ χαρῶ. Καὶ ἐγὼ ἤμουν μελαγχολικὸς ἀπὸ τὴν παρουσία της, τοῦτο ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ νοιώσω ὡς τὸ βάθος τὴ γνώμη της. Καὶ τώρα θὰ ἤθελα νὰ τῆς εἶχα δείξει τοῦτο γιοῦμπαι μιὰ τὴ γιομερὴ ἱστορία τοῦ χωρισμοῦ της ἀπὸ τὴν οἰκογένεια της. Τὴν ἀγαπῶ ὡς τὴν τρέλλα, μὰ εἶμαι καταλαφρισμένος ἀπὸ τὰ ἐμπόδια ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσά μας.

11 Ἰανουαρίου. Ἔζαβα γράμμα της χθές. Μὲ γέμισε πολὺ εὐτυχία. Τὴν ἀπάντησα πως ἂν δὲν μπορεῖ νὰ ἀφήσῃ τὰ παιδιά της, νὰ μὲ δυστυχήσῃ ἐμένα. Πῶς πονῶ γιὰ αὐτήν. Λιποθυμίες δὲ μὲ βράδυ. Φαντά-

δεμένα

τις μπορεί τα πράγματα να έρθουν χειρότερα παρά όσο είναι τώρα. Γιατί μέρα παίρνει τον δείχνει απαγωνία μεγάλη: «Νά βγαίνεις πάει τα μάτια σου, δε μου μένει άλλο.». Έπειτα δε μ' μέρα μια βέβαιο πως θα πάρω στα Βίεννα αύριο, την ταχυδρόμησα τη νύχτα να τη ρωτήσω. Θέλω να φεύγω μαζί της στον ίδιο σιδηρόδρομο, ως εκεί. Ανάτησή της δεν είχαμε ακόμη και αλλοιώς. Δεν έχω τίποτε να πω, πολύ μοναχά η αλλοιώμονο.

Απόγευμα. Έζησε η πρώτη χαρά, γιατί βλέπω τη δυσκολία της αγαπημένης, η τώρα μένει όλη η μέρα. Δεν έχω διάθεση να σεργιάνω, πολύ μωρίς να βρω μια σοβαρή αιτία. Περιμένω να περάσει η ώρα η να έλθει η αύριανή μέρα. Θα φύγω μαζί η Βίεννα. Έχαμε ταχυδρομήσει τις που μου πω, και αυτή αύριο φεύγει μαζί εκεί. Πιστεύω το δρόμο της Μοίρας μου, η κάθε το ίδιο, χωρίς ενδοιασμό, με μόνη, με κρύα ψυχή. Η μόνη μέρα δυνήθη το θάνατο σήμερα, η τον πάρω τον τόπον. Το χωρίο θα είναι υγρό από την υγρή καταχνιά, την πάχνη, το χιόνι η τον πάγο, που μόνον όλα μέσα του. Και το χωριό αυτό ίδιο με δυνήθη τα σκοτεινά που θα μας φέρει όλους. Δεν αναθαρρεύω με τη σκέψη αυτή, παρά αντικρύζω η τα σκοτεινά, η το θάνατο, και κάθε τι, η τον έρωτα η τη φύση, με μια αδιαφορία μεγαλόπρεπη, η καλύτερα με μια απόλυτη ψυχρία.

—

Αργότερα. Διάβασα, για μαθητικό, μερικές πρωτοτυπίες σχιδιασμένες πάνω σε αυτό, και ήδη προχωρούσα τον εαυτό μου η τη φυή, έβαζα τον εαυτό μου στη θέση του η είμαι πολύ νόμιμος. Θα ήθελα να τελειώσω μια ώρα αρχύτερα η φανταρία της μονομαχίας. Είναι βαρύ να υπομένω, μα μα τίποτα μικρότατα, να περιμένω μέρες και μέρες. Θέλω εύκολα η μία η άλλη, η αρρωστοριές αυτές τι σημαίνουν; Ακόμη δεν είχαμε καμία γράμμα, καμία ένδειξη για τη μονομαχία αυτή. Και καλύτερα σκιαμαχία. Αν είναι να γίνει, έχω να κυνήγω και άλλες δουλειές. Αν είναι να πεθάνω, άς τελειώσω μια ώρα πρωτύτερα. Ευμενεστατα μόνον εαυτό μου & Λίμα υπομονή, Κύριε, δεν είναι καμία βία. Τι έχεις να κάμεις τόσο σπουδαίο;» — Βιάζομαι για πολλούς λόγους. Δεν μπορώ να βλέπω πολλά χρώματα, δε μ' αρέσει να δανείζομαι, δε θέλω να μαθευθή πως είμαι εδώ, όλο αργεί το πράγμα τόσο μπορεί να εκτελεσθή η Φύση, η αυτό δεν πρέπει να γίνει. Έπειτα η μονομαχία δεν τη γίνεται εγώ, άλλος η γίνεται, δεν είναι δικό μου δουλειά αυτή η ενδιαφέρει. Δυο πράγματα η καιρός τόσο μικρό η ενδιαφέρει. Ξεκαθαρίζω όλα η δεν έχω τίποτα να πω όταν συμμορφώνομαι πως όλα αυτά είναι αυτόματα της αγάπης μου. Και δε μεταλλάσσονται πολύ που αγάπησα την αγαπημένη μου. — Φοβούμαι πως μιάκε μπορεί η αγάπη της Φύσης, αφού μ' ειδή. Και τούτο πολύ πολύ. Μόνο, τη ίδιο θα τη τα ρωτήσω, η νομίζω πως θα μ' πη την αλήθεια

—

Αργότερα. Γιατί έγραψε στό ημερολόγιό της ότι δέν θά μή γράψη; Τί είπαν μεταξύ τους, φίλοι ή ό άντρας της; Σέ ποιά θέση βρίσκονται τά πράγματα; Τίποτε, τίποτε δέν μάθω. Μόνο βλέπω πως θά φύγη κι αυτή στή Βιέννη. Γιατί δέν μ' έγραψε; Γιατί μέν πως δέν θά μή γράψη; Μήπως δέν μ' αγαπά πια; Μήπως τής έλαβε όρκο ό άντρας της, για νά μπορή νά βγάζη τά παιδιά της; Και είναι αυτό τούς όρκο εκείνο νά μή μέ γράψη; Πω, αυθάδεια; Σέ τί κατάσταση βρίσκεται; Θά είν' μισοτρελλή από τόν πόνο. Πω, φοβούμαι μήν πάθη κάτι τέτοιο. Μικρή μου κι' αγαπημένη. Μά δέν τό πιστεύω. Είν' δυνατό κορμί. Έμορφο, αγαπημένο κεφάλι τής Φύσης μου, πού τόσες αυθάδειες πόνος, τόσες ανησυχίες και πικροδιαβάσματα από μέσα του. Μή είν' τώρα τελειωμένα κι' δυνατούς πονοκεφάλους Και πω, αν μήν έχη, θέλει από τόνα που πίναν; Αυτή η σπάνια γυναίκα, που τήν αγάπησα περισσότερο από κάθε άνθρωπο, δέν θά μίλη ποτέ λιγώτερο, λιγώτερο πρόθυμο. Ή θά πεθάνη ή θά πεθάνω, ή θά πάθη τίποτε. Μά και ίσως δέν είχαν πολύ καιρό από τήν τρέλλα.

—

Εδώ είδα das Schloß και τή βιβλιοθήκη (που ήταν άλλοτε η bibliotheca Palatina) η τό κυνηγόσκυλο (τό παλιότερο τής Γερμανίας). Άνοιξα η δυό πόρτες, μέ' ώρα εκείνο δίκιο, η μέ' άλλη ώρα ιστορία τον γερμανικόν δικαίου. Είδα τούς νόες η τίς νύες η τά παιδιά κι' παρακολουθούν στό ποτάμι (που λέγεται Neckar), είδα τά δέντρα όμορφα στήν πάχνη, η τούς λόφους γύρω. Περπάτησα στούς παραμένοντας δρόμους και στήν πάχνη που όλαν παρά κάτι πέταν τις και παρά στό αγάλι. Είδα εκκλησιές μά δέν μπήκα μέσα, μόνο μπήκα στό θέατρο μια φορά η άκουσα ένα σαχλό κομάτι μή αιθέριακή μουσική. Ήθελα νά σταματήσω τήν ώρα μεσή μή αποπροσανατά νά φύγη άλλη μέρα. Όταν δέν περιμένω τίποτε, τότε δέν έχω ανάγκη νά σταματώ τίς ώρες, περνούν μόνες τους. Πίνω ή καφεΐνα η κάθομα η παράγγειλα τσαΐ η καφέδες, η τά ήπια από αλαδόνια. Πίνω τσιμάρα η κάπνισα. Περιπάτησα σιδερόμου η ό μουσπάτα, έμεινα κρεμασμένος η παραμορφώνος στήν καμάρα τον Frauenkirchen, αγόρασα τόν Φάουστ τον Goethe η τά ποιήματά τον η διάβασα μιάν η τραγουδιά και άλλα. Ένα μονάχα, κοιμήθηκα ταραγμένα, κοιμήθηκα και ξύπνησα. Και σκέφθηκα, κέφθηκα, σκέφθηκα, πόνεσα, μισήθηκα, δυμήθηκα, σχάθηκα, αλησμόνησα, αγάπησα, η πόνεσα, πόνεσα. — Σ' αυτό τό τετράδιο έγραφα μερικά από αυτά που σκέφθηκα αυτές τίς μέρες, στήν βίλλα τούτη μικρή και νόστιμη πολύ. Από όλα τά μεγάλα τον τόπον τό καλύτερο είν' τό ψωμί, ίσως τό πόνο καμό. Δόρασα η μιά μπουγιόνα eclte can de Cologne. Και από όλα αυτά μέσα έβγαλα η'

φίλη γυναικοφίλη και ανακαλούσα μ' αυτήν μ' όλη ήβρα τ' αλησμόνητα και ποιός ήταν η ουσία της. Αύριο δα φύγω από το Heidelberg.

—

Ο σύντροφος που μου μείνει πάντα πιστός είν' ένα τετράδιο με γύμνα άφραγα μια μέμπρα.

—

Δε δα με συγχωρήσει αυτός τις μέρες. Θα συγχωρήσει τον αποχωρισμό από το σπιτικό της, από τον άντρα που ήξερε μαζί του 13 χρόνια, από τα παιδιά της που είχε σάρξ εκ της σαρκός της. Αποχωρίζεται ένα κόσμο που βάσταξε δεκαεφτά χρόνια της ζωής της. Τρομάζω που φαντάζομαι τη νοσταλγία της. Ο άντρας της είναι ο καλύτερός της φίλος, ο μόνος δικός. Και τον αφήνει με πόνο τώρα που είν' να χωρίσουν μη δα τη χάσει. Μεγάλωσε, στην Τρίτη, η αγαπημένη: «Ξέρεις που μαντεύω δε μ' χωνεύει γιατί δυο άντρες με αγάπησαν με πάθος;» Και εύκολα: «Γιατί είναι σπανία.» — Τα έφερε που ήταν όταν με ρώτησε αυτό.

—

Αγάπησα, σ' μια γυναίκα, τον τρόπο μη τον αιώνιο τύπο της γυναικός, και οι άνδρες το πήραν πως αγάπησα μια γυναίκα, μη ο άντρας της δόθηκε να με σκοτώσει γιατί του την άρπαξα. Λατρεύω τον τρόπο τύπο της γυναικός, μη η γυναίκα που αγάπησε αυτόν τον τρόπο μεθύσε-

πνίξε. Την αγάπη έβγαλα από τον κόσμο των ανθρώπων μη έξω από το χρόνο μη τον τόπο. Άντρα δεν θέλω αν έχω ούτε παιδιά. Αγάπησα μια γυναίκα γιατί μου δείξε τον τρόπο τύπο της γυναικός. Δεν είδα μέρη της σώματός της, δεν κύτταξα τους δικούς της, δεν μ' ενδιέφερε τίποτε από τη τρομερότητά της, δεν είδα τίποτε, παρά μόνο τη χάρη που χάνταξε μη δάκρυα, — τη φεγγοβολή της έφορείας της τρόπους γυναικός, — και την εξάτρεφα. Όλαν τη βγάλω και κρεμάει μέσα στους δικούς της και σοχαίζεται σύμφωνα με νόμους κοινωνικούς, με φαίνεται παραλόγο, αφού αυτή κάνει αποκάρφη από τους νόμους αυτούς. Παιδιά δε θέλει, γι' έχει μια να πάρει τον τόπο της μητέρας. Δεν θέλω δε φαντάζομαι πόνο αι-ώνια εγώ η αγάπη μου μια ψυχή. Τη κορφή ίσως ανθρώπινη αγάπη, μονάχα ίσως έρωτα, — Γιατί έτυχε να είμαι σύγχρονη γυναίκα, εξή-μερη, αφού εγώ αιώνια;

12 Ιανουαρίου. Δε δίνω να ποιήσω στο μπορεί να τον ίδω σήμερα, όλες μ' αυτό το σκοπό φεύγω σήμερα. Δε δε πράω από το Φρανκφούρτ, δε πάω να περιμένω το τραίνο μου στο Aschaffenburg. Αν όμως είν' μη ο άντρας μου μαζί;

Αν φύγω σήμερα από το σπίτι μου, αυτές είν' η τελευταίες ώρες που μένω με τα παιδιά μου.

Φαντάζομα πως τρομάζουμε, και δίνωσα με τον άντρα μου, που μια κάτι φιλοκοινωνικούς νόμους την γυναικί. Μα ο' αυτά είμαι φανατικός. Τίποτε δεν θέλω, και βασανίζομαι.

Δεν μπόρεσα να τη χαρώ τη Τρίτη, είχαν βαστική, κι βαστικιάζη από σκέψεις δικές της, κι έχει ήρθεν μελαγχολία. Πρέπει να είμαι αμέριμνος για να τη χαίρομαι, και κείνη να μη βιάζεται κι να μη συγχύζεται άμα από τη δική της. Όταν τυραννιέται, βασανίζομι και εγώ μαζί κι δεν μπορώ να χαρώ τη μύκα της αγάπης μου. Εύκ μύκα να τη δω αγάπη. [Αμμά και να μ' αγαπά εδώ μύκα και τι παρηγοριά στον πόνο μου. Αυτό το μαύρο σήμερα, 15 Ιανουαρίου, ημέρα Τρίτη, αφού τη είδα χθες κι' προχθές, κι μανάκι στα σπλάχνα της. Γιατί μανάκι στον άντρα της και στα παιδιά της.]

Βιέννα

15 Ιανουαρίου. Προχθές το Σάββατο ταξιδέψαμε όλη νύχτα μαζί χωρίς να το βγούμε, από το Aschaffenburg ως εδώ. Κόψαμε στο Asch. σιδέρια τα βαγόνια, γιατί τη πύρα. Φάγαμε δεν παρατήρησα μια κυρία πόρτα του sleeping-car. Το πρωί της Κυριακής στις $7\frac{1}{2}$ τη πύρα στο σταθμό (Westbahnhof) εδώ, που κατεβήκαμε τα πάρη τα πράγματά της. Τη γίνεται τόχρε, κι είχα φοβερό regret που δεν τη είχα δει στο σιδηρόδρομο. Ως χθες Δευτέρα στις 11 το πρωί ήμαν μαζί της. Έξι μαζί της $27\frac{1}{2}$ ώρες. Τις περάσαμε τις ώρες αυτές μιλώντας μέσα σ' ένα ηλιοστό αέρα στο δάσος κι' στις δρόμους της Βιέννας, περπατώντας στο σιδηρόδρομο σε μια εποχή, μιλώντας αυτό τη εποχή, μένοντας γύρω ώρες στο βαγόνιο, κι πάμε

μαζί στο σιδηρόδρομο κι μιλώντας στη Φρανκφούρτη. Τη άφησα μαζί εκεί πριν κάτω τη Φρανκφούρτη, στο Aschaffenburg και μ' αυτό το Δάρμστατ πάω στη Φρανκφούρτη, πάω το δρόμο που κάθεται κι' το σπίτι της (Lichigstrasse), περπάτησα παρηγόρως μέσα στη βροχή μια μισή δυο ώρες, μπήκα σ' ένα αέρα κι' φαγώθηκα άμα δυο φορές από το σπίτι της μεταξύ 4 παρά $\frac{1}{4}$ κι' 4 το απόγευμα, όπως τη τόλεγα κι (μα' δεν τη είδα πιά), κι στις 4 κι 37' πάω πάλι το σιδηρόδρομο κι' βρίσκομαι σήμερα εδώ, μόνος, κατακόκκινος, αξιαγάπητος.

Ήρχουνταν εδώ μια-δυο μέρες μόνο και' κι' χωρίσματα έτσι από τον άντρα της. Στο σιδηρόδρομο, αφού άξιος τα παιδιά της (το Σάββατο) όλη νύχτα σκέφτη, πάλι, αναστενάζω μαζί εδώ τον εαυτό της σε μια γυναίκα σαν μα' κι' κι' ακολουθήσει ένιωθον πού αγαπά αξίζει τα παιδιά της και' βγήκη από το χρέος της. Και' δεν τη άφησε αυτή κι' εκείνα, κι' δεν μπορούσα πια' κι' μ' αγαπά κι' κι' ένα πράγμα μια' τη αγάπη της. Έτσι αισθάνονταν, και μ' αυτό αποφάσισα κι' μ' δη κι' κι' φαγωμένη στα παιδιά της κι' στον άντρα της κι' κι' μ' δυνατόν κι' μέσα κι' τον εαυτό της. Γυρίζοντας δα' ίδεα στον άντρα της πως ένοιωθε καθε συναίσθημα μ' μένα, μια' πάντα. Δεν βρίσκω τι ένιωσα, μα' τη παρακαλούσα μ' πόνο κι' μόνο κι' πάρη τόσο ηλιακή αποφάση κι' κι' στον άντρα της (δεν δα' φοβόταν-θηκα κι' βγει κοντά του κι' κοντά στα παιδιά της χωρίς κι' μ' γράψη, χωρίς κι' πάρη από μένα γράμματα, κι' χωρίς κι' βγεπόμαστε ποτέ, αμμά κι' χωρίς κι' προσταθήσει κι' μ' βγάλη. Κι' μη χάρη δυνατή μεγάλη υποχρέω-

Μέ εἶπε πως ὁ ἄντρας της δέν δά μπορεῖ νά μονομαχήσει μαζί μου, γιατί πέθανε πρίν μόλο σκαλόδαχο δά κάμει χωρίς καμιά ~~ἀξ~~ αἰσχύνη. Φοβούνταν μόνο μήν τύχει νά τόν κρίνω ἐγώ ὅτι φοβήθηκε νά μονομαχήσει. Ἡ μητέρα του τόν ἔπεισε ὅτι δέν θά τόν κρίνω ἔτσι. Καί ἀμέσως, τό βράδυ, δέν κάνει φοβερισμούς νά κάνει ἄντρας μέ ψυχή, νά μέ πετάει κάμπια.

Μέ ἔστειλε πίσω μ' ἀέρινες ἐμένα τίποτε ἴσα ἴσα μ' ἀμαρτία ὑπερβολικά κακό· ἔχει τό δικαίωμα νά μέ κάνει ὅ,τι θέλει.

Καί βασανίζει στά παιδιά της.

Τήν ἀγαπῶ μέ ὅλο τό σέβασμο. Δέν θέλω νά μπορῶ νά γράφω περισσότερο.

Ἀρρώστια. Στό πρόσωπό της εἶδα αὐτήν τήν φορά τήν καταπονεμένη ἀγωνία. Τά μάτια της καί τό στόμα της καί ἡ γίγκα τοῦ προσώπου της ἔμοιαζαν γέρικα ἀγωνία, καί μ' ἔκαμε ἡ ἀγωνία της. Ἀλλά δέν πρόσεξα νά εἶναι μεγαλύτερη ἀπό τή δική μου. Τί πόνος.

Ἀρρώστια. Ἴσως δά ἦταν πιό εὔκολη μιά αὐτή ἡ ζωή ἄν πρόσταζαν καί νά μέ βγάλει ὀρόσημο. Μά δέν μπόρεσα νά τοῦ τό πῶ αὐτό. Δέν μπόρεσα καί τοῦ εἶπα τό ἀντίθετο, ὅτι δυστυχῶς δέν θέλω πιά νά μέ βγάλει, θέλω νά μ' ἀγαπᾶ καί νά ἐλπίζει ὅτι μιά μέρα μπορεῖ νά γίνει δική μου. Χωρίς τήν ἐλπίδα αὐτή ἴσως δά ζοῦσε εὐκολότερα, δά χώνεψαν στή ζωή τόν παιδιόν της καί στό χρέος της, ὅπως τό λέει, καί δέ δά συμβιβάζαν πιά ἄλλο τίποτε. Καί ὅμως τήν παρακαλοῦσα μέ πόνο βαθύ νά μή χάσει τήν ἐλπίδα καί νά μ' ἀγαπᾶ

πάντα. Δέν τή λέω τίποτε ἄλλο. Δέ δά τοῦ γράψω, τώρα τελείωσε. Θά τήν ἀφήσω ἥσυχη, δέ δά τήν παράξω πιά, ὡς ποῦ νά ἰδῶ πῶς μπορεῖ νά ζήσει ἡ δέν μπορεῖ νά ζήσει ἐκείνη ἔτσι.

Ἀπόγευμα. Δέν εἶμαστε καμωμένοι μιά τέτοια ζωή, οὔτε ἐκείνη οὔτε ἐγώ.

Περπάτησα μέσα στή μεγάλη τούτη πολιτεία καί εἶδα κόσμο, γυναῖκες καί ἄντρες, ἀμάλια, πλούσιο καί φτωχό, καί τίποτε δέ μέ τράβηξε, ὅλα μέ φάνηκαν μέτρια καί μικρά. Καί δίχως τήν ἀγαπημένη μου γιατί ἡ ζωή εἶναι ἄδεια. Ὁ κόσμος ὁ δικός μας — ἡ ἐρημιά, ἡ désolation — εἶναι ἔρημος καί ἀπό κάθε ἄλλον μ' ἀρέσει καλύτερα, ἀλλά εἶναι ἄρρωστος ἀπό ἔντονα μιά τή φύση, ἔντονα τρομερό, ἀφάνταστο. Ἡ μόνη μου χαρά τῆς ζωῆς μου εἶναι ἐκείνη, καί ἐκείνη δέν τήν ἔχω, καί πονῶ.

Πόλη

18 Ἰανουαρίου. Μέ εἶπε πως ἄν ἔλεγε ἀπό τά παιδιά του καί ἔρχονταν σέ μένα δέ θά χαίρονταν τή ζωή καί τήν ἀγάπη της. Αὐτό τό ἴδιο ἔλεγα κι ἐγώ καί τό εἶχα γράψει τότε ποῦ πρωτοστάθηκε στόν ἄντρα της πως μ' ἀγαπᾶ. Καί μ' αὐτό δέ θέλησα ποτέ νά ἀπαιτήσω νά ἔλθει σέ μένα. Τώρα ὅμως, τήν πρώτη μέρα ποῦ τήν εἶδα, σό Δάρρωστ, τήν εἶπα νά εἶναι δυνατή καί νά ζητήσει τό χωρισμό ἀπό τόν ἄντρα της. Τό ἔκαμε, ἀλλά μόλις ἔλεγε ἀπό τό σπίτι της γιά νά πάει στή Βιέννα καί νά ζήσει χωριστά, τήν ἴδια μέρα ἀποφάσισε νά βασανιστεῖ πίσω γιατί ἔνιωθε πῶς δέν πρέπει νά ἀφήσει τά παιδιά της καί δέ δά ἦταν κοντά μου εὐτυχισμένη ἄν γίνονταν ἄλλη γι' αὐτά. Λυπούνταν πολύ καί τόν ἄντρα της ποῦ ἦταν ἀφανισμένος ἀπό

τήν οἰκογενειακή αὐτή ~~[illegible]~~. Ἱστορία. Δέν ἤξερα τί νά πῶ, δύναμη ἤ ἀδυναμία, τό μύρισμα τῆς ζωῆς, ἀλλά τήν ἔνοιωθα. Μόλο ποού φαινί μέ χαϊδεύαν πως μ' ἀγαπᾶ γέρνοντας ἀπό πρίν. Μιά στιγμή μέ εἶπε: «Σ' ἀγαπῶ σά Μάνα» κι μέ ἤθελε νά τῆς κλείνω τό στόμα κι νά ἀπαντήσω: «Δέν εἶσε ἀγάπη, γιατί ἄν ἦταν ἀγάπη, θά ἄξιζες τά παιδιά σου νά ἔρθῃς σ' μένα, καί αὐτό δέν τό ἔκαμες.» Δέν εἶπα ὅμως τόσα λόγια, ἀλλά σ' ἄλλες περιστάσεις τήν εἶπα πως ἡ ἀγάπη τά παιδιά της καμμία ἀπό μένα.

Τήν εἶχα στείλει ἀπό τή Βιέννα δυό μικρές χειρογραφίες εἰκόνων του Guido Reni μέ γέρος ἥρως μαρτύρων ἑνός. Ἐκείνη ἔλαβα τηλεγράφημά της που λέει: «Please don't send anything more.»

Ἐπιμένει λοιπόν στήν ἀπόφασή της.

Τίς τελευταίες στιγμές που ἤμουν μαζί της μέ εἶπε πως τήν βοηθήσω πολύ νά γυρίσῃ στά παιδιά της κι στόν ἄντρα της. Τό ρόλινα τί ἄν ἔκαμνα δέ θά γυρίσῃ. Καί εἶπε πως ἄν τήν ἔβλεπα πως θά σκοτωθῶ, δέ θά γυρίσῃ πίσω σό σπίτι της. Πιστεύω ὅμως πώ κι τότε θά γυρίσῃ, μόνο θά εἶχε κάνει τήν εὐκολία κι τά μαχαίρια νά σκοτωθῇ ἄν δέν μπορέσῃ νά ὑποφέρῃ τόν πόνο πως δέν ὑπάρχω πιά.

Καί τώρα τέλος δέν μπορῶ νά κάμω ἀλλοῦ δέ θέλω ὅλες κάν νά τῆς γράψω. Θέλω νά ἔλθῃ κοντά στόν ἄντρα της κι σά παιδιά της. Δέν ἔχω ἴσως δικαίωμα νά τήν παραίνω ἐγώ ὅπο κι νά τήν ἀγαπῶ. Ἄν ἔχῃς χρόνο κι ὄχι, θά τό δείξῃ ὁ καιρός. Τώρα δέν μπορῶ νά κρίνω, κι θά πονῶ μέ τίς

ἀμφιβολίες μου. Ὑποφέρω νά μή μέ βγάλῃ ἀπό τή ζωή της, μά τό ὑποφέρω νά ἀφοῦ τῆς τό ζήτησα ἐγώ. Εἶχε σκοπό νά πρόσταδεύσῃ νά μέ ἐκλάβῃ. Φρονίμεψε κι κουράστηκε; Ποιό ἀπό τά δυό;

Ἀργότερα.

Ἄν θέλῃ νά ζήσῃ μέ τά παιδιά της καί μπορεῖ νά ζήσῃ κοντά τους μόνο μέ τόν ὅρο νά κόψῃ κάθε σχέση μέ μένα, τότε δέν ἔχω δικαίωμα νά τῆς γράψω. Καί ὅμως τήν ἔγραψα σήμερα. Τή γέμισε τῆς ζωῆς τήν ἡσυχία τῆς σωματικά της κι γενικῶς τήν ἡσυχία της, πρᾶγμα που ἐπιμένει νά μοιάζει κι κουράστηκε. Θά τό στείλω τό γράμμα αὔριο. Δέ βιάζομαι· πρέπει νά μάθω ἄν μ' ἀγαπᾶ σάν πρέπει κι ὄχι, κι ἔτσι τήν ἀξίζει ἡσυχία.

Τήν ἔγραψα πώ τό βρίσκω ἀξύπνο, βάρβαρο κι ἄξεμο, νά πιστεύῃς νά ἐπικοινωνήσῃς ἀφοῦ ἀμφιβάλλαμε τόσο τέλεια κι τόσο ὁλοκληρωτικά μά τόσον καιρό. Τώρα.

Ἀναρωτιέμαι ὅπως τόν πρῶτο καιρό που τήν εἶπα μιά φορά μιά τήν ἀγάπη της: «Κι δέν εἶναι πάρα πολύ σωβαρό κι ἔχεις μεγάλη δύναμη.»

19 Ἰανουαρίου. Διάβασα χτές τήν νύχτα παλιά μας γράμματα. Ἔτσι δυό της ζήτε πως δέν μπορεῖ πιά νά ὑποφέρῃ τή ζωή που κάνει κι θά φύγῃ ἀπό τό σπίτι της χωρίς ὅμως κάθε στιγμή, παρά θά πάῃ νά ζήσῃ κάπου μόνη της. Αὐτό σκέφτομαι κι τώρα νά κάμῃ, μέ τή διαφορά που ἐγώ βρισκόμουν κοντά της καί χαϊδεύαν τό πρᾶγμα σά νά κάθεσε νά φύγῃ ἀπό τό σπίτι της γιά νά ἔλθῃ σ' μένα. Ὅμως αὐτός δέν ἦταν ὁ σκοπός της. Ἔφυγε ἀπό τό σπίτι της μά νά πάῃ

νά βγῆς μόνη, νά χωρίσῃς ἀπό τόν ἄντρα σου, νά βγῆς ὅποιαν θέλει τό παιδί σου, νά μή βγῆς ἐμένα κάποτε ἐμένα νά μπορεῖς νά μ' γράψῃς ἀλλά χωρίς νά γίνῃ οὔτε φρονίμη μου οὔτε γυναῖκα μου. Ἐπειδή ἔτυχε νά κόψαι καί ἐμένα στήν ἐρώτησή κοντά σου. Δέν τήν ἄρεσε νά φύγῃ ἔτσι ἀπό τό σπίτι σου, μόνο γιατί θά γελιόσουν πως τό ἔκαμε γιά νά ἴδῃ σ' μένα. Καθώς ἐμένα σ' σά κομμά σου γράμματα φαίνεται, ἤθελες νά φύγῃ ἀπό τήν τυραννία τῆς ζωῆς πού ἔκαμες κοντά στόν ἄντρα σου, ἀλλά ὄχι γιά νά ἔλθῃ σ' μένα. Αὐτό δέν τό ἄρεσε οὔτε σ' τώρα τόν ἄντρα σου.

20 Ἰανουαρίου Κυριακή. Τήν περασμένη Κυριακή ἤμουν ὅλη μέρα μαζί σου σ' ὅλη νύχτα. Καί τώρα εἶμαι μαυρισμένη, πολύ μαυρισμένη, κατά τήν ἀγάπη τό ἥλιο, σ' πόνο σ' νοσταλγία.

Ἀλλά ἀποφάσισα νά μή μείνω πιά μιά τόν κόσμο μου.

Ἀπόψεμα. Τό πρόσωπό σου εἶναι σάν εἰκόνα μπροστά μου. Τά μάτια σου καταλυμένα μέ κυνηγάει. Τό στόμα σου δείχνει πόνο ἄγραστο. Εἶσαι χλωμή καί μαρμαρένη ἀπό τρῶν χρόνων λύπη. Ἡ ἀγάπη σου φαίνεται, καί μέ κλαίει. – Βγῆκα καί μιά ἄλλη βεβαιωμένη. Ὥρες τήν κόμπαρσα πού κοιμόσουν βαθυμένη, ὁλονυχτίς, στό σιδηρόδρομο. Ἔβλεπα τό profil σου μικρό, ἄσαρκο, δυνατό, σκληρό, ταραγμένο σ' στόν ὕπνο σου ἀκόμα. Οὔτε μιᾶς στιγμῆς ἡσυχία δέν εἶχε γραμμένη στό πρόσωπο αὐτό. – Δέν τή φιλοῦσα μιά νά μήν τήν ξυπνήσω, ἀλλά ξυπνητός ἐγώ, κοιτοῦσα μαζί μέ τήν κοιμισμένη.

„Φυλάγω τόν ὕπνο γυναικός ἀγαπημένης." Κάθισα κάτω, στό πάτωμα τοῦ βαγονιοῦ σ' ἀκούμπησα τό κεφάλι μου στό μαξιλάρι, κυνηγήσαν τήν πόλη. Ὕστερα βρέθηκα σ' πλάγιασα ἐγώ στό μέρος πού εἶχε πλαγιάσει ἐκείνη, σ' κείνη κάθισα στό πάτωμα σ' ἀγκαλιά μου ἐγώ τόν ὕπνο μου.

27 Ἰανουαρίου. Θυμήθηκα τόν καιρό πού τήν προσκυνήσαμε στήν Ἀγιάνα, πού ἔφυγα ἀπό τό σπίτι σου καί πάλι εἶμαι βρεμένος μέ τό νοῦ μου, σ' τήν παραμονεύουσα στήν καθημερινή σου ζωή, μέ τά παιδιά σου, μέ τόν ἄντρα σου μέ τό σπιτικό σου. Καί αἰνιγμάτιζαν σου, ἐκείνη δέ δά ἤμερα πῶς ὅλη τήν ὥρα, ἀδιάκοπα, ἐκείνην ἀγαπούσαν. Θά νόμιζε σου εἶχα ἄλλη δικαιώματα, σπανιόκρυφη ἀπιστία. Ὅμως ἄλλη δικαιώματα δέν εἶχα. Ἴσως ἐκείνη, χωρίς σπιτικό σου σ' στίς φροντίδες μιά τά παιδιά σου, μέ ἀφήνουν μιά πάλι πάλι μαζί σου, σ' ἦταν ἡδονή καί πόνος. Μόνο τήν ἄκρη, ἐγώ ἔφυγα ἀπό κοντά σου κάμι κοντά σου μαχαιρωμένα τά χέρια. Ζοῦσα στήν ἴδια πολιτεία. Ἦταν δυνατόν νά τήν ἴδω, ἐκεῖ τώρα... Γιατί βρέθηκε τόσο χωρισμένοι; Τί νόημα ἔχει, ἀφού ἀγαπιόμαστε τόσο;

Αὐτή τή φορά πού τήν εἶδα, τήν ἴδωσα ἕνα ὄνομα, τήν ὠνόμασα η Γλυκύ-πικρη η. Πῶς τήν ἀγάπησα.

Αὔριο πρωΐ νά γράψῃ τό γράμμα μου. Τί θά πεῖ; Τί θά μου μηνύσῃ; Ἔχω τά πεφωτιά σου σ' ὅλον μπορῶ, τά διαβάζω μιά νά κάμω ἔρωτα μαζί σου. Ὅταν τά διαβάζω τήν ἔχω ἀντίκρυ μου, ἔχω τήν ψυχή μου. Πίσω τήν ἐνθυμοῦμαι πού θ' μοῦ πῆρε τά βιβλία σου αὐτά. Ἔχω κάτι δικό σου,

τη σκέψη της πάντα μπροστά μου. Μπορούσε και αυτό να μου το είχε πάρει.

22 Ιανουαρίου. Θα είπε στον εαυτό της (άν δε μ' αγαπά, όπως άξιζα) πως αφού τώρα βαστάχθηκε η δική μου η ώρα να βασταχθή. Ως τώρα καταφέρει να μη ακουσθή το όνομά της στα χείλια της κοινωνίας. Γιατί τώρα να ακουσθή; τώρα που το πάθος της είν' γιομάτο; Το περισσότερο που φοβάται πάντα είν' η κρίση των ανθρώπων. Δε μπορεί να υποφέρη να μάθη πως το όνομά της θέρισαν στα στόματα των ανθρώπων. Δε πρέπει να έρθη πια τίποτε. Δε θα φεύγη πια από τους θρόνους της. Δε θα έρθη πια πουτί σε μένα. Θα έχω τη δύναμη η μόνο να μη τη παραφέρω.

Νύχτα. Έβαλα ένα γραμματάκι της με δυο τρεις λέξεις (γράφτο στις 17 Ιανουαρίου): «Αγαπημένε μου, ο φάκελος με τις τέλειες παρατάσεις! Παρακαλώ μη μου φανερώνεις τίποτε τίποτε! Η φυσική είν' δύσκολη. Δική σου. Φύγε». Η φυσική είν' δύσκολη. Τι νόημα; Αγαπημένη μου, σ' αγαπώ με μανία. Πές μου τι τρέχει. Γιατί είν' δύσκολη η φυσική; Η γιατί είν' πιο δύσκολη από πρίν; Έφυγε μ' αγάπη σαν πρώτα; Έκλεινε το υπογραμμισμένο «Δική σου.» με αγάπη. Μη παραπονεθής να μη σου φανερώνω τίποτε. Και στο τηλεγράφημά της στις 18 Ιανουαρίου πάλι με παραπονεθή: «Please don't send anything more.» Θυμάμαι πού παραπονιόταν πρίν μιαν ώρα πως δεν τη φτάνουν, τώρα με παραπονεθή να μη σου γράφω. Με σταματά. Λέει στην αγάπη μου, «Μην προχωρείς,» γιατί η φυσική είν' δύσκολη». Φοβάται τον αγάπη μου, μήπως παρέβη η φυσική

της που είν' δύσκολη. Μεταλλάσσει. Θέλει ησυχία. Φοβάται τον άντρα της. Δε φτάνει τα γράμματά μου. Δε τα δέχεται πια. Θέλει να μη σου γράφω πια. Και παρακαλεί. Γιατί;

23 Ιανουαρίου. Έβαλα άλλο γραμματάκι της γεμάτο αγάπη, φεύγοντας μια μέρα πριν από αυτό εδώ που τώρα χάνω. Με φέρνει να πιστεύω η να ελπίζω. Και φέρνει πως είν' μια πάντα δική μου η πουτί εν δανείου. «Μα Έλπιδα — δεν σ' άξιζα.» Πως μ' αρέσει αυτό, όπως με δέχεται δικό της, η δε με αγίζει. Αγά, μια μέρα ύστερα, δε φέρνει τίποτε τέτοιο, μόνο με παρακαλεί να μη σου γράφω τίποτε πια. Σήμερα έτσι έβαλε το γράμμα μου· έτσι έτσι η σταλάχτρια του άντρός της. Δε με μέλει τίποτε. Είμαι έξω από την κοινωνία. Και με τους σύντομους έχω πάλι δυνατόν και είμαι αποφασισμένος να γράφω στα άκρα. Γιατί να μη έχω δυνατόν η μ' είναι ιδιώτη — τον άντρα της αγαπημένης μου. Οπωσδήποτε καταστροφή την περιμένω, η μόνο με την έλλειψη οποιουδαιόδηποτε παιδί ανθρώπινου πράγματος.

Αργότερα. Στο σημειωματάρι μου έγραφα μέρα πράγματα στο τραίνο.

— 7 Ιανουαρίου. — Περνούσαμε από την Βόμβαρία μέσα στους Βόμβαρους με χαρά. «Μαγεύτα, κύριοι, σεις να εξευδιρυλίτες. Η εξευδιρία σας δε μπορεί να μας βάλη εμάς. Εκείνοι οι Βόμβαροι μπορούν να μας φάν.»

— 16 Ιανουαρίου. — Θέλω να μη γίνω σκληρός η βρός όπως πάντα γίνομαι, μακριά από την αγαπημένη μου και από τα μέρη της αγαπημένης μου. Και όμως δε θα με γράφω πια και δε θα φτάνω πια να με ίδη.

Ξέχασα νά τήν πώ πώς μ' τό σύνημα αὐτό, δέν μπορῶ παρά νά μίν συγχωρήσ μ' βρό.

— Σήμερα ἡ διάθεσή μου εἶν τέτοια ποῦ θέλω νά μείνω βυθισμένος ὅλη νύχτα μιά νά τή σχολογήσω.

— 17 Ἰανουαρίου. — Πέρνω ἀπό τή Βουλγαρία ἕνα χειρωνιάτικο ἀπόγεμα μέ ἥλιο. Ἔχω μύτη καί νοσταλγία μ' ἀγάπη τήν ἀγαπημένη μου.

— Τά χείλη μου καί ἀκόμη ἀπό τά χείλια τ' καί πονῶ. Ὅμως βαλαμυρίζω μέ ἀταραξία στό δρόμο μου. Μά ἡ ἀπάθειά μου εἶν μόνο ἐξωτερική. Πόσο μ' νοσταλγία μ' πάει πόσο, αὐτά εἶν μέσα μου.

— Μοῦ εἶπε πώς θά παραιτηθεῖ τό ἄτρα τ' νά ~~μοῦ~~ τήν ἀφήσω νά μέ μαθαίνει γράμματα, ὄχι ἑλληνικά, μ' νά παίρνει μ' δικά μου τέτοια γράμματα. Θέλει, μέν, νά μ' ἀκολουθεῖ ἐ αὐτά ποῦ κάνω. Καί ἀποκρίθηκα πώς τέτοια γράμματα δέν μπορῶ νά τήν γράφω. Δέν εἶπε τίποτα.

— Τόν πρῶτο καιρό τῆς ἀγάπης μας, ἐκεῖ κάτω στόν τόπο ποῦ ἔρθες, μ' βραδιά ποῦ μέ εἶπε πώς μ' ἀγαπᾶ μ' κείνη, καί πῶς πρέπει μ' αὐτό νά παύσουμε νά βλεπόμαστε μ' νά μιλᾶμε, τήν εἶχα παρακαλέσει τουλάχιστο νά μ' ἀφήσει νά τήν γράφω ὄχι ἑλληνικά. Καί κείνη τότε δέν τό δέχθηκε. Ἄλλαξαν οἱ καιροί. Ἤσαν ἡ ἀγάπη μου μεγάλη. Ποιός βρέ; Ἤσαν ἔκεινος ἡ ἀγάπη μεγάλωσε. Ἡ ὑπομονή αὐτή, ἡ δύναμη, μέ τρώει.

— Ὅλη τή βεβ' μου πρέπει νά παραιτήσω μ' ὅ,τι ἀγάπησα πολύ.

Τό νά κατηγήσω ἔρθε καί ὥρα μέ τήν ἀγαπημένη μου, τό νά τή συμβουλεύσω, νά τήν ἀλαλύνω, νά τή βασανίσω, δέν μπορεῖ παρά νά εἶν πικρό, ἀφού τήν ἀγαπῶ μέ ὅλο πάθος, μ' δέν μπορεῖ νά ἀγαπᾶ τίποτε ἀλλέτο. Στή συνταρακτικά τους δέν ἔχει τίποτε νά χάσει, δέ δά βεβαίωσε τίποτε.

— Μιά νύχτα τοῦ Γενάρη, στό σιδηρόδρομο, ἐνῶ τήν ἔβλεπα ποῦ κοιμόταν, μέ ὥρθε στό νοῦ νά τῆς γράψω τίς παραγγελίες μου (ὥρα 2 μ' 30 τό πρωί). « Νά μή βασανισθεῖς ποτέ κακά πράγματα γιά μένα, σά νά ποῦμε ὅτι ἀφέθηκα ἄγμυν, ἢ ὅτι σέ βάλανε τέτοια, ἢ ὅτι δέ σ' ἔχω πιά ἀλάγκη. Νά μή δειλιάσεις νά μέ βγάλεις ἀπό τήν ἔρημη ψυχή σου. Νά μή χάσεις τήν ἐλπίδα σύτε τήν Πίστη. Νά μή δειλιάσεις νά μέ βεβαίωσεις ἀπό δέσμευσή ποῦ δέν ἐφαρμόζεται μόνο ἀπό σένα νά γύρεις. Νά μ' ἀγαπᾶς πάντα, κι τό δάκρυο. Ἄλλα νά μή σκοτεινιάσεις πρίν σέ βεβαιώσω ἀκόμη. Καί ἔτσι, τίμησε τά παιδιά σου. Ἐτούτο ἄτρα σου μεγάλη ὑποχρέωσε μένα χάρη, μένα τοῦ πῆς ὅτι θά μέ βεβαιώσεις. Ὁ Ἥλιος σου. » Καί ὅλαι βάλαμε, τῆς τά ἔδωσα μ' τά διάβασε τά χέρια αὐτά. Ἐπειδή δέν ἔλεγε τίποτε, τή ρώτησα: « Θά τά κάμεις αὐτά ὅπως τά γράφω; » Κούνησε τό ἀφεντικό κεφάλι της μ' εἶπε « Ναί. » Καί ἐκεῖνα μ' ἔβαλε καί πλάγιασα ἐγώ στή θέση της μ' κοιμήθηκα λίγο μ' κείνη κάθουνταν κάτω μ' μέ φύλαγε.

—

Κοιμήθηκα λιγάκι. Ξύπνησα. Ποῦ εἶμαι; Ἔξω ἀπό τήν κοινωνία. Ἔξω ἀπό τήν Πόλη ἐκείνη ποῦ ἤμουν μέσα της προτοῦ πάω νά ἰδῶ τήν ἀγαπημένη μου.

Ποῦ εἶμαι; Ἂν μπορῶ στὴν Πόλη ἀκόμη, δ' ἀρχίσω νὰ χάνω πάλι τὸν νοῦ μου, νὰ βρεθῶ κάνοντας τὰ ἴδια, ἐνῶ ἄλλα ἔχω νὰ κάμω.

—

Βέβαια ἡ γυναικεία ἀγάπη μου εἶναι αὐτή. Λίγες φορὲς στὰ σπαράγια μπορεῖς νὰ τὰ ἰδῆς μιὰ κι μπορεῖ νὰ τρελλαθῆς πάλι πρίν. Ἐγὼ μπόρεσα στὰ 27 ἢ 30 ὅλα νὰ κατανοήσω πὸ πρίν ἐγώ. Ἔτσι θὰ εἶμαι βρός μιὰ κάθε ἀγάπη, θὰ ἔχω βεβαιότητα τὸν ἔρωτα — ἄλλος ἄνθρωπος.

Ἰανουαρίου 24 Ἔκλεισε ἡ μέρες ὥρες ποὺ ἔβλεπα κοντά της ἄλλες χρόνια. Καὶ ἄλλες νὰ βλέπω χρόνια μιὰ νὰ περάσω ἔτσιλες τὶς μεταφορικὲς ὧρες. Τί δείχνει γύρω ποὺ ἔχει ἡ ἀγάπη.

Νύχτα. Φαντάζομαι πὼς δὲ μ' ἀγαπᾶ σὰν πρίν. Τὸ αἴνιγμα αὐτὸ εἶναι ἄχρηστο. Ἐάν νὰ κόπηκαν οἱ δεσμοί μεταξύ μας. Ἴσως μὲ βαρέθηκε, μὲ σχάσθηκε μὲ βγῆκε σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, σὰν ἕνας κοινὸ τύπο ἀνδρός.

Ἔχασε τὸ γράμμα μου; Δὲν τὸ ἔχασε; Γιατί δίνει ἀπεγράφησε;

Εἶμαι πάλι μόνος στὸν κόσμο; Τώρα βγῆκα πόσο ἦταν ἀνεπρεπεία ἡ μόνη πὼς μ' ἀγαπᾶ. Τώρα αἰσθάνομαι τὸ κρύο, τὸν πάγο.

Διάβασα τὸ ἡμερολόγιό μου (Σεπτέμβριο κι Ὀκτώβριο 1906), κι φαντάζομαι πὼ τώρα δὲ μ' ἀγαπᾶ ἔτσι, κι εἶν βάσανο.

Ἰανουαρίου 25. Δὲν εἶδα σὰν τὶς ἄλλες. Δὲ δίχνω νὰ μεγάσω τὸν ἄνθρωπο σου. Ἐλληνική, γοητόφανη γυναίκα, σπουδή μὲ δίνει τὴν ψυχή σου, πᾶς κι τοῦ τὸ μή. Θυσιάζομαι κι δὲ χωρίζεις ἀπ' αὐτὸν σπουδή τὸν μυπάδαι, ἢ ἴσως

μιὰ τὰ παιδιά σας. Μὰ καὶ σὲ μένα δὲ δίνεσαι γιατί δὲ σχαλίσαμε τὰ μουγά, μιτοῦ τὰ ψέμματα. Ἐξ μαρτύρω, εἶμαι γυναῖκα, μὲ πάθος ἄλλο, καὶ μ' ἀρέσεις, ἔρωμη, μ' ἀρέσεις καὶ μ' ἐμένεις κι μ' ἐλεοσταθῆς. Δὲ δὰ σ' ἀγαπῶ ἴσως ἀὶ ἐνοῦν ἀπὸ κείνες ποὺ μεγάλε τοὺς ἄντρες τους.

Ξέρω πὼς σχαλίσαμε αὐτὸ τὸ κῦδος τὶς γυναῖκες, καὶ ἐκεῖ εἰκόνα τους, τὴν ἄξιμη, τὴ φαντάζεσαι πάντα δυνατά. Ἐξ πιράμι καὶ νὰ μὲ γράφεις δίχως νὰ τὸ βρῆ ὁ ἄντρας σου. Φέρε ἀμαυρίνη, δὲ δὰ σοῦ μηνύω πράγματα ποὺ δὲ σ' ἀρέσουν, δὲ δὰ σοῦ γράφω πιά.

Εἶσαι ἐκεῖ, στὴ θέση σου, σὰ βυζαντινά, ἔρωμη, ἄσπρη, σιωπηλή, γέρεια κοῦκι ἐκεῖ μαυρεμένα, ἄθαστη, καὶ σὲ μαρτύρω. Ὅ,τι ἔχει γοητόφανο ἡ ψυχή μου σ' ἐσένα πηγαίνει, σὰν κατιός μιᾶς ἄλλης δυστάς, μιατί σὲ μαρτύρω. Λαμπρία σου πρέπει. Ἄλλο τίποτε ὄχι. Ἡ ἐρωμένα σου εἶναι δρυοκοπία μιὰ μένα. Μὲ μονοκή πάω νὰ σὲ μαρτύρω κι μὲ δυστάς.

Μὰ τὰ μέρια σου εἶναι μέλη καὶ ἡ μεγάλη αὐστία τους μὲ φαρμάκωσε.

Νύχτα. Αἰσθάνομαι ἐκδίκηση μέσα μου. Θέλω νὰ σπιτώνω αὐτὸ ἐκδίκηση. Θέλω νὰ μὴ μαθῆ τίποτε πιὰ μιὰ μέρα. Καὶ αὐτὸ αὐτὸ ἐκδίκηση.

ΑΘΗΝΑΙ

Φεβρουαρίου 3. Ἡ ἀδερφή μου δὰ πάει στὴ ἐκκλησία, ἐπειδή εἶν κυριακή. Ἡ δρυοκοπία εἶν μιὰ ἐρκαταβεβλημένη τοῦ πλούτου μας. Ἔκλεισε βίχνονται στὴν ἀγκαλιά τους κι χάνονται (ἢ βεχάνονται ἴσως) ἔχω φυλάμε πάντα τὸν πλοῦτό μου μιὰ τὸν πλοῦτό μου κι δὲ

αἰσθάνομαι σὰ πολλὰ δραματικά. Ποτὲ δὲν φιλοσοφοῦμαι βλέποντας τὸν ἑαυτό μου — ἐνῶ ἡ δραματικὴ φιλοσοφεῖ τὸν ἄνθρωπο.

Φεβρουαρίου 8. (3 τὸ πρωί) Τί δύναμη ἔχουν μέσα τους οἱ πόρτες γιὰ τὸν ἄνθρωπο! Αὐτὸ αἰσθάνθηκα στὴν Ἀκρόπολη προχθές. Κοντὰ σὰ σκαλισμένα δωρικὰ μάρμαρα, τὰ μισοπεσμένα ἢ τὰ πεσμένα, δυναμώνει ὁ ἄνθρωπος.

ΠΟΛΗ.

Φεβρουαρίου 11. Μόλις μύρισα χτές, χνάδικα στὴν πιὸ βαρειά, σαχλή καὶ ἀνάλαφη βροχὴ τῆς Πόλης, — χορευτικὴ ἀπομεσημεριανή, ἐξωτικὸ θέατρο, ἐξωτικὴ προσευχή, ἀρμενικὸ ἐστιατόριο, καὶ τὰ λοιπά. Ἄς τὰ βλέπω μιὰν ὥρα ἀρχύτερα, τὰ ἄνοστα, τὰ βαρειά, τὰ σαχλά καὶ τὰ ἀνάλαφα.

Φεβρουαρίου 15. Ἐτὸ ταξίδι μου ἀπὸ δῶ στὴν Ἀθήνα ἔγραφα, στὶς 27 Ἰανουαρίου: — Τὶς μέρες ποὺ ταξίδεψα γιὰ νὰ κάμω στὴ Φύση εἶχα μιὰ χαρὰ κι μιὰν ἔμφαση ἀνυπομονησία ποὺ μιὰ κανείαν ἄλλο δὲν τὴν ἔχω πιά. (Μικρὸς εἶχα τὴν ἴδια χαρὰ ὅταν ἤταν νὰ βαπανίσω μιὰ δική μου ποὺ ἀγαποῦσα πολύ). Καὶ τώρα ποὺ ταξιδεύω εἶμαι χωρὶς χαρὰ κι νοσταλγεῖ τὸ ἄλλο ταξίδι μου.

— Σὰν μέθη ἡ ἀγάπη μπάτσα κανεὶς εἰκόνα ποὺ ἀγαποῦσε. Ἡ ἀγάπη μεθοστεύοντας μένει μόνη. Κάποιος μοῦ διηγήθηκε μιὰ τέτοια ἱστορία.

— Δὲν μ' ἐνδιαφέρει τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποὺ κάνω, κι ἔτσι ἡ πράξη μου εἶναι ἄτυχη, σὰ μοιραία, κι δὲν τοὺς ἀρέσει νὰ ἐκφράζονται

Σαμοθράκη

μὲ λόγια.

— Ἡ Σαμοθράκη χιονισμένη, σὰ νυφὶ μαρμάρινο σηκώνεται πάνω ἀπὸ τὴν Ἤπειρο — κι εἶναι σὰν ἄγαλμα τῆς Νίκης.

— Ταξιδεύω στὶς ἠλιοφωτισμένες ἑλληνικὲς θάλασσες, τὶς σπαρμένες νησιὰ ἑλληνικά, κι χαίρομαι σὰ σπίτι μου.

— Γύρισα ὁλοτρόμπα τὸ νυφὶ (τὴ Σαμοθράκη) κι τὸ εἶδα ἀπ' ἔξω.

— Ὅλα μοῦ εἶναι ἀδιάφορα καὶ ἴσα. Μόνο ἐκεῖνα ποὺ μπορῶ ἐγὼ νὰ μνημόνευσω, μ' ἐνδιαφέρουν ἀκόμη. Χωνεύω ὅτι τύχει, καὶ πόρτες ἀκόμη. Δὲν μὲ παραίνει πιὰ τίποτε, οὔτε ὁ ἑαυτός μου. Δὲν θαυμάζω τὴν κατάστασή μου τούτη οὔτε τὴν σχολιάζομαι. Αὐτὴν ἔχω κι μ' αὐτὴν παραπονιέμαι κι μ' κι βλέπω τὸν κόσμο. Ὅταν τὴν ἀγωνία ἀπ' ὅλα σὰ νὰ εἶναι βίος, μὲ φαίνεται τραγική, γιατὶ προϋποθέτει πολὺ πόνο καὶ τεμαχισμένη ἀρνηση. Μὰ κορίζω τοὺς οὔτε τραγικὴ δὲν εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως εἶναι τόσο μικρός καὶ ἀσήμαντος ποὺ ἡ κατάστασή του εἶναι ἀκόμα πιὸ μικρὴ κι ἀσήμαντη ἀπ' αὐτόν.

—

Γυρίζοντας ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἔγραφα, στὶς 10 Φεβρουαρίου.

— Ἕνας κύκλος εἶναι ἀγάπη ποὺ χυνόταν τὰ ἄλογά του. Ἔρχεται κατεπάνω του κι τὸν ρουφᾶει στὸ βύθο. Ὁ ἀστυφύλακας τὸν ἐρωτᾶ γιατὶ δέρνει τὸν ἄνθρωπο, κι αὐτὸς ἀπαντᾶει: — Δίκιο εἶμαι

γιόφως »

— Στό Μαρμαρά ἡ δύση σήμερα εἶν' ὡραία μέ πολύ μαγ' μέσα της, τά βουνά μαβιά μ' σκοτεινά, ὁ οὐρανός σά ζωγραφιά βυζαντινῆς τέχνης, μέ σύννεφα πού προβάνουν τόν ἥλιο πού βασιλεύει. Ἤμουνα ἀκίνητος, παθητικός, μ' σκυφτάμενα, ὡς πού ἔμπρε ὁ ἥλιος μ' ἔπεσε ἀπό πίσω ἀπό τό βουνό. Καί μετά τή δύση, πάλι ἔμεινα αὐτοῦ κυττάζοντας, χωρίς νά θέλω τίποτα.

Φεβρουαρίου 17. Σέ μιάν ἡμικύδα νά γράφω τήν ψυχή μου ὅταν εἶμαι κουραστῶ ἀπό τήν κίνηση μ' τήν σκέψη. Μά τό ἀμαυρωμένο μου εἶν' πανταχόθεν μ' μ' ἄμποδα μιά τό δίν μπόρεσε ν' ἀλλάξῃ τόν ἄνθρωπό μου μ' τά παιδιά μου.

Φεβρουαρίου 19. Πόθησα πολλά πράγματα ὡς τώρα καί ἐπιθυμῶ δίν τά ἀπόκτησα, κουράσθηκα νά ποθῶ. Καί ἔτσι κάθε ὅτι εἶμαι μιά νά κάμω, δυναμή πράγματα μικρότερα ἀπό τούς πόθους μου. Μά αὐτή εἶν' ἡ μόνη δύναμή μου, μ' δέν ἠμπορεῖται νά μπῶ πού δέν εἶν' μεγαλύτερη.

—

Φορές φορές φαντάζομαι πώς βρίσκομαι στή Πόλη, καί χαίρομαι. Ἴσως μιά τίς παλιές δόξαστα, ἴσως μιά βρῶ πώς δέ θά μείνω πάντα ἐδῶ. Τίς προάλλες μπῆκα πάλι στήν Ἁγία Σοφιά.

—

Μιλῶντας μ' γράφοντας τά γεγονότα τοῦ μαοῦ εἶμαι πιό κοντά στό ἔθνος μου. Δέν βρίσκεται τίποτε μεταξύ μας πού νά μᾶς χωρίζῃ, ἐπικοινωνοῦμε ἀπροσκόπτως. Μεσάτοιχος δέν ὑπάρχει.

Φεβρουαρίου 21. « Διδάσκει ἡ ἱστορία... » Δέν βρίσκω τί διδάσκει ἡ ἱστορία. Πρῶτα πρῶτα δέν βρίσκω καί ἂν ὑπάρχει ἱστορία. Ὑπάρχουν διάφοροι κύριοι πού γράφουν ὅτι ἄκουσαν, ἢ ἔμαθαν, ἢ διάβασαν, ἢ μ' εἶδαν. Μά τί πιστεύω ἄλλο. Γιατί δά εἶν' ἀξιόπιστα αὐτά πού γράφουν; Καί τί μπορεῖ νά μου μάθουν. Ἐγώ μαθαίνω μόνο ἀπό τήν πράξη. Αὐτά εἶν' μαθήματα ἡ πεῖρα, μάθημα. Ἀλλά ἡ πεῖρα ἡ δική μου. Μόνο αὐτή μπορεῖ νά μέ χρησιμεύῃ. Γιά μένα ἡ δική μου, μιά σένα ἡ δικό σου, γιά κείνον ἡ δική του πεῖρα. Ἡ ἱστορία δέ διδάσκει τίποτα, μοναχά ἀμυαδίζει μ' ζοφίζει τούς ἀνθρώπους πού ἔχουν ὄρεξη νά κουνιοῦν. Περισσότερο δέν ἔχω ταπεινώσει μέσα μου ~~περισσότερο~~ πιά τά γράμματα μ' τά τυπωμένα χαρτιά. Τά ἔχω σχεδόν μισήσει, γιατί τά πίστεψα μ' ἔχασα τόσον καιρό νά τά πιστεύω. Ἔχω καθαριστεῖ τώρα, μά γιατί νά μήν εἶμαι καθαρός ἀπό τό τί πού μπόρεσα, ἀπό τό τί πού μεγάλωσα κ' ἔνιωσα τόν ἑαυτό μου; Γιατί εἶμαι τόσο ἁρμονικός; Γιατί νά μήν ἔχω βρεῖ πρωτύτερα τό δρόμο μου; Ἔζησα παράπονο μέ τά βιβλία μ' ἔμαθα ἀπό τήν πράξη. Εἶχε δίκιο ὁ ἄνθρωπός μου ὁ μικρός πού μ' ἔστειλε τίς προάλλες πώς θέλει νά πάμε στήν Μαυρίτσα, μιά νά δοκιμάσῃ τόν ἑαυτό του. Καί ἐγώ τό εἶχα θυμήσει

μικρός, μα' η αιαθροχή μας είναι τέτοια που δεν μπόρεσα να βγεύω
όδο ήθελα από τη εύκολη σπιτική αθρουσαίρα.

Φεβρουαρίου 22. Ο καδένας θέλει να πει ότι ένα ίπαδε ποιμά στη βοή του
— προπόνησε η γυναίκες η οι ποιητές. Ζητεί όμως ανθρώπους που να
ίκαμαν ποιμά στη βοή τους. „Ίκαδε ποιμά" θα πει „αιώθαίνεται βα-
θιά (νέα ειαιώθηνος)". Μ' άρέσουν αυτοί που καθαίνουν ποιμά,
αιμά μ' άρέσει άχου τα πάθουν τα ποιμά αυτά, να βγουν από τα πα-
θη τους, η' να μείνουν ανεμοι η' να κάμουν ποιμά, αν είν η' μονάχα
μια' να ευχαριστήσουν τους πλησίον τους, τους άλλους ανθρώπους.
Μ' άρέσει να μπορέω καθε συγκίνηση η' να μπορώ να νοιώθω
~~ανθρώπου τους~~ καθε ειαιώθηση — μα και να μπορώ να την ειρωνευθώ.
Μη' την ηρωικεία ξεχάω τον ίδιο μου από την ειλικρίνεια μου.
Η γυναίκες ποιμά μου εκφυσιρεύονται η' εύκολα. Παρατηρώ όμως
πως όταν με δυσχεραίνεται κανείς τους „καθήμα (η' αιόθημα)" η'
συγκινούνται βέβαια το, εγώ χαρόμουν μέσα ειρωνικά η' μέσα
εκ' δεν κάμω „σοβαρός" πως „πεθυμώ" πως „ειρωνεύομαι". Και
τους λέω: „Μα' πως να μην ειρωνευθώ, αφού αυτά τα ίδια που
δυσχεραίνεθε, τα αιόθαίθηκα χθες ζωές και εγώ — και τα βιώσαμε.
Τυραννιόθηκα αρκετά εγώ. Τυραννιόθηκα η' σεις. Μ' χαίνεται πως μ'
το ειρωνικό χαμόγελό μου, εγώ σας θυμίζω, ως που να νοιώσετε πως

μια' τέτοιος πόνος δεν αξίζει να γυναίκες κάρα πολύ."

—

Πως να μη χαμογελάω με ειρωνεία σ' ένα σχολείο που μ' έστειλε
μια' δασκαία νέα; Η ειρωνεία μου όμως δεν είναι για' κείνη πικραίη:
— „Αυτήν την σιωπή τα' μικρά' τους υπηρεσιών γραμμένοι πολύ νόημα.
Εγώ, όταν τ' ακούω, συγκινούμαι πάντα, πάντα. Το ίδιο έτσι θα'
ένιωθα η' σεις αν τα' ακούαγε, τα' καϋμένα πόνου τα' συμπαθε.
Ευχαριστήθηκα πως και εγώ μια' φορά ήμουν νέος αυτά και γράφου-
σα και ένιωθα, σαν αυτά, με τόσο χάρη η' αγάπη και όσο,
όσο αυτά, έτσι και εγώ θα' συγκινούμουν μερικές ψυχές, όχι πολύ ανα-
δυνάμεις. Όταν τα' βλέπω συγχαίρομαι χίλια δυό, όταν τ' ακούω, το ίδιο.
Τι γλυκά, τι χαριτωμένα όλα τέτοια τα' μικρά' παιδάκια. Ήθελα να' χω
τόσον μεγάλη αγκαλιά που να μπορώ να' τα χαϊδεύω όλα μαζί.
Αλλά βέβαια δεν το πραγματοποιώ. Καταφέρνω βέβαια να' τα' έχω όλα μαζί
πάντα, μέσα στην καρδιά μου, η' να' τα βλέπω όλα μαζί μπορώ,
και' να' τ' ακούω σιγά σιγά να' ομιλούν η' να' διαβάζουν η' να' γρα-
φουν γλυκά, όπως αυτήν την στιγμή σαν αγγελούδια. Το δεύτερο
λέγεται μια' μέσα τέτοια συγκίνηση η' πάντα συγκίνηση μεγάλη, κοντά
σε τόσες άλλες, η' τρόπος λέει η' βγη μου να' ειν „διαρκής συγκί-
νηση". — Είναι γυναίκεια γέλια, η' ειλικρίνεια σχεδόν αρρωστιάρικη.

Σαν νὰ τρεμουσβύνει μιὰ καντήλα, σὰν νὰ λυμάει δύνερο χυτὸ στὸν ἀέρα σὰ νὰ μουρμουρίζει ἤσυχα, σιγαλιά, τὸ μυστικό παραπονό του τὸ βραδάκι.

24 Φεβρουαρίου. Χτὲς τὴ νύχτα συλλογοῦσα μὲ κάποιον μιὰ τὸ σοσιαλισμό μὲ τοῦ ἔγινε πῶς ἂν εἶναι ὁ σοσιαλισμός, ὅπως τὸ ἔχει, ἔχασις τρόπο κάτι μαγγίστρο ἢ κάτι ἀγριωτίκο, ἢ ἡ ἔχασις αὐτὴ ἐπρεπε νὰ ἐπιστρέψει σὲ ὡρισμένους τόπους ἢ χρόνους ἢ παρουσιάζεται ὅλαν ἀλλοιώνται τὰ ἔθνη ὅλαν κουράζονται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς δεσμούς. Παρουσιάζεται μαζὶ μὲ τὸν κοσμοπολιτισμό. Εἶναι ὅμως ἕνα ἢ μικρὸ χαλάσμενο ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ ἔφτιαξε ἡ κοινωνιολογία, ἢ ἐγὼ τὸ βάζω στὴ θέση ποὺ τοῦ ταιριάζει, ὅπως ἢ ἡ κοινωνιολογία τὸ βάζει καὶ αὐτὴ στὴ θέση ποὺ τοῦ πρέπει. Καὶ τοῦ ἔγινε πῶς ἢ ὁ σοσιαλισμός εἶναι ἡ ἀνομία (δηλαδὴ μεταφυσικὸ χαλάσμενο τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ). Καὶ τοῦ ἔγινε πῶς σοσιαλιστὲς γίνονται οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ἐπέρασμα ἄνθρωποι, ἢ κάτι αὐτοὶ θὰ βάλουν ἄλλους, ὄχι κουρασμένους, νὰ πάρουν ἕνα μέρος δυνατώτερο γιὰ νὰ τοὺς ὁρίσουν, τοὺς κουρασμένους. Καὶ τὸν κουρασμένον ἔλεγε „ἡ ἔχασις" δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ πόθος γιὰ τὴν ἡσυχία, δηλαδὴ τὴν ἡσυχία, τὸν ὕπνο. Τὶ γλυκιὰ ποὺ εἶναι ἡ ἡσυχία ὁ ὕπνος. Τὶ ἄγλυκος ὁ κόπος. Τὶ βάσανο νὰ δουλεύῃ κανεὶς γιὰ τὸ ψωμί του. Ἂς ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ μάννα, ἢ ἂς αἰσθάνομαι τὸ σόρα γουνάχα, γιὰ νὰ τὸ φάω!

Ἂν γίνῃ ποτὲ γενικὸς ὁ σοσιαλισμός, ἐγὼ θὰ εἶμαι ἀπὸ κείνους ποὺ θὰ πάρουν τὸ κρέας ποὺ θὰ τὸν ἐπιβάλῃ.

Ἂν ἡ ἰδιοσυγκρασία μου εἶναι ἐναντία μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία ἑκείνων ποὺ πόθησαν τὴν ἡσυχία, τὴν ἡσυχία, τὸν ὕπνο ἢ κορέψανε βάσανο τὸν κόπο, – τὶ νὰ κάμω; Καὶ κείνοι εἶναι ἀναγκαῖοι, ἀφοῦ ὑπάρχουν, ἀλλὰ ἢ ἐγὼ εἶμαι ἀναγκαῖος, ἀφοῦ ὑπάρχω. Κακὸς δὲν μπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσῃ γιὰ αὐτό, κακὸς δὲν μπορεῖ νὰ μὲ ἐμποδίσῃ νὰ ὑπάρχω, ἐφὸ ἂν γίνῃ φανατικὸς ἢ ἀναρχικὸς ἢ πάρῃ κανεὶς τοὺς κόρφι ἢ καμιὰ βόμπα ἢ μὲ σκοτώσῃ. Ἀφοῦ ὑπάρχω καὶ ἐγώ, ἔχω τὴν ἀπαίτηση νὰ σεβασθοῦν τὴν ὑπαρξή μου, τέτοια ὅπως εἶναι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἢ οἱ σοσιαλιστές. Καὶ ἂν ἔρθουν νὰ μὲ κομμάτιασαν θὰ τοὺς κομμάτιασω ἢ ἐγώ, καὶ ὅπωσ νικήσῃ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σημερινή ἀγωνία. Ἂν ὑπάρχουν σοσιαλιστές, ὑπάρχω ὅλος ἢ ἐγώ. Ἐκεῖνοι μποροῦσαν νὰ μὲ κάμουν σοσιαλιστὴ ἢ ἐγὼ δὲ μίλεμα, γιατὶ ἔτσι μποροῦν νὰ ἀλλάξουν τὴν ἰδιοσυγκρασία μου; Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τοὺς κάνω αὐτὸ καὶ μένα, παρὰ μπορεῖ νὰ τοὺς νικήσω ἢ νὰ τοὺς ὁρίσω, ὅπως καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Γιατὶ σχαίνομαι τὸν ἄνθρωπο (ἀνθρωπίνη ἢ τὸν σοσιαλιστὴ ἄνθρωπο).

Μ' ἔρχεται, σκέφτομαι αὐτὴ τὸν ἴσκιο ἢ ὀντοπόνο ἢ βλακεῖες νὰ κλείσω ἢ μάτια ἢ αὐτιά ἢ νὰ χυθῶ σὰν ἄνεμος κατάπαλιν στοὺς ἀνθρώπους, νὰ τοὺς σαρώσω ἀπὸ τὴ μέση. Ἐγὼ δὲν εἶμαι

άνθρωπος – είμαι δύναμη. Πρέπει να μεδιτεραδή κι' κι' χυδή κι' κ' ά-
γωνδή. Λόγια κι' ίδέες δεν τώς χρειάζονται. Βουλή, μυρκή, αγρόμετα
αν χωρίζη. Και αν μείνη ανοικτόδιστη

Φεβρουαρίου 26 Θυμούμαι κάθε τόσο τη Φραγκοφώτη, κι' έτα τώς δρόμο
προκάτω, τη Βεσίλα, τη Χαϊδεμβέργη, κι' τό Δάρμοτας. —
– Τί κάνει, τί συμμορίζεται η Φρίξη; Έφαρε μ' αγάπη σάν πρίν; Δεν ήρθε ποτέ;

—

Δεν μπορώ να έχω τήν ήσυχη, ταχτική κι' μέτρια διάθεση που έχει ο
υπάλληλος, γιατί πού καθένας σ' έτα μπορεί νύχτα κι' μέρα.
Δεν μπορώ να έχω εκείνη τήν υποταχτική διάθεση που έχει ο μικρός
κι' αδύναμος μπροστά στόν δυνατό. Μέ τόν πρωθυπουργό αισθάνομαι ίσος
και τόν αυτοκράτορα δεν τόν φοβούμαι αυτόν τόν ανεβάσαμε.
Υπάλληλος, μπαγκουράτος δεν είμαι. Ξεμαβός κακός άνθρωπος δε-
νείμαι. Αισθάνομαι ήμιθέρος σάν τό πουλί. Μόνο η μελαγχολία που αγαπώ
μπορώ να μέ κάμει ό,τι θέλω.
Ανύπαρκτος, αδύναμος, ταραγμένος πάντα, ανυπόμονος και εύπορος, – τέ-
-τοιος είμαι.
Εξήντα χρόνια τό πολύ έχω ακόμα να ζήσω (από τά 30 ως τά 50)
Τώρα που βλέπω τί είμαι κι' τί δυνάμεις έχω, αν ταχτοποιούσα τίς
υπερές μου μπά να ζήσω ακόμα τά 20 χρόνια που μου μένουν
Αρκεστά αργείλαμε κι' αργοπαρακινήθηκα. Τώρα αν πάω σπαθιά

κάπου. Νά μείν κουρασμένη η σύμπονοιά μου. Αυτό δεν τό θέλω.
Δεν είμαι αναγκασμένος πολύ τά πράγματα, ούτε τά ξεμπερδεύω πολύ.
Δεν είμαι αναγκασμένος η σκέψη μου σ' πράξη κι' ένωση-
μένη δυνατή μου κι' τά κατάφερνε. Η κρίσεις τών άλλων μπά μέσα δε μ' μ'
τρομάζουν πιά, δε δυσκολεύομαι πιά τόσο μπροστά τους, έστω κι' αν κάποιος μεγαλοκοσμός
είναι έτοιμος μια κάτι (ίσως μια τό θάνατο). Μά κάμε κι' τόσο κουραστι-
κός, ώρες ώρες. Αλλά κι' τήν κουραστή μου δεν πρέπει τά τή συμμορίζομαι
μαζί η συμμορία αυτή μέ κουράζει.
Δεν είμαι αναγκασμένος προσκυνώ κανείς τήν αδυναμία του μ' τή σκέψη.
Αναγκασμένος είμαι ένα μπορεί πιό μπρόστα τά τίς κόβεις. Και μ' αυτό
αν μείν τή συμμορίζεται.

29 Φεβρουαρίου. Πολλές φορές κοντά πυρετός τά δω τόν Παρασκευά τόν
βρίσκω στήν εκκλησία, εκεί βιάζομαι τά τόν μεγάλω μια δυσκολία. Η
αρρωστοφοβία αυτή, η άδεια, μέ αναγκάζει και σκέπτομαι πως, πάντα,
ούτε η σπουδαιότερη δυσκολία εκείνες που δεν μπόρεσαν τά βγω, δεν
κάνει πάρα πολύ βεβιασμένα πράγματα.

4 Μαρτίου. Η αγάπη μου μ' αυτήν είναι ένα γεμάτο πράγμα, που η ίμερ-
σία του δε μένει μέ λόγια.

5 Μαρτίου. Όνειρο: Ήμουν σ' ένα μέρος τής Πόλης μισό-τουρκικο, μισο-
ευρωπαϊκό, σ' ένα σπίτι ένός καϊμακάμη η μονεστιρίσης Μεκρεδιάνου που
μιλούσε μισά τουρκικά, μισά γαλλικά κι' μισά αγγλικά. Στό σπίτι εκείνο

ήταν και μια κόρη όχι έμορφη, μα συμπαθητική, που μ' είχαν και αυτή. Αυτή μιλούσε αγγλικά. Ο Τούρκος μ' έδειξε ένα κατάλογο των ξένων προξενικών με παρατηρήσεις διάφορες από μέρος του καθενός, κι' με είπε πως είχαν αναδείξει στους διαμαρτυρομένους, Άγγλους κι' Αμερικάνους ιεραποστόλους κι' στις γυναίκες τους κι' τους είπαν συμπονοιάς κι' παρατηρήσεις για τον καθένα, κι' αυτοί τις είχαν δεμένες. Η κόρη (με είπε πως μια φορά είχαν συμπονοιάς πως ήρθαν εδώ στη Πόλη κάνοντας, δεν έβγαιναν τρόπο, δεν φαίνονταν τρόπο κι' όπου αγόραζα το πηρόνια. Ύστερα χάθηκαν αυτοί οι δυο, ο Τούρκος κι' η κόρη, η έμεινα μέσαν κάμαρα με κάτι αγριώνοι, σαν Τούρκοι ήταν, σαν Αρβανίτες. Κύτταξα από το παράθυρο ένα μαγάζι: συνοικία της Πόλης προς το Καλάφατο, με τουρκικά σπίτια, κι' γυναικείες σχεδόν δρόμοι κι' πρόβολα. Ύστερα το σπίτι που ήμουν βρίσκοντανε ψηλά, γι' έβγαινα αυτά πάνω (we are geographically). Δεν ξέρω μόν' αλλαλάξαν τίποτε μια μία οι Τούρκοι. Βγήκα από την κάμαρα σ' μια σύνδεσμο, κι' πήγα σ' μια άλλη να κοιτάξω γι' βρω τη κυρία, μα δεν τη κυρία, δεν τη μπόρεσα ν' ανοίξω μια πόρτα κλειστή, που ένα ήταν ίσως η κόρη, κι' μ' είπαν πίσω στη κάμαρα που ήμουν πρώτα. Σε λίγο μπήκε πάλι ο μουστουρίζης, κι' η κόρη. Αυτός κάτι λάλησε με κάθε. Ύστερα είχε κάτι σ' αυτ' τη. Τη ρώτησα τι σήμαινε γι' μόνο αυτ' με μ' είχε πει. Απεκρίθηκε γλυκά: «Μη σταράξης τους Τούρκους, κάθου ήσυχα. Μπορεί να σ' σώσουν.» Είπε ως τους Τούρκους δεν

τους πήραμε κοντά, κι' έκατσα έξω.

Το όνειρο αυτό είναι καρπός από πολλές συνοικίες και τελευταίες ημέρες.

α.) Η δυσφορία του διερμηνέα του προξενείου στη Θεσσαλονίκη.

β.) Τις συμβουλές που μ' έδωσαν μερικοί να φυλάγομαι.

γ.) Τη αδικοχία που έχω πάντα μη μ' κατηγόρουν οι Τούρκοι.

δ.) Ένα χάρτη που αγόρασα της Πόλης, χτές, κι' τον κύτταξα.

ε.) Ένα κατάλογο που έχει αλήθεια οι Τούρκοι, τον προξενικόν ενταγμένων, με παρατηρήσεις για τον καθένα. Ήτανε σημάδια κι' τον κατάλογο τα αλφαβητικά που έχουν.

ς.) Μια όμορφη μ' είναι Άγγλο τη πραγματική ενδοξάδα για το μακεδονικό ζήτημα. Η συνοικεσία τον Άγγλον, ο χωρισμός τους από κει προτεσταντίσσας ιεραποστόλος, άντρας κι' γυναίκα, που έχουν ιδέα Ανατολή.

ζ.) Μια τέτοια ο υιός καϊμακάμη Συριάνου πριν δεκαπέντε μέρες, κι' η όμορφιά μου' τον για τους Έλληνες.

η.) Το αλφαβητάρι του πολιτισμού ενός σπίτι Πόλης

—

Ίσως τώρα και ο καιρός που γράφω, δεν ξέρω, μα μ' φαίνεται πως δεν έχει μαγικά χάρη η ζωή, κι' δε θέλω να πεθάνω. Θα πράξω και αυτή η διάθεση όπως πρώτα και άλλα. Όλα είναι πρακτικά σ' αυτόν τον κόσμο. —

Χτες το βράδυ ήμουν σχεδόν τρελός για τη Φύση. Ανοιξε κι' μαύρες ώρες

Ο Γράφος με Ξυρόφωνο Μαζαρίνα

βασανίζαν για πάντα δα ήμουν τρελός-σε λίγο.

– Χρειάζομαι λίγη (ή πολλή) γυμναστική – πολλή κίνηση – κι ποτέ σταράτημα, παρά μόνο για τον ύπνο κι τη νύχτα.

– Η μωρία όμως τους αδυνατίσματος (μελαν) μ' εμπρούν ευτυχώτατα στη γιγαντο γία, κι' τότε κοντεύω μόνο. Και όμως δεν κάμω μόνο γιγάντος, είμαι καλός άν θρωπος. Η' ίδια η' γιγαντοσία μου ισορροπάει κι' τη ανθρωπονία μου.

Μάρτη 12. Λέμε ο Παλαμάς: « Είναι κάποια δράματα

και κάποιες τραγωδίες,

δίχως ήρωες τραγικούς

κι δίχως ιστορία »

« Δίχως αστραπόβροντα κι' αιμορραγίες κι μπόρες. » Μάλιστα, τα δράματα που κάνει μέσα μας κι' τα κρύβουμε, τα δράματα που δε δείχνει τα βλέπουν μάτια ανθρώπων. Και είναι πολύ τραγικά επειδή ίσα ίσα δε δείχνουμε τα' τα δείχνουμε, κι' δείχνουμε αιτάδεια, αταραξία, ανεση. Και οι άνθρωποι δε μας κρίνουν από τα δράματα που είναι μέσα μας, γιατί δεν τα βλέπουν, η' δεν είναι άξιοι τα' τα ιδούν. Και οι άνθρωποι μας κρίνουν από τις τρέλες μας τις καθημερινές, τις ανεκδιήγητες, τις μέτριες κι' τις μικρές. Και μας κρίνουν σεβαβά. Και μπορεί, έχοντας κρυμμένα μέσα τα δράματα αυτά, τα πάντα άλλα δράματα ίδιοτερικά κι' τα γελούμαστε ήρεμα κι' τα δείχνουμε αστραπόβροντα, και αιμορραγίες κι μπόρες, κι' τα καινούρια ιστορίες. Και οι άνθρωποι μας κρίνουν απ' αυτά που πάντα κι' από τα γεγονότα μας. Μα' αυτά δεν έχουν σχέση με τα δράματα που κρύβουμε μέσα μας κι' ούτε συμμορφώνεται που οι άνθρωποι μπορεί τα' μας κρίνουν από τις μπόρες κι' τις ιστορίες μας. Για' μας δεν έχουν αξία ούτε σημασία. Άξια έχουνε για' μας τα κρυμμένα δράματα μας. Μα' οι άνθρωποι είναι πολύ μικροί, κι' τέλειωσαν έτσι, κι' συμμορφόμαστε πράματα που τρέχει δεν τα' συμμορφώνεται πολύ. Και σαν μεγάλο έλαμψα μια' μια' μέρα που είμαστε, κι' χάνονται μ' εκείνο μόνο σωμάτιο η' ανέκφραστοι βροντόμε – ανέκφραστοι, γιατί δε πολλαμπούν άλλα, τα δράματα' σαν τα κρυμμένα. Οι άνθρωποι θ' κρίνουν από τις εντυπώσεις' σαν, κι' με τις εντυπώσεις' σαν τους παρατήρησε, τους θυμούνε, τους κάνει κι' χαίρονται κι' μεγάλο, τους θαυμάζει, τους πολεμάει, τους παράξει, τους δυσκολάει.

Μάρτη 21. Ξυπνώ κι' μου φαίνεται σαν βίνα ένα κάνω. Και τότε μου μένει μια' μάλα βροντή, αόριστα, βαθιά, – η' βροντή μου. Και είμαι ποιητής μεγάλος, και' ποιήματα δε' γράφω.

Όταν βυκνώ είμαι ήρεμος, δίκαιος, καθαρός – εξαγνισμένος από τον ύπνο. Ύστερα φορτώνομαι βρώμη κι' λάσπη κι' βάρη διάφορα. Δε σαν κουράζομαι, γερόνομαι, και' θέλω τον ύπνο για' να' καθαρίσω πάλι.

28 Μαρτίου. Η ρωμαντική διάθεση ενός ανθρώπου είναι ~~μια~~ η ίδια με τη διάθεση του ταμπλάτη που έχει αδιάκοπα την αίσθηση πως περνά από παντοτινό η άγνωστα μέρη, δηλαδή η ~~αίσθηση~~ συνείδηση (με τη διαφορά ότι περνά βέβαια ~~βέβαια~~ πραγματικά από τόπους που δεν είναι το φαντάζει πως δ' αράβει – γι' ότι αντικρύζει πράγματα άγνωστα σε αυτόν, η' που τα 'χει μόνο ακούσει ως τώρα.

Ο άνθρωπος που αδιάκοπα, σ' όλη τον τη ζωή, αισθάνεται σαν ταμπλάτης, δεν είναι ρωμαντικός. Τέτοιοι ήταν η' οι χριστιανοί (ο Χριστός η' όλοι οι ζωντανοί και οι illuminés του Χριστιανισμού) που αισθάνονται πως περνούν, πως ένιωθε πως κάθε στιγμή κάνουν δεν είναι αιώνιο, πως η αθανασία είναι φοβερά ένα αιώνιο πέρασμα από τόπους που δεν είναι δικοί τους, η' ~~η~~ ξέρουν πως υπάρχει κάποιος αραβοβόλι όπου δ' αράβουν σίγουρα μια μέρα.

Και γι' αυτό ταμπλάτης βλέπω τον κόσμο. Περνώ απ' αυτό, περνώ η' από κει η' τα συναισθάνομαι και 'χω συνείδηση πως αιώνια περνώ. Μόνο που δεν έχω την ελπίδα των χριστιανών ν' αράβω. Θα αράβω φοβερά στον τάφο η' τότε μα' δε θα 'χω συνείδηση για τίποτε. Αυτή είναι η δική μας πίστη, των ταμπλάν ανθρώπων. Περνώ από τον έρωτα, περνώ η' από τόπους βίας, περνώ από την ποιητική του τόπου που με μένει, περνώ από δύο, περνώ και από κει, η' όλο περνώ και περνώντας τα βλέπω, η' με τίποτε δεν αξιομνημόνευτο, η' δε γίνομαι ένα με τίποτε από αυτά που περνώ η' βλέπω. Πάντα βίαιο, δίχως αραβοβόλι κανένα, ποτέ. – Το αιώνιο πέρασμα! – Δεν παύω να βλέπω τα πράγματα αιώνιως προσωρινά.

Βράδυ. Φοβούμαι μη κορίτσι πως δεν τη θέλω αρκετά. Θα 'χα γάβλα το χρέμμα μου πού με αταραξία της γύρω τι να κάνει. Και τη γαρύφω, η' τη θέλω, η' τη αγαπώ με όλη την ψυχή μου. Είναι δικός της, όλος.

Όλο μ' έρχεται να 'κλαιω γεμάτα γόμια αγάπης. Μα' πως να 'κλαιω γεμάτα σ' άνοιξα; Ίσως δεν φανταζόμαι πόσο δικός της είμαι σε κάθε στιγμή.

Μαρτίου 31. Να 'χω μια μεγάλη αιώρηση η' ένα σκοπό μεγάλο – πρέπει. – Μα' να τον τριγυρνώ σ' αυτόν μου η' να τον αταραχτώ αδιάκοπα είναι πολύ. Μονοραλίες δε χρειάζομαι, παρά σταθερότητα στις αιωρήσεις η' κάποιους σκοπούς.

–

Δεν είχα γράμμα της σήμερα, και όμως περίμενα. Ίσως με βρίσκει αρρωστάνταρο η' δυνατό μα' να μου 'χει πια' την ανάγκη της. Ίσως κορίτσι πως δεν την αγαπώ πια' αρκετά, η' είναι αγανακτισμένη. Γιατί δε μ' έγραψε;

Απρίλιος 13. Πάσχα. Από τις πιο γιορτές μου μέρες. Γύρισα από ταξίδι στη Θράκη. Διάβασα μια ώρα γράμματα της Φίλης η' τελειωμένα, πονηδάν όλα, αυτές τις μέρες που 'ρθικα. Ο ουρανός σταχτύς, ο καιρός υγρός, γεμάτος δεν έχει. Από καπνοϋπνία πρωάδες η' ρίγη. Λύπη η' γύπη για τη Φίλη που την έχασα η' την αγαπώ η' πονώ η' κλαίω μια μέρα. Κούραση φρικτή μα' κάθε κίνηση. Απιστία σε κείνα που αισθάνομαι, αδυναμία, κούραση, ανεμία, κακοδιαθεσία. Σταχτιά η' βρή μου, η' σταχτιά τα μεγαλύτερα τα χρόνια δίχως αγάπη, δίχως ελπίδα, άγκυρα, σημαία, βίρα η' ανοίξα. Πως πολύ το δάκρυο! – Τι κουρασμένος, σταχτύς, αποφασιστικός ώρες!

δεν ἔχω ὄρεξη μιά τίποτε. Κατέβα δι' δέν νά ἴδω. Ὅλοι μέ πειράζουν, μέ σκοτίζουν, εἶναι σά μύγες μαύρες κι' γκιαμπάδικες, στό δρόμο μου τό ἔσχο κι' τό σκοτεινό.

Ἀρρώστια. Τίς μέρες αὐτές ποτ' ἔμπα σκέδικα ἄν εἶναι κανένας illuminé κι' κατέβας πρίγκηπας. Καί σκοτίστηκα τό δεύτερο. Ἐξαιρετικά πολύ στήν ἐκκλησία στό Δεδεαγάτς τή Μεγάλη Πέμπτη. Ὁ illuminé δέ μ' ἀρέσει, εἶναι ἀρρωστιάρικος τύπος, ἀδύνατος. Ὁ πρίγκηπας εἶναι δυνατός, ὑγιεινός τύπος, πού τίμιος ἄνδρας. Ὁ illuminé εἶναι σκοτεινή δύναμη, μέ ὕγρα, χαμένα μάτια. Ὁ πρίγκηπας ἔχει σταθερό βλέμμα, γεμάτο ἀέρα, πού κάτι. Ὁ illuminé εἶναι δοῦλος τῶν ὀραμάτων του. Ὁ πρίγκηπας ἔχει καί αὐτός ὁράματα μά τά ὁρίζει αὐτός. Εἶναι ἀνεξάρτητος, κυριός δέν εἶναι δοῦλος, εἶναι κύριος, δυστύχως, κακά ὁρμή του δέν τόν ἀφαρπάζει τόσο ὥστε νά τόν σηκώνει ὀμπρός.

Μ' ἔρωτα ποτ' κάποιος στή Ῥωσσό μέ εἶπε „πρίγκηπα τῆς Θράκης κι' Μακεδονίας". Πρίγκηπας μ' ἀρέσει νά εἶμαι. Ἔτσι αἰσθάνομαι.

Βράδυ. Χθές ἦταν τά γενέθλιά της. Θέλει μιά στιγμή δέν ἔπαιρνα νά τή συγχωρέσω κι' νά ποτέ. Ἀγανακτήσα, μαζί δέν εἶσαι δικό μου; Ἐξαιτίας τή βγή χωρίς ἐσένα. Ἄν ἤσουν κοντά μου, κ' χαρά θά μ' ἔκανε, κι' κ' βγή θά ἔπαιρνε τά χρώματά τους τά ὡραῖα.

Ἀπρίλιος 16. Κάτι τι κακό μέσα μου. – My soul is sore. – Je suis douloureux.

Μέ γράφει κ' Φέβη πως μ' ἀγάπη. α Τό καθῆκον μου εἶναι μεγάλο πράγμα μου. Ναί, ὄντως, τό καθῆκον, τό καθῆκον, τό καθῆκον, δυνατό κ' θέση ὅπου μᾶς ἔβαλε ὁ στρατηγός, κ' μοῖρα, κ' ὅτι ἄλλη δύναμη, κι' ποτέ δέν πρέπει νά ἐμπαταιώνεται. Θέ' θά τήν ἐκπληρώσω. Θέ' θά ἔχω στήν ἀγκαλιά σου· θά μείνω στή θέση μου. Μή μέ γελάει πιά, μή μέ θλίβει, δέν πρέπει. Ἐκεῖ τό δρόμο σου."

Καί μόλις τέλειωσε τό γράμμα της· α Πόσο ὡς τήν τρέλλα· τώρα πέθανα τώρα ζοῦν τά παιδιά μου καί ζῶ στά παιδιά μου· θέ' θά πνίξω τήν ψυχή μου, ἕνωσα σου, θά πνίξω μόνο τόν ἐγωισμό μου. Ἔχω νά μάθω στά παιδιά μου πράγματα ὅπου χρειάζεται ψυχή."

Καί καταπάτω γέμο τό γράμμα της· „Ἐπέστρεψα ἀπόψε στή βγή· τελειώνει τό ὄνειρο τό παραμύθι σου. Καί εἶναι ὁριστικό. Θά σοῦ ξαναγράψω, γιατί ἔχω διάθεση νά σοῦ πῶ· μά τώρα πιά τελειώνει. Ἄγωνες.... ἄγωνες πέθανα ἀπόψε."

Καί ἔπειτα γέμο τό γράμμα της· „Πέρασε τόσος καιρός ἀπό τό ἀπόμακρα! Καί σήμερα ἔκλεισα τά 34 μου χρόνια· ἦταν καιρός νά παραμυθιάσω τά ὄνειρα."

Λές κ' ἔχουν ρυθμό τά γραφόμενά της. Εἶναι κάτι ἐπίσημο στά γράμματά της. Τά μάτια της τά πικρόμενα θά εἶναι σοβαρά κι' γιομισμένα

κι' δα' κοντάβαν μακρειά, στήν αἰωνιότητα. Πῶς πονῶ!

Ἀπρίλη 17. Μαβί σου εἶμαι, Φίλη. Εἶναι βασανιστήριο, τό βρῶ, καί βλέπω μονάχη στήν ἐρημιά σου, κι' ἡ βολή δέν εἶναι χαριστερή. Μαβί σου μένω, Φίλη. Εἶναι σ' μιά κάμαρη, καί ἐγώ μονάχος σ' μιάν ἄλλη. Καί σύ μ' βλέπεις, καί ἐγώ σ' βλέπω, καί ὅλες βλέπουμε χωριστά, κι' ὁ ἕνας μ' τήν ἐνδύμηση τοῦ ἄλλου. Δέν μπορεῖ νά χαρῶ, κι' γι' αὐτό κι' ἐγώ δέν μπορῶ νά χαρῶ, μόνο βασανίζομαι μιά σένα κι' τίποτε ἄλλο δέ βλέπω. Πρέπει νά κάνω κι' κάνω σ' μιά κάμαρα, συλλογισμένος σε. Καί ἀπό τό κορμί αὐτό, ἀπό τή φυσική μου, δέ βλέπω νά βγῶ. Ἡ βολή δέν ἔχει καμία χάρη. Θά ἦταν τόσο εὔκολο νά πάω σ' σένα.

Ἀπρίλιον 20. Πρωί ὥρα 5. Χθές καθώς ἔδυνα τό φῶς, ἔβαλαν στό σκοτάδι τά μάτια μας, μυρίσαμε τό πρόσωπό μας — κι' ἔπειτα ἔδυναν ὅλα. Ἔμορφη ἦταν πολύ, καί παράξενα.

Ἀπρίλη 25. Τῶν ἔστειλα πίσω κι' τό τελευταῖο μας γράμμα. Δέν ἔχω πιά τίποτε δικό μας κοντά μου. Μόνο τή δύμησή μας, κι' τόν πόνο.

Μάη 11. Αἰσθήματα πού μένουν ἀνέκφραστα, χάνονται. Ἡ γέφη ἀποκρυσταλλώνει τό αἴσθημα. Γιά νά μένει συνειδητό ἕνα αἴσθημα πρέπει νά ἐπιμένει τόσο πού νά βρεῖ τά λόγια πού θά τό ἐκφράσουν. Ἂν δέν ἐπιμένει τόσο, χάνεται σά καταπάλια τῆς ψυχῆς μας. Ἂν δέν εἴχαμε τά λόγια ἡ συνειδητή βολή μας, ἡ σύφη μας θά ἔμενε πολύ πρωτόγονη, σάν τοῦ σκύλου, ἄν ποῦμε. Ἐγώ, ὅπως εἶμαι, μπορῶ νά ἐμπιστεύω τή συνειδητή βολή μου, τή σύφη μου, μόνο ἐκφράζοντας ἢ μή προσπαθώντας νά ἐκφράσω κάθε φορά τό τί αἰσθάνομαι. Ὅταν τό ἐκφράζω, χαράζεται στή ψυχή μου καί γίνεται σοφία.

Μαΐου 15. Σήμερα πρῶτα εἶδα κατακάθαρα ὅτι δέν μπορῶ νά πάψω νά εἶμαι θεωρητικός ἄνθρωπος. Ὄχι πώς εἶμαι μόνο θεωρητικός, εἶμαι κι' μή θεωρητικός γιατί βλέπω, ἀλλά καί τή βολή μου πρέπει νά τή βγάλω. Ἔτσι μυρίζομαι κι' ἔτσι θά μείνω ὡς τό θάνατο. Μ' ἀρέσει ἡ σύφη, πάντα ἤθελα νά συλλογιστῶ ὅτι συλλογίστηκαν οἱ καλλίτεροι τοῦ καιροῦ μου, πάντα εἶχα ἐνδιαφέρον μιά τή σύφη τῶν συγκαιρινῶν μου. Ἀλλά δέν ἤθελα νά εἶμαι ἐγώ μόνο σοφός. Μόλις πώς μπορέσω νά καταργήσω τή σύφη, μά δέ γίνεται. Ξέρω πώς οἱ μή θεωρητικοί ἄνθρωποι ἢ οἱ λιγώτερο θεωρητικοί κάνουν τήν ἱστορία, κι' ἀρέσει καί ἐγώ νά εἶμαι ἀπό αὐτούς πού κάνουν τήν ἱστορία. Μά δέ θά 'πειρέψει ποτέ κι' ὁ θεωρητικός μου, ἡ σύφη μου. Δέν μπορῶ νά ἀπαλλοτριώσω τόν ἑαυτό μου, κι' νά τό δίνω. Ἀπό τούς μή θεωρητικούς διαφέρω γιατί αὐτοί ἔχουν σχεδόν ἀσύνειδα, ἐνῶ ἐγώ ἔχω συνειδητά, — αὐτοί ἐνεργοῦν χωρίς νά ποιμυρίζονται τί κάνουν, ἐνῶ ἐγώ βλέπω τί κάνω γιατί τό συλλογίζομαι — αὐτοί δέν ἔχουν ἀνάγκη τή θεωρία γιά νά ἐνεργήσουν, ἐνῶ ἐγώ χωρίς θεωρία δέν θαρρεῖ κι' ἐνεργῶ ἄθελα. Μόνο βλέποντας τή θεωρία τῶν πράξεις μου, μόνο μ' τή σύφη, μπορῶ νά ἐνεργήσω μ' εὐχαρίστηση. Καί κάποτε νά χάνω τή σύφη μου, κι' δοξάζεται ὁ νοῦς μου, ἐνεργῶ

σύ μηχανή (ἀδράνεια τῶν σωμάτων καὶ κεκτημένη ταχύτητα) καὶ δὲν εὐχαριστιοῦμαι, καὶ ἀσυνοχωριοῦμαι καὶ κουράζομαι, καὶ ἀποκοιμιοῦμαι. Καὶ πάει νὰ κατασταθῶ μιὰ πράξη δὲ χρειάστε νὰ μὲ σύρῃ ἢ νὰ σύρῃ, δὲ χρειάστε νὰ βγῇ τὸ φῶς νὰ μοῦ δείξῃ τί κάνω. Ὅπως ἡ σκέψη μονάχη, εἴτε συνδετικὴ εἴτε ἀναλυτική, εἴτε ἐπιστήμη εἴτε ὄνειρα καὶ ὁράματα καὶ τέχνη, μὲ διαλύει, — ἔτσι καὶ ἡ ἰδική μονάχη, εἴτε ἔρωτας, εἴτε πολιτική, εἴτε κίνηση ἄλλη, μὲ διαλύει. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὰ δυό μαζί μὲ νὰ εἶμαι ὁλόκληρος καὶ εὐχαριστημένος. Τέλειος θέλω.

Μαΐου 28. Σήμερα εἶναι ἀπὸ πολλὲς τὶς μέρες ποὺ ὄχι κλάει κάνει, τὸ πάω χωρὶς ἐπιφύλαξη. Ἄσκημη μέρα. Κι' αὐτὸ ποὺ πάω τώρα τὸ κάνω δίχως ἐπιφύλαξη καὶ σχαίνομαι τὸν ἑαυτό μου. Τίποτε δὲ θέλω.

Καὶ εἶναι μεσάνυχτα τώρα, καὶ οὔτε νὰ κοιμηθῶ δὲ μ' ἔρχεται. Μ' ἀγνοοῦν ὅλα, καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἔρωτας. Καὶ ὅμως ἔνιωθα ποὺ ἀγάπησε θὰ χωρίσει καὶ θὰ μείνω δική μου. Ἔπρεπε νὰ εἶναι κοντά μου αὐτὴ τὴν ὥρα ἴσα ἴσα, καὶ δὲν εἶναι. Νὰ κοιμηθῶ;

Μαΐου 29. Δὲν ἀποφασίζει ν' ἀφήσει τὰ παιδιά της καὶ νὰ χωρίσει ἀπὸ τὸν ἄντρα της γιατί βγάζει τὸ εἴδωλό της — μιὰ γυναίκα, μητέρα ποὺ ἀγάπησε τὰ παιδιά της. Δὲν ἀποφασίζει νὰ μ' ἀφήσει ἔρημα γιατί μ' ἀγαπᾶ. Καὶ παιδεύεται, ἀναποφασίστη. Καὶ ἐγὼ βίνομαι βρός καὶ σκληρός καὶ τὴ βγάζω δικαιολογία

τῆς μέρες ν' ἀποφασίσει κάτι. Χρειάζεται δάρρος γιὰ ὁποιαδήποτε ἀπόφαση. Μ' ἔρχεται ὄρεξη, ἀπὸ πρωΐ πρωΐ, νὰ τῆς τὸ πάρω, νὰ γυρίσει στὸ σπίτι της καὶ νὰ μ' ἀφήσει ἔρημα, σὰ νὰ μοῦ κάνει τὸ ἴδιο ὅτι καὶ ἂν ἀποφασίσει. Δὲν ἀντέχω νὰ πονεῖ κανείς γιὰ τίποτε.

Μαΐου 30. Τῆς ἔγραψα: «Μὲ πρόσεχες σημαντικὴ μονὴ καὶ ὁριστική. Ἔτσι θὰ ζήσεις ὡς τὸ τέλος. Θὰ πρόσεχες τὴν ψυχή σου ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θὰ ἔχεις μιὰ μικρὴ δρησουλίτα δική σου (λέω μικρὴ γιατί πρόκειται γιὰ τὴ χαρουλίτα ἑνὸς ἀτόμου μόνο) θὰ μὲ βγάνεις κάποτε ἢ ἴσως θὰ μὲ βγάνεις παλιόλο. Θὰ δίνεις νὰ εἴδεις τὸ μέλλον καὶ ἴσως θὰ δίνεις. Ποτὲ τὸ ἐπίλογό σου καὶ κάποτε ἔρημα θὰ προτιμᾶς. Καὶ τέλος πάντων ἢ μονὴ δὲν ἀντέχει νὰ τὴν πάρεις πάντες τοιαῦτα. Ἄλλοτε τὰ πράγματα νὰ συμβαίνουν, δὲν ὑπάρχει ἁρμονία ὁλόκληρη νὰ τὰ ἐπικύρωνε. Καὶ δὲν κάτι σὲν πρωΐ μας νὰ παρακοιμήθηκες. Ἔχω τὰ ἔχω τὰ grande rivale, τὴν πολιτικὴ μιὰ πρόσκαιρα, καὶ θὰ χάνομαι ὅλο καὶ πιὸ μέσα, ὡς ποὺ νὰ γεράσω καὶ νὰ γίνω γιδόλογος. Μ' ἔρχεται ὄρεξη νὰ μεγάσω, νὰ ἐξωκοιμηθῶ τὴ μονή. Κάνε καὶ σὺ τὸ ἴδιο.»

Ἰουνίου 1. Ἔχω διάθεση νὰ τῆς γράψω: «Ἡ κοινωνία δίνει τὸν ἄνδρα χρήσιμο στὸν ἑαυτό του, ἢ μάλλον ἢ μονή. Ἐσύ, γυναίκα, γιὰ νὰ εἶσαι χρήσιμη στὸν ἑαυτό σου χρειάζεσαι νὰ γίνεσαι χρήσιμη σὲ ἄλλους. Ἔχεις ἢ τὰ παιδιά σου γιὰ νὰ τοὺς γίνεις χρήσιμη, ἢ ἔρημα. Διάλεξε. Ἂν

δὲν μπορεῖς νὰ διαφύγῃς, ἂν πάθῃς ἀπὸ ἀθυμία, θὰ δῇς πόσο τὸ εἶναι νὰ πόνῃ τὸ ἄλλο, ἢ θὰ κουραστῇς ἢ θὰ δημόσιος νὰ πιάσῃς μαζί θὰ νοιώθῃς πῶς εἶσαι ἄχρηστη στὸν ἑαυτό σου, καὶ κι' δὲν εἶσαι κυρία γιὰ νὰ ζῇς. Τότε καλὸ εἶναι νὰ πιάσῃς. Μὰ ὁρίζει πιάσῃς δῆλα νὰ σοῦ δῶ."

Ἰουνίου 2. Τίποτε καλὸ δὲν μπορεῖ νὰ κάνω μαζί ὅλο τὰ συμφορίφορα ἔνιωθα. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ βασταῖ περισσότερο. Κάθε χωρὶς ὄρεξη μέρια πράγματα. Δὲν εἶμαι εὐχαριστημένη μὲ τὸν ἑαυτό μου.

Ἰουνίου 7 πρὸς τὴς 8. Νύχτα. Ὕπνο δὲν ἔχω καὶ πρέπει νὰ περάσω τὴς ὥρες. Ἀνυπομονῶ νὰ φύγω μιὰ νὰ πάω στὴν ἀγαπημένη μου. Καὶ ὡς ποῦ νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα ποῦ θὰ φύγω αὔριο βράδυ, ἔχει ἀκόμη δεκαεννιὰ ὧρες. Ἂς κοιμοῦμουν μεριμνῶ, μὰ ὕπνο δὲν ἔχω. Θὰ γράψω ὡς ποῦ νὰ κουραστῶ. Εἶναι μαρμαρία ἡ τὴν ἀγάπη, δυὸ μέρη δρόμο μᾶς χωρίζει. Πόσο νὰ μοῦ στὸ σιδηρόδρομο. Γιατί αὐτὴ ἡ ἀνησυχία;

Βόσλαυ. 11 Ἰουνίου. Πρὶν φθάσω χθὲς στὴ Βιέννα τὴ συμφορίφορον ψυχραί, καὶ δὲ δαύμαζα τὸν ἑαυτό μου. Μοῦ φαίνονταν πῶς ἐρχόμουν χωρὶς πεποίθηση. Τὴν εἶδα στὸ σταθμό. Ἐπίκουνταν, ἡ κόρη μου, ἡ περίμενε. Καὶ ἦταν ὅπως τὴν περίμενα, μόνο πιὸ ἐμορφη. Τῆς ἔδωσα τὸ χέρι καὶ χαμογέλασα. Πῆρε σ' ἕνα ἀγάπη καὶ πῆγα μαζί της. Κάναμε ἕνα μέρο μὲ τ' ἀγάπη. Μ' ἄρεσε ποῦ ἦταν ἐκεῖ, ὅμως δὲν τὴν ἔνιωθα. Ἦταν σὰ νὰ μὴν

κάθονταν κοντά μου. Μοῦ φαίνονταν πῶς ἐπαναλαμβάναμε τὸν περάσματο μὲ τ' ἀγάπη ποῦ εἴχαμε πάει τὸ χειμῶνα στὴ Βιέννα. Καὶ νόμιζα πῶς μοιάζαμε ἐμεῖς μόνο πιόσω. Καὶ κλείνει μὲ κόπαφε. Καὶ ἐμένα κόπαφε ἐμένα. Μιὰ στιγμὴ μὲ εἶπε εἰρωνικά "Πολὺ ἔμορφοι εἶναι οἱ δρόμοι τῆς Βιέννας" μαζί κόπαφε ὅλο ἐμένα ἡ αὐτὴ δὲν τὴν κόπαφε. Ἤμουν ἀφηρημένος. Μὲ εἶπε νὰ τὴν φιλήσω καὶ εἶπα "Ὄχι". Καὶ μὲ ἔβγαλε σήκωνε τὸ βλέμμα της ἡ ρίχνει πρὸς ἐμένα. Καὶ ἐγὼ τὰ μέτωπα χωρὶς φωνιά. Μὲ ρώτησε τί εἶχα, τὴν εἶπα πῶς ἤμουν ψυχρός, ἡ ἀκμηρός ἡ κακός, ἡ ἤθελα νὰ μὲ μοιρίσῃ ἡ ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ μὲ φαντάζεται πολὺ μεγάλο ἀγάπη. Καὶ τῆς εἶπα: "Ἔχω δικαίωμα νὰ σὲ σκοτώσω ἢ νὰ σὲ πληγώσω". Καὶ ρώτησε μεγάλη: "Δὲν ἔχει τρόπο; Θὰ εἶναι τὸ καλύτερο τὸ τρόπο". Καὶ μὲ φάνηκε πῶς δὲν πίστεψε τὶ ἔλεγε. Εἶχε ὅμως κάποια ἀνησυχία. Μὲ εἶπε πῶς θὰ μοιρίσῃ σὰ παιδιά της, τὰ ἴδια γράμματα τοῦ ἀντρός της ἡ τὸν παιδιῶν της καὶ ἔπρεπε νὰ τὰ διαβάσω μιὰ νὰ τὴν τὸ ἀν δὲν πρέπει νὰ μοιρίσῃ πιὸ σὲ ἀπόλυτη. Τὴν εἶπα νὰ μοιρίσῃ. Ἀποκρίθηκε: "Μὴ μοῦ μιλᾶς ἔτσι". Ἤμουν τρόμος καὶ σκληρός. Ἔπιασα τὴ ρώτησα "Καὶ θὰ μπορέσῃς νὰ ζήσῃς ἔτσι;"

— "Δὲ θὰ σκοτωθῶ σὰ, δὲν τὸ θέλω, τὸ βασάνισα ἡ αὐτό".

— "Καὶ θὰ μὲ βλάψῃς ἐμένα;"

— "Θὰ ζήσω χωρὶς ἐσένα, μὰ δὲ θὰ βλάψω τίποτε."

Μοῦ εἶπε ὁ γιατρός της εἶπε ὅτι ἀν μυρίσει πέσει στό στόμα της, θέλει
ἀπό δυό μῆνες πάλι θά ἔρθει μιά νά κόψει ~~σε~~ σου bienaimé. Τοῦ
εἶπα πως καί ἐγώ πόσπινα τό ἴδιο. Ὕστερα μπήκαμε στό σιδηρόδρομο καί
ἤλθαμε δώ. Εἶχε ἀρρώστια κάτι νά φάει, ~~[illegible]~~ Καί συγχρόνικα ψυχρά
πως τό ἔκανε εἶτε μιά νά ἐπιταχύνει μιά σκυνή φαρμακοῦ, τόν πραγματικό
Γιανουάριο, εἶτε μιά νά μή βγεῖ ἄρρα, στό σανατόριο ὅπου μένει, κάτι
νά φάει καί ἐνιοῦσον πως κάτι ἀσυνήθιστο εἶχε συμβεῖ. Ἤμουν ψυχρός καί
ἀκηρμήνος. Δέν μποροῦσα νά συγκρατήσω τό μυαλό μου, καί ἤμουν δυνατός
μέ τόν ἑαυτό μου. Μέ πρόσφερε νά φάω καί τό δείπνο. Πῆρα ἕνα ποτήρι
κρασί καί τό καλάθι καί ὕστερα τήν παρακάλεσα νά τό ἀποθέσει καί νά μοῦ
τό δώσει ἐκεῖνη μετά γιά τά χέρια μου ἦταν βρωμικα. ἀπό τό ταξίδι. Δέν βρῆκε
τί σκέφθηκε μιά στιγμή, μά ἤμουν ἀμηδιά ἀνυπόφορος.

Ἐκείνη τήν ἡμέρα σκέφθηκα - μέ τήν ἴδια διάθεση πρωί πρωί μά νά πάω σ' ἕνα
μέρος μέ μιά καμπύλη ὅπου ὁρίσαμε νά ἀπαντηθοῦμε. Ἤξερα κυρίως καί
τήν πτέρυγα τήν εἶδα ἀπό μακριά πού ἤρχονταν βιαστική. Ὅλη μέρα
ἤμουν μαζί στό σπίτι. Τήν ἀγάπησα φοβερά, τήν ἀγάπησα κάθε στιγμή,
ὅλες τίς στιγμές τῆς ἡμέρας. Δέν θέλω νά περιγράψω τήν ἡμέρα μας. Ἦταν
τρελή καί πολύ ἔρωση. Εἶμαι μεθυσμένος ἀπό τήν ἐρωτία τῆς ἀγαπημένης
μου, - ἕνα πρόσωπο μεσογείου, ποιητικό, μέ μάτια ἄγρια κόκκινα. Ἦταν
ἥσυχη πού τήν ἔβλεπα, καί μέ φαρμάκωναν ὀμορφιά τό πρόσωπό της καί

τά χείλη της. Ἡ ἥσυχή μαρμάρωσε τήν ψυχή μου. Ἐπό δάκρυα μ' ἔδωσε καί
διάβασα τό γράμμα τοῦ ἀντρός της ὅπου λέει ~~[illegible]~~ μπορεῖ νά
τήν ἀφήσει νά ἔχει μιά μέρα καιρό τό ~~[illegible]~~ τά παιδιά της αὐτή νά
τοῦ γράψει γράμματα. Ὕστερα μοῦ διάβασε τά γράμματα τῶν παιδιῶν της.
Μοῦ εἶπε πώς δέν εἶναι ἔρωρο ν' ἀφήσει τά παιδιά της καί νά ἔρθει μέ ἕνα
νέο ποῦ ἀγαπᾶ. Μέ ρώτησε τί θά κάνω ἄν ἐκείνη πάει πίσω στό σπίτι
της. Εἶπα πώς θά ἐμπιστευθῶ τή μοῖρα ποῦ ἔκανα ὡς τώρα. Ἤθελε νά
τῆς ἐξηγήσω τί περισσότερα. Ἀπορρίπτω πῶς δέν θά τήν ἐκφράσω ποτέ.
Ὕστερα μοῦ εἶπε τί τῆς γράφει μιά μιά Γαλλίδα φίλη της, σχεδόν τήν
βρίζει καί μέ πολύ περιφρονητικά μιά φορά.

Θέλησα νά τήν πάρω, μά δέν μ' ἄφησε. Μοῦ εἶπε πώς ἀποφάσισε πιά νά
χωρίσει καί πρέπει νά τή βοηθήσω νά βρεῖ τούς δύσπορους μῆνες
ποῦ θά βασταχτεῖ αὐτή ἡ ἀπόφαση.

Ἐκείνη τήν ἀρχή μέ εἶχε πεῖ πώς ἄν πρόκειται νά χωρίσει δέν πειράζει νά
μείνω ἕνα χρόνο μόνος. Ἄν ὅμως πρόκειται νά μυρίσει σπίτι της θέλει
νά φύγω ἀπόψε. Καί τώρα θά πάει νά πεῖ τοῦ ἀντρός της ὅτι μέ ἤθελε,
(καί χωρίς νά τό θέλω ἐγώ) καί ὅτι ἀποφάσισε τώρα ὁριστικά νά
ζήσει μέ μένα.

Τήν εἶπα πώς πάει, πώς κατάλαβα κομμικό ~~[illegible]~~ τό ὅτι δέν ἀποφασίζει
καί ὅτι δέν μπορεῖ νά βαστάξει πιά. Ἤδη μ' αὐτό τό λόγο σπάρθη

για να μιλήσουμε η ν' αποφασίσω τελειωτικά.
Χθές μ' είπε ότι με ήθελε για να ρίξη κάποιο φως στην κατάσταση της απόφασης. Της απόκριθηκα ότι δεν μπορεί εγώ ν' αποφασίσω για κείνην θέση πάνω νά στηρίξη την απόφασή της και δε βρίσκει.
Όταν δυό τρεις φορές σήμερα με είπε πως αποφασίστηκε, τα χάσαμε αν είναι βέβαιη η μόνο το γέρι κάποιο μέλλον με την παρουσία μου. Θα ήθελα να τ' αποφασίσ' όταν δεν δα ήμουν κάπου κοντά, σα πάει της.
Ιουνίου 12. Σήμερα με φάνηκε η ψυχή όπως όταν ήμουν μικρός η ήταν καλοκαίρι, η συμμορίαμαν τον κόσμο από μέσα από μια δροσερή εξοχική καλύβα με κρυστά μπαλκόνια, και ήμουν ευχαριστημένος και ισόρροπος.
Δε μ' έρχεται να κάνω ούτε ποιητική ούτε τίποτα. Θα ήθελα να κάθεστε πολλές μέρες και να έβλεπα την αγαπημένη μου κάθε μέρα η ν' αγαπούσαμε πολύ η να μη μιλούσαμε, μα' να ήμαστε κοντά.
Μερικά διαμερίσματα του μυαλού μου πεθαίνουν, αποκρυσταλλώνονται, η γίνονται αλαλίθα κάποτε. Και τόσο βρέθηκα τον κόσμο με άλλα διαμερίσματα του μυαλού μου, με κείνα που δεν πάλιωναν, δεν ήμουν αλαλίθα.
Προχθές το διαμέρισμα της αγάπης είχε πεθάνει. Σήμερα πάλιωνε το διαμέρισμα της πολιτικής. Και είμαι αποχαρακτηρισμένος. Μισά πράγματα δεν βρίσκω ούτε σε μια σελίδα, πέφτω με τα όλα μου, η όλαν την αγάπη την βρήκα σήμερα. – Ευτάκτης είναι η ώρα που κάμαν ο μόκληρος. Τότε παίρνει μέσα μου σα μια ορχήστρα μυρόγυνη – μουσική πηγούσια – την αρμονία του κόσμου.

—

Τι πρέπει να σου σήμερα; Δεν βρίσκω.

—

Όταν μυρίζαμε χωρίς από τα δάσος ήρθαν γεμάτος μύρα. Ήξερα πως δεν έχω δικαίωμα, εγώ που την αγαπώ τόσο, να την εκθέσω στην κατάκριση του κόσμου. Ύστερα όμως σκέφτηκα πάλι πως ο κόσμος είναι τιποτένιος και η κρίση του ακόμη περισσότερο. Να με κατακρίνουν εμένα δε με μέλει καθόλου, μα' εκείνην; Και εκείνη να κατακρίνουν δε με μέλει εμένα, αλλά' τώρα μέλει εκείνης, άλλα και δεν τα παραδέχεται.

—

Θα ήθελα να σου σήμερα τις εφτά μύτες.
– Μπορείς να μυρίσεις στην οικογένειά σου και να βάλεις μια φυλή, χωρίς την αγάπη σου; Δυνατή μπορείς να μείνεις σε σπίτι σου χωρίς να σ' ίδη διάθεση πάλι να φύγεις η ν' ανοιχτείς;
– Θέλεις να γίνεις δικό μου, μ' όλο το βάρος της μύτης που δεν κάνεις σε μητέρα, για' τα παιδιά σου δεν πάνε οι περισσότερες άλλες μητέρες; Μπορείς να βάλεις με μένα, χωρίς τα παιδιά σου;
– Θέλεις να δοθείς σε μένα, να χαρούμε μια φορά την αγάπη, η δυνατώτερη σημαία της φυλής, και έπειτα να πας πίσω στο σπίτι σου;

Καὶ τὴ ρώτησα χθές: «Θὰ μπορέσω ἐγὼ νὰ ἀγαπηθῶ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀξίζεις μὲ νὰ ἔρθεις σὲ μένα;» Καὶ εἶπε μὲ πικρία: «Ναί, θὰ μπορέσεις. Θὰ ἔχω πάντα remords, ἡ ἀγάπη μας θὰ εἶναι πάντα βαρειὰ ἀπὸ λύπη, ἀλλὰ θὰ εἶναι δικός μου κι θὰ εἶμαι δική σου.»

—

Καὶ ὁ ἔρωτας, ὅπου κανεὶς ἄλλο ἀρρωστεμένος, ἀξίζει σημαδία.

<u>Ἀρρώστια</u>. Δέχομαι ὅ,τι μοῦ δίνει ἡ ζωή. Καὶ ἀφοῦ ἡ ζωή μοῦ δίνει τὴ γυναίκα ποὺ ἀγαπῶ, τὴν παίρνω κι δὲν συλλογίζομαι τίποτε ἄλλο. Ἔτσι αἰσθάνομαι τώρα.

<u>Ἀπόμακρα</u>. Λύπη. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ πρώτη κι ἡ τελευταία χαρὰ τῆς γυναικός. Νοιώθει πῶς πέρασε ὁ καιρός, κι πῶς μέρα καὶ πέρασε ἀμύριστα αὐτὴ ἡ ἴδια. Καὶ ρίχνεται στὴν ἀγάπη της μὲ ἀπληστία. Ἀξίζει ὅλα τὰ ἄλλα, κι δὲν τῆς μένει πιὰ τίποτε στὸν κόσμο παρὰ ἡ ἀγάπη της, κι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαπημένου της. Ἀλλὰ καὶ μιὰ τόν ἀγαπημένο της ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἔχει σχεδὸν μηδενισμό, κι πρακτικὴ στὸν κόσμο ὁλόκληρο, ἔρημο, καὶ βυθίζεται ἀλύπητα, καὶ καίγεται χωρὶς λόγο. Στὴν ἔρημιά του εἶναι ἡ μόνη χαρὰ, ἡ ἀγάπη μιᾶς γυναικός ποὺ τὸν κλειστῆ ὡς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, κι τὸν λατρεύει.

Τί εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ βαθειά, ἡ ἔντονη, ἡ φοβερὴ ἀγάπη μιᾶς γυναικός; Εἶναι γι' αὐτὴν ὅ,τι ἔχει. Δίνει ὅ,τι ἔχει καὶ δὲν ἔχει, κι δὲν τῆς μένει τίποτε πιά, κανεμιὰ δύναμη γιὰ τίποτε ἄλλο. Λαμβάνει ἡ ἀγάπη ἡ γυναικεία τὴν ψυχή μου ὅλην σκλαβωμένη τὴ μεγάλη, τὴ βαθειά, τὴ ὁλόκληρη ποὺ εἶναι. Καὶ ὁ ἄντρας παίρνει τὴν ἀγάπη αὐτή, τὴν δέχεται χωρὶς νὰ χαριεμίζει τὸ μεγαλεῖο της, κι τὴ θυσιάζει σὰν κάτι ποὺ τοῦ ἀνήκει, σὰν κάτι ποὺ τοῦ ἔπρεπε, σὰν ἕνα χρέος τῆς γυναίκας ἀπέναντί του. Καὶ τὴ ἀγάπη ἀνταποδίδει; Τόση ὅση δύναμη τοῦ μένει ἀφοῦ θυσίαζε τὴ δύναμή του τὴν περισσότερη σὲ ἄλλα παρὰ τὴν ἀγάπη. Καὶ ἡ γυναίκα αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν ἄντρα ποὺ τὴν ἀγάπησε, κι θέλει νὰ τὸν κάνει ὅλο δικό της, νὰ τὸν πάρει ἀπὸ κάθε ἄλλη σκέψη, θέλει νὰ τὸν ἀναγκάσει νὰ ἀγαπήσει σὰν αὐτήν, θέλει σὰν θηρίο νὰ τὸν ἁρπάξει μὲ βίαια φρικτὴ ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο, θέλει νὰ τὸν κάμει νὰ μὴ βλέπει παρὰ αὐτήν, κι τίποτε ἄλλο, κι καμιὰ ἄλλη γυναίκα νὰ μὲ τὸν ἐνοῦν βλέπει.

Καὶ τὸν ὁ ἄντρας, ἀπὸ φόβο μὴ χάσει τὴν ἀγάπη αὐτὴ ποὺ τοῦ ἀρέσει, ἢ τῆς μένει φέματα πῶς μόνο αὐτὴν συλλογίζεται κι δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, ἢ ἔχει ἀμηδενία πῶς δὲν μπορεῖ νὰ δοθεῖ ὅλος γιατί δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἀγάπη στὸν κόσμο.

Ὁ ἀγαπημένος της τὴν ἀγαπᾶ μὲ πάθος, εἶναι φαρμακωμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ τῆς ἔχει, κι τὴ λατρεύει γιατί εἶναι ποιητικὴ κι τὰ μάτια της δείχνουν εἶναι ἄλλο κόσμο, κάτι ποὺ δὲν ἐπιτρέπει, καὶ τὴν λατρεύει γιατί σέβεται τὴ φοβερὴ ἀγάπη ποὺ τοῦ δίνει, τὴν λατρεύει

μαζί δίνεται όλη, είναι αυτή η ίδια η Αγάπη, με όλη της την ενέργεια, με τις χαρές της όμως (με τις μελαγχολικές) τόσο πολύ, με την πίκρα της φαρμακερή που κάνει.

—

Μ' αρέσει που αγαπώ γυναίκα μεγαλύτερή μου. Αισθάνομαι καλύτερα τη συνείδηση των ανθρώπων, την ανθρώπινη φύση. Γεννήθηκε τέσσεράμισι χρόνια πριν από μένα. Και εγώ που γεννήθηκα τέσσεράμισι χρόνια ύστερα, τον αγαπώ τώρα με μ' αγαπά. Η αγάπη, η φυή μας, ίσοπεδώνει τις ηλικίες μας, με νοείν πως είμαι και εγώ τεσσεράμισι χρόνια περισσότερο. Μακριά τη φυή μου, βέβαιας με αγαπώνας τη φυή μας.

—

Την ώρα που την αγάπησα τόσο που αν μ' αφήσει μπορώ να τη μισήσω. Σε τέτοια αγάπη πόνο μέσο μπορεί να αποφυγθεί. Όλη δεν είναι όλη δίδυμα αγήθεια. Θα μ' έρθουν βέβαια ώρες μέσος, μα' έτσι, βεβαιώνας καθαρά την ανθρώπινη αδυναμία, θα' μέσομαι λογικός με θα' τη αγαπώ ακόμη, με θα' τη νοιάζω πάντα, με γέρο μου θα' είναι μια' τέτοιαν γεροντική, και ένα χαμόγελο ειρωνικό μαζί ένωνα μεγαλύτερη σημασία στην ανθρώπινη αγάπη, παρ' όσι άξιζε.

—

Τώρα βλέπω πως ίσως θα' χω τη δύναμη η αγαπημένη μου, να' βγει τη φυή τη δύσκολη που' αρχίσω, χωρίς τη γλυκά της αγάπης, με ίσως θα' χω και εγώ τη δύναμη να' βγω την βρεή με άπονη φυή που' αρχίνω, με εγώ χωρίς τη χαρά της αγάπης. Μα' ύμαστε, με οι δυό, άνθρωποι, και καθε τι ανθρώπινο είναι αδυναμία. Και οι δυό δείχνες ο ένας τον άλλο.

Πόλη

18 Ιουνίου. Ξαναμέσα. Την πρασινή Τρίτη 10 Ιουνίου την είδα (βράδυ) Βιέννα στο Praterbahnhof με πήγαμε μαζί ως το Vöslau. Την Τετάρτη 11 Ιουνίου πήγαμε (από τον ίδιο) μαζί στο δάσος των πεύκων ως στο Merkenstein με μείναμε το βράδυ. Την Πέμπτη τ' απόγεμα συναντηθήκαμε στα πεύκα από πάνω από το Vöslau. Μείναμε αργά στο δάσος με' ευτυχίαν. Είμαστε μόνοι με' την αγάπη μας στη σιγαλιά. Την Παρασκευή όλη μέρα είμαστε στη Βιέννα. Το Σάββατο τ' απόγεμα συναντηθήκαμε πάλι στο ίδιο μέρος στο δάσος πήγαμε ως ένα βράχο που' ίδρυε ένιωθε, με μείναμε αργά. Την Κυριακή πήγαμε με' το σιδηρόδρομο στο Liesing, τ' απόγεμα περπατήσαμε στο Βρύνν, με μείναμε στο Vöslau αργά. Τη Δευτέρα το πρωί με' αποχαιρέτισε με' το σιδηρόδρομο ως το Mödling και έτσι με' άφησε με γύρισα στο Vöslau ένα εγώ πήγαινα στη Βιέννα με' από κει στη Βενετία για' νο' μείνω εδώ.

19 Ἰουνίου. Χτές εἶδα ἀξιοθαύμαστο καὶ φανταστικὸ τὴν ἀγαπημένη μου εἰκόνα. Ἡ γυναῖκα ποὺ εἶχε τὴν πρωταρχικὴ νὰ εἶναι παράδειγμα γυναικὸς καὶ μητέρας, ποὺ δὲν εἶχε βγεῖ λόγος γι' αὐτὴν κακὸς ὡς πρὸ τριῶν χρόνων, ἡ γυναῖκα ποὺ δὲν ἤθελε ν' ἀκουστεῖ τίποτε γι' αὐτὴν ἀπὸ στόμα ἀνθρώπου, ποὺ φρόντιζε τὸ σπιτικό της καὶ ἦταν γι' ὅλους ἡ καλὴ νοικοκυρά, ἡ ἡ γυναῖκα ποὺ δὲ συμμορφώνεται παρὰ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιά της, καὶ «ἡ τίμια ἡ γυναῖκα» — ἡ γυναῖκα αὐτὴ γ' ἀγάπησε.

Καὶ πάλεψε ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἡ ἔμορφη γιὰ νὰ μείνει «τίμια» καὶ νὰ μὴ χαλάσει τὸ εἴδωλό της δυναμὴ τὴν τιμιότητά της καὶ τὴν παρουσία της. Πάλεψε, μὰ νικήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγάπη της καὶ μὲ εἶδε κρυφὰ καὶ ὕστερα γ' ἔγραψε κρυφά, καὶ δέχουνται κρυφὰ γράμματά μου, καὶ τὸ χειρότερο βγῆκαν λόγια γι' αὐτὴν ποὺ εἶχε «ἐρωμένους». Καὶ ὕστερα τὰ εἶπε ὅλα τοῦ ἀντρός της ἀπὸ ἐσωτάδα καὶ τιμιότητα καὶ ἀπὸ μίσος γιὰ παιδὶ μυστικὸ ἀναφιστάβρε σ' αὐτὴν καὶ στοῦ ἀγαπημένου της, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπομένει νὰ κρύβεται ἀπὸ τὸν ἄντρα της ποὺ εἶναι καλὸς ἄνθρωπος. Καὶ τώρα θέλει νὰ χωρίσει ἀπὸ τὸν ἄντρα της μὰ νὰ μ' ἀγαπᾶ ἐλεύθερα καὶ νὰ μὴν παραιτεῖται μὲ τὸ χρέος της — τὸ καθῆκον.

Μὰ αὐτὸς δὲ θέλει νὰ τὴ χωρίσει, καὶ αὐτὴ τώρα προσπαθεῖ πάλι νὰ μείνει σὰν τίμια γυναῖκα κοντὰ στὸν ἄντρα της καὶ στὰ παιδιά της καὶ πολλὲς φορὲς δοκίμασε νὰ μ' ἀγαπήσει ἐμένα. Ἔπειτα ὅμως πάλι θέλει νὰ μείνει δικό μου. Ὁ ἄντρας της τὴν εἶπε πῶς θὰ τὴ χάρεψε μὲ τὴ θέλησή της γιὰ τὰ παιδιά της. Αὐτὴ κοντοστάθηκε· εἶδε τὸν ἑαυτό της μητέρα ποὺ ἀγάπη τὰ παιδιά της καὶ πάει παρουσιάστηκε τὸ «καθῆκον της» μπροστά της καὶ εἶδε πῶς μπορεῖ αὐτὴ ἡ ἴδια τὸ εἴδωλό της, ἡ τῆς φαίνεται πολὺ ἄσχημο. Ἀναπαύθηκαν τὴ τ' ἄδικα της ποὺ τὴν κακομεταχειρίστηκαν, τὴν πῆραν μὲ τὸ ἄγριο καὶ τὴν εἶπαν «ἄτιμη». Καὶ βγῆκαν λόγια πειρειστάτικα μ' αὐτὴν στὸ τόπο ποὺ ἔρεψε πρέπει, πιοστέρα καὶ πιὸ ὀριστικά. Ξέρουν πῶς μ' ἀγάπησε τρελὰ καὶ τὴν ἀγάπησα τὴ ἴδια μὲ ὅλη μου τὴ καρδιὰ ποὺ ἦταν ἐρωμένη μου. Καὶ μερεμέτησε πιὰ τὸ εἴδωλό της, ἡ καρδιά της πειρεμένεια τῆς τίμιας γυναίκας.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπαθε ἡ ἀγάπη. Ἔρεψα τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων δὲ μὲ πειράζουν μὰ μένα ἀλλὰ μ' αὐτήν, μιλεῖ βέβαια πῶς αὐτὴ θὰ ποτὲ ποὺ βγεῖτε πῶς κάνει μιὰ «ἄσχημη πράξη», — ἔνα «ἔγκλημα» ὅπως τὸ ὀνομάζει ὁ ἄντρας της. Καὶ ρωτῶ τὸν ἑαυτό μου ἂν ἔχω τὸ δικαίωμα ἐγὼ ποὺ τὴν ἀγαπῶ, νὰ τὴν παρατήρω σ' ἕνα «ἔγκλημα», σὲ μιὰ πράξη ποὺ βέβαια θὰ τὴν ποτὲ καὶ τὸ τελικά. Στὸ χέρι μου εἶναι νὰ τὰ διορθώνω ὅλα, ἂν θέλω. Ἀλλὰ μπορῶ θέλω;

Ἐγὼ βγεῖτε πῶς τώρα ποὺ βρεῖτε σὰν «τίμια γυναῖκα» ποὺ μένει τὸ «καθῆκον της» κυνηγάει, βρεῖτε χωρὶς νὰ θέλει, βρεῖτε μισὴ βρεῖ, μικρὴ βρεῖ, καὶ ἦταν σὰ μηχανὴ ἀναιδεῖα ποὺ γυρίζει τὶς ρόδες της.

όμως, πάθος μέρα, αίσθημα, άγχος. Δεν βρίσκει την γυναικεία της φύση βρίσκονται πάντα κάποια ύποκρισία στο χέρι της, δυναμική μια προσωπίδα που κρύβει την ψυχή της. Γιατί ψυχή έχει η αγαπημένη μου, η μια για πολλά χρόνια τώρα. Τώρα, στη τύχη αγάπη, βέβαιος η ψυχή της η απομένει γυμνή, φύση, αγνίδια και όχι πια κρυφίσματα και ύπουλιάτες η προσωπίδες.

Και ρώτησε τον εαυτό μου, δεν έχω χρέος να βοηθήσω μια ψυχή νεανικιά, να βγει από γυμνή; Όσο η αν είναι τα είδωλα κάθε μπορεί με αυτό να μεριμνήσω;

22 Ιουνίου. Βγήκαν μόνα με αυτόν στην Αγιοφάντρικα. Τα δυο μου είναι, η ίδια· α είχα μια intrigue με κάποιον από Φ. το αιωνόβιο ο άνδρας μου και από τη μύτη του δείχνει να σιωπηλή, δείχνω ύστερα να αυτοκτονήσω και εγώ και αυτός και εκείνος, η είμαι τρελή και η είχαμε σε χρειαζόμουν.... Αυτή η ιστορία με κάνει να σκεφτώ μήπως αν είναι σωστό να μείνω εδώ. Ματαιότητα, μια πολύ είναι χρεία πολλά, Ίσως μου τώρα πως δεν έχει σημασία τι δα τη ο κόσμος, και εκείνα δεν με πειράζει, αλλά εποχή παρακούσω τη μέρη «ύστερικά», τον τελευταίο αυτόν καιρό, κάτω με πιάνει η τρελή. Είμαι πως σου φαίνεται αυτά;... Σε σιωχωρούν πολύ αυτά τα μόνα; Εμείς δεν μ' άρεσαν βίβλια, και ούτε και με πειρασμούς.»

Τον άλλη μέρα με γράφει: «Σου έγραφα (τον αντρός της) ένα αποχαιρετήριο γράμμα, γιατί και μη μου γράφουν τα παιδάκια μου... Τόν μισούσαν τόσο που το γεμάτος μου τώρα χειρότερο για κείνον παρά για τα παιδιά μου. Σου έγραφα σήμερα πως θέλω να έλθω από την fausse position όπου βρίσκομαι, πως θέλω δεύτερα και τρομερά πράγματα, πως ήξεραν τι τα αύριά μου βρόμικες κακοφορίες και πως προσπαθώ να μισοδεί η αγάπη, πως χωρίζομε δυναμά, αλλά πως δεν παραδέχομαι να τρέχουν τα βρόμικα λόγια και να μεριόνουν το όνομά μου άδικα, πως παραδέχομαι πως κάνω «έγκλημα» αλλά όχι «ατιμία» και πως δεν έκαμα τίποτε που να μετανοιώσω και πως θέλω να βγω από την fausse position και θέλω να μου τη δείσει μου, πως ο ίδιος μπορεί να μη μείνει αλλά όχι να μη πρόσεχε, πως μπορεί να μου γράψει τα σκληρότερα λόγια αλλά τον παρακαλώ να μη μη μείνεται έτσι, να μη μεταχειρίζεται τη λέξη τον σωστή γιατί θέλω να βρω ορίστικα πράγματα και όχι όλο να μεμίζω τα νεφάλι μου φαντασίες, πως βαρέθηκα τις καθημερινές ψυχικές αιτίαν όλων, πως θέλω une position nette. Ένιωσε πως δεν τα είπα έτσι, τα είπα με όλη μου τον πόνο, η ο πόνος μου είναι φοβερός. Είμαι ώρες τώρα βλέπω διάφανα πως μια αγάπη είναι στόν κόσμο, η γυναικεία αγάπη, πως μια μητέρα έχει τα παιδιά της και ίδια αν δεν έχει τίποτε· και τότε δεύτερο τα δικά σου λόγια «βίβλια η αγάπη είναι πράγμα τη φαντασίας», και όλα όλα είπαμε, η όλα όλα

πόνταμε, και' ν' μείνουνε μαζί μας και' τα' ίσια' μας ίδια, μοι' φαίνονται φανταστές, factices πράγματα, και' μόνη αληθινή πραγματικότης μοι' φαίνεται το παιδίκον της μητέρας πρός τα' παιδιά' του' έβαλε στόν κόσμο..... Καί ίχν τίποτα κούραση, τίποτα κούραση!"

Έπειτα έβαλε ένα γράμμα του' αντρός της του' γράφει:

α Έλαβα τό γράμμα σου και' μανούραι ότι εί τό μίσημα των σχεδιών σου μί τα' παιδιά' αισθάνομαι να σου απαντήσω ότι εύπρεπών και' δα' εύπρεπών απαραγκλίτως εί τήν μνήμη μου ή' μάλλον εί τήν αποφασί μου, τήν οποίαν μυρίζεις και' οί παρακαλώ να συμφωνήσεις από τώρα. Όσον αφορά τήν ανατοφήν σου μί τήν διδασκαλίσσαν δέν εμπόριμα ότι είχες δικαίωμα να σου γράψω δια' τα' παιδιά' αλλά' τώρα που τό έβαλα σου λέω ότι τήν αποδοκιμάζω εί νά' τής γράψεις να' παύσει· μί' δεύτερον δί παρακαλώ νά' εφαρμοσθήσεις πρός δόξαν δα' προσέχεις και' άν υποστούν τό παραμικρόν δα' πάρη τό δρόμο της δια' τήν Δράμα αμέσως. Δέν φαίνεσαι νά καταλάβεις τά δύο τελευταία μου γράμματα και' μου γράφεις όπως γράφεις: δέν θέλω να' εμπιστεύσεις πλέον εί τήν ανατροφή των παιδιών και' τόν τρόπον σου' τόν είπα ειλικρινέστατα: Εύ φαίνεσαι νά' θεωρής τήν πράξιν σου ώς ένα αύχημα μοιραίον, la fatalité de la tragédie antique, δέν ενοούμη ακόμη ότι εκπίπτεις και' ότι εκπίπτουσα χάνεις τα' δικαιώματα σου ώς σου' τό είπα ήδη. Έλαβες εί πράξιν θεωρίας εί γράμμα περί ηθικής τής οποίας βεβαίως δέν ενόησα να' δίδαξα στά παιδιά' μου εί τό παράδειγμα' σου μία' μέρα πρέπει να' τό θεωρούν σί ακριβώς τό φαινόμενον

φαίνεται σου πρέπει να' κάμουν· σ' αυτό βεβαίως δί δα' συμφωνήσω. Καταλαβαίνεις ότι στά μάτια των παιδιών μας, δύνασαι δα' μπορέσης να' εξηγήσης τήν διαφοράν σου ώς αύχημα. Άν είχαν δύο του αντρός σου, άν σ' έδερνα, άν εξέδωνα π.χ. τό πράγμα δα' ήταν διαφορετικό· αλλά' σήμερα νομίζω ότι δα' μπορέσης νά δικαιολογηθής μέχρι ότι μετά' 12-13 χρόνι παντρειά εί ήλικίαν 34 χρόνων, μί' τρία παιδιά, παρεκτρέπεσαι από ερωτικόν αίσθημα δια' τα' παραπάνω, έξω σύμφωνα; χωρίς νά' έχεις παρόμοια κατά' του καιρού σου, από εφευρέσεις μέχρι τώρα έχουνε ότι τό μέτρο και' τό ποσόν, φυσικώτατα αισθήματα πρός αυτόν; δια' νά' παραδεχθής αυτά' τό πόνημα των παιδιών σου, πρέπει νά' έχη στρεβλωθή από τής καταστρεπτικής εποχής ότι "μου!" είναι ν' εφευρεθή του νά' αποφασίζη έκαστος τήν θέσι' του και' ότι ν' ανδαρχία εί τό σύβας των κοινωνικών νόμων είναι τα' βάσανα του βίου. Αυτό δέν τό θέλω και' δα' προσπαθήσω ν' αναλάβω τα' παιδιά' μου μί' άλλες ιδέες· εξαιρετικώς σύ που' έχεις αυταί τής θεωρίας εί τής ακολουθεί εμπράκτως δέν πρέπει νά' εμπιστεύεσαι στήν ανατροφή αυτήν· ότι είναι μεγάλο δυστύχημα ν' αναθρέψουν παιδιά' χωρίς τή' μάνα των τό μυρίζει και' ήρχισα νά' τό βρίσκω αύχημα, ιδέες μί' τήν [redacted], αλλά' πάλιν ολιγώτερο είναι παρά' νά' μεγαλώσουν μί' τήν ιδέαν ότι έκαμες ένα φυσικό εί ανεχεμετό πράγμα. Μου φαίνεσι τί' νά' σου τών παιδιών δια' νά' τών εξηγήσω τό χωρισμό μας και' θυμάμαι τήν inconscience μί' τήν οποίαν διορθώνεις σί σύνεις μόνο τό δυνατόν μέτρον. Όχι, όταν τα' παιδιά' μάθουν τήν αλήθειαν πρέπει νά' καταλάβουν ότι έκαμες ένα πολύ άσχημο πράγμα, ένα πολύ

ἀνώδικο πράγμα, ἀλλά καλός νὰ εἶσαι δὲ κάμω ὅτι μπορῶ διὰ λαμπρή σ' «κρίσιν», ἐπειδή εἶναι μητέρα σου, ἀλλὰ νὰ σ' μισοῦμαι ἐγὼ αὐτὴ τὴν ὥρα μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά. Θὰ μοῦ γράψῃς πάλι ὅτι σὲ γέμω λόγια blessants κτλ. Δὲν εἶναι τὰ λόγια, εἶναι τὰ πράγματα ποὺ σὲ προσβάλλουν καὶ σὲ πληγώνουν ὅταν τὰ ἴδῃς κατὰ πρόσωπον χωρὶς τὰ φλαστέλια σου νὰ τὰ βάλῃς. Καλός νὰ εἶσαι καὶ ἄλλοτε, κορίτσι, ἡ τοιαύτη σου διαγωγὴ σήμερα εἶναι πολὺ πολὺ καταδικαστέα παρ' ἄλ ἔχουμε ἀπὸ τὸ σπίτι σου πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν. Ἔχαβες καιρὸ νὰ σκεφθῇς, νὰ ἐνιδῇς, νὰ μετρήσῃς, νὰ σκεφθῇς ἀπὸ μίαν σημερινὴν πλάνην· μπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι εἶδες καὶ ἐνόησες τὸ σωστὸ καὶ ὄχι μόνο μιὰ φορὰ ἀλλὰ τὴν τρίτη τέταρτη φορὰ ποὺ «ἀπεφάσισες» νὰ μείνῃς σὲ λίγο σὲ λίγο σὲ, τελευταῖον τὸ πάθος. Νὰ τὴν τώρα δὲν ἔχεις καμμίαν δικαιολογίαν, καμμίαν excuse. Αὐτὸ ποὺ κάμνεις τὸ κάμνεις délibérément, εἰς πληροφορίαν μου ὅτι κάμνεις τὸ κακὸ καὶ μόνον διότι δὲν ἔχεις τὴν δύναμιν νὰ περιορίσῃς τὸν ἑαυτό σου. Τὸ νὰ διευρύνῃς τὸν ἑαυτό σου δυστυχίσταινα δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν, διότι τὴν ἀνωτερότητα αὐτὴν τὴν κάμνεις σὺ ἡ ἰδία μὲ σὺ ἡ ἰδία δὲ τὴν παύσῃς ὅταν θέλῃς. Μπορεῖς νὰ τὴν παύσῃς μαρβάλλουσα τὴν ἴδια καὶ τιμίαν ἀπόψιν σου ὅλοι σου δείχνουν καὶ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ τὴν παύσῃς en abordant franchement ce que tu appelles «la vie». Cette «vie» te réserve des déboires, sans doute, parcequ'elle sera basée

sur la négation des devoirs naturels et moraux, les plus sacrés, et portera son poison en elle même, mais alors il sera trop tard pour réunir, le mal aura été fait. Καὶ πάλιν σὲ παρακαλῶ, μὴ παίρνῃς τὰ λόγια μου ὡς ὑβριστικά. Δὲν θὰ σὲ ἔγραφα τόσα πολλὰ ἂν ἤμουν ἐχθρός σου ἢ ἂν μοῦ ἦσαν ἀδιάφορη. Ποτὲ καὶ σὲ τὰ λέγω, ἀλλὰ σὰν μία εἶμαι πατέρας πρὸς τὴν κόρη σου. Ἔγραψα τόσον τελευταίως ποὺ μπορεῖς νὰ τὸ πάρῃς καὶ ἔτσι. Διὰ τὰ παιδιὰ ἐννοεῖται ὅτι ἀπὸ ἔρημα μπορεῖς νὰ μείνῃς καὶ θὰ μαρμάνῃς ὁπωσδήποτε πληροφορίαν ἐὰν οὐ χαμαιμδὲ μὲ ὁ δίκαιος αὐτὸς καλός σου εἶναι.»

Τὴν τάραξε αὐτὸ τὸ γράμμα μὲ τὸ πόσεφε σάν νὰ ἦταν ἡ Ἀπόλυση Ἀμπέλια. Ἄκουσε «ἐκπίπτεις», «ἀνώδικο πράγμα», «ἂν ἤσουν δίκαιος σου, ἂν σ' ἔδερνα, ἂν μ' ἔδωνε, τὸ πράγμα θὰ ἦταν διαφορετικό.» Τέλος νὰ ἦταν τὸ μεγαλύτερο δυστύχημα τὸ σάρκινο. Καὶ μιὰ φύσις σὰν μένα πάλι ἀλλοτρίο, μόνο τὸ βύζο μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ αἰτία μιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐξυπνάδα της; Ἤξερε πάλιν.

Ἔχαβε τὸ γράμμα ἐκεῖνο μὲ μετεμέλεια· ἐκαβε τὸ γράμμα τοῦ ἀνδρός μου εἶχε τέλειο τοῦ πρίκι καὶ αὐτοκτονίαν ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ.... Δόξα μου τὴν ἐξυπνάδα μου σύ, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ τὴν πάρω ἀπ' ἄλλον, πρέπει νὰ ἀμύθεια σύ μ' ἀφίνεις μιὰ πάντα καὶ ἔτσι σὲ μόνο μιὰ τὰ ὄνειρά σου. Πέρασα μερικὴς ὧρες ποὺ δὲ δέχομαι νὰ μαλαμώσω, εἶχε ἡ ὥρες ποὺ πέρασαν μεταξὺ τῆς στιγμῆς ποὺ ἔχαβα τὸ γράμμα τοῦ ἀνδρός μου καὶ

τής σιγμής που σύ γράφω, πόση ώρα δέν βρίσκω, μά πώς σου είνε αγώνας. Άφησέ με να πάω πίσω, δέν θέλω να σκοτώσω, δα ήταν περισσό· έχω τώρα τή δύναμη να σύρω τούς πόδες μου, σύ τό είπα, νά ζήσω μόνο γιά τά παιδιά μου, φθάνει σύ νά μου πής πώς δέ θά σταθούν. Έχεις δύναμη, Ίλιε μου, και έχεις όμορφα και δυνατά· δέν μπορείς νά πετάξεις έτσι μέσα τήν αγάπη σου; Άφησέ με νά πάω στά παιδιά μου, Ίλιε μου, μ' έχουν ανάγκη και έτσι είνε τό καθήκον, όχι άλλο και άν πονεί κάνε φαντασίες.... Έχω μέσα μου μιά ανώρατη μ' όλη ανησυχία.... παραδόσου στή δυνατά σου, άφησέ με μέσα, κόψε το από αγάπη μέσα μ' εμένα θά ζήσω, δέ θά μείνω αυτοκτονία, ζωή χωρίς χαρά μά ζωή χρήσιμη που θά εξυπηρετήσω τούλάχιστον τρία κορίτσια και θά τά κάνει γυναίκες χρήσιμες αργότερα και καλές μητέρες.... Έτσι θά βρεθούν πάλι σ' αγάπες μ' εμένα τόσο, άφησέ με νά πάω τό καθήκον μου .... Δέ θά σκοτωθώ, αυτό δέν τό θέλω. Αλλά δέ θά μείνω εδώ πιά.... Όχι, Ίλιε μου, δέν είνε σωστό νά σπάσω τόν άνδρα μου και νά εγκαταλείψω τά παιδιά μου.... Αλλά σου υποσχέθηκα νά είμαι γυναίκα σου, άν θέλεις μπορείς νά μ' βασανίσεις στόν τόπο μου· δέν πιστεύω όμως νά τό θέλεις γιατί πρέπει νά κάνω στά παιδιά μου μ' τό βρεις και σύ Ίλιε μου, τό αυτοθάυμαστο τέκνο μου,"

[Βέβαια, γιατί τό βρίσκω. Δέ με πειράζει όμως εφτά τά εξαγριώματα του άντρός σου κυρί ηθικής.] α Μ' έρχεται νά εξαγριωθώ μ' σένα και μέσα

και τά χωρά μ' τόν δάσκαλο, μ' τό καθήκον μ' τόν έρωτα. Και πάλι σ' τήν αποθέωσή σου." [Η εξαγριώνα είναι καλό μαθητικό, μ' δείχνει εύ-σκίνητο πάν τήν ήθη είναι άνδρας άνδρικός, δυνατός δυνατός]. α Τό γράμμα του (του άντρός της) τούβρη σάν κυρμπάτο σάνδρο... Και όταν κάνει πόνο (μέσα) δά αγίνει τόν πόνο κι κρυά· και όταν μ' βασανίζει πολύ δά μέσα α γι' σπαθάκι, όπου τό μέσα τώρα που η ψυχή μου θέλει φωνάζει όχι. Δέν έχει όχι· σά σπαθάκι σου, εμένα σά παιδιά μου· και η αγάπη μας δά μείνει έτσι ή δά κάθαι... Έχεις όμορφα μαλλιά και ωραιότερα από κάθε γυναίκα όμορφη, τύχος, βάλε μ' αυτά· εμένα έχω ένα καθήκον· δόμου μ' αυτό. ... Θέλεις, Ίλιε μου, κι μ' αγάπες νά πάω πίσω; Πρέπει! Άλλο δέν σου μέλει, πρέπει, il n'y a pas à discuter de là."

Δέν μπορεί νά βγεθεί από τή σκέψεις της. Μιά σιγμή έβλεπε πώς έχει αυτή τή δύναμη, μά δέ τήν έχει. Είναι σκλάβα τής κοινωνίας μ' κάθε αλήθεια κοινωνικής. Αυτό περισσότερο παρά τ' αγάπη μά τά παιδιά της τήν πιέζει πίσω στό σπίτι της. Δέν έχει τίποτε νά πει. Σήμερα έβλεπε και άλλο γράμμα της μ' έκπληξη τής γιγραμμένα κι πάει πίσω στό σπίτι της, όπου τής τό είχε γιγραμμένο μ' προχθές όταν έβλεπε τό πρώτο γραμματάκι της όπου δείχνει δυστυχία πρός τήν αγάπη, ονομάζοντάς την "φαντασία" μ' τεχνητό πράγμα.

Τό γράμμα τής που έβλεπε σήμερα λέει: α Ξυπνώ σήμερα τό γράμμα τού

άνδρός μου για' νά' τό διαβάσεις κι' για' νά' μού δώσεις σύ' συμβουλές κι' ίδέες δάρρος. Δέ θέλω νά' χάσω τά' παιδιά' μου, νά' μέ' βγάλουν, νά' πάθουν κι' αύτή' ακόμη τή' αγγλομανία... Δέν σταματά στά' blessants πράγματα πού' μεγάλωνε τό' γράμμα κι' πού' τούλεγε σάν τρελή' αλοιωμένη, εδάλε στήν ανάγκη ένιωθε νά' πή' στά' παιδιά' πώς ήταν ένα ώχρο πράγμα, ένα αίσχος πράγμα. Je bondis d'horreur όταν συνέτυχαν τό πράγμα αυτό, πώς τά' παιδάκια μου, τά' τρυφερά' αγαπημένα παιδάκια μου, θά' ακούσουν πώς τή' "μαμά'κα" τους ένας μιά' κακή' πράξη, μιά' ανήθικη πράξη, πώς τή' "μαμά'κα" τους πού χαιρεύουν σάν καλή, σάν κακή γυναίκα! Ήμουν, τί νά' πώ; La révolte de tout mon être ήταν φρικτή! Δέν τό' θέλω δέν τό' παραδέχομαι, τά' παιδάκια μου δέν πρέπει νά' μή' δίνουν κακή' γνώμη, όχι μιά' μέρα, τί' μή' μέ' μέρα ένα; αλλά' για' τόν εαυτό τους.... Η' μονάχα' μου φροντίδα όπου μή' πρακτή (ό' άντρας της) μου ήταν αδύνατόν... Μά' θά' μέ' "ένα ώρα πού θά' πράσσουν· τί σημαίνει πάνω πόνο έχουν; θά' πράσσουν" κι' τό πρωί θά' εύρω κάτι νά' κάμω. Δέ θέλω πιά' ν' άγγίξω στήν γλώσσα τόν πόνον μου, νά' τό βρίσω, γιατί' δέν θέλω νά' πονέσω."

Ιουνίου 23. Τό πρωί στό δρόμο μύριοι μυρωδιά' γιασεμιών κι' κόσμος. Μου ήλθαν στό νοῦ κοντά πολλά δύμορφα.

Αργότερα. Δέ' θά' τούς γράψω πιά'. Είμαι χαιρό κι' από τό σημερινό τους γράμμα πώς δέ' μέ' θέλει πιά' πάνω. Τό' άμμυστο πού ήμουν γι' αυτούς ώς τώρα, πέρασε.

Δέν έχει πιά' τήν αύστηρία εκείνη πού είχε ως τώρα νά' μέ' κρίνει. Ίσως μέ' παρά' μέ' ρίξει. Μέ' τίς αρετά' — γιά' μιά' εβδομάδα — τώρα τελειωτά, κι' καταλάβε πώς δέν αξίζω τόσο. Ίσως κι' είναι φοβερό σέ κάθε έρωτα νά' κάνει τόν κακό του. Η' αρρώστια πέρασε. Τώρα είναι αρετά δυνατή γιά' νά' ζήσει, κι' γιά' νά' ζήσει χωρίς εμένα, μέ' τά' παιδιά' της κι' τόν άντρα της. Η' ίσως τόσο πολύ θέλει, αυτή' τήν ώρα, νά' πάρει πίσω στό σπίτι της κι' νά' μοιρασθεί τήν κοινωνική της θέση κι' νά' ησυχάσει, πού όλα τά' άλλα τά' παραβλέπει. Και, όταν συλλογίζεται πώς μπορεί ακόμα νά' τής πει κι' μέ' μένα θυμά' μου, φοβάται μήν τής τό πει.

Ύστερα από τήν πικρία αγάπη της, πού δέν έβγαινε παρά' εμένα, η' τωρινή' δέ' μου φτάνει, μέ' πειράζει μάλιστα, κι' δέν έχω διάθεση — ούτε νά' τής μιλήσω. Είναι αδύνατα όλα τά' ανθρώπινα αισθήματα. Και' τό' κάθε πάθος μαζί' ν' αγαπάω περισσότερα, δέν αξίζει και μό' τόσο, μονάχα άνθρωπος είμαι και' εγώ, δέν είμαι θεός.

—

Τώρα πολύ τήν αρετά' συνειδητή κάτι εικόνα. Βλέπω τήν οικογένειά' μου φαναριωτική, τρία κορίτσια καλοκαιρία, γυναίκες μέ' ψυχή και' ιδέες, κάποιο άντρα από τά' καθημερινά', τρεις γυναίκες μέ' ψυχή και' πίστη ο' ό' τι είναι εύμορφο και μεγάλο· τόν πατέρα τους ήνιχο, τίμιο και' έτοιμο γιά' κάθε θυσία που τού' ζητήσει ο' τόπος του, κυνήγησας

μέ ανησυχία και αγάπη το φανταστικό του τζάκι, εύδιάθετος να μου πάρει κάθε καπρίτσο που θελήσει μια οποιαδήποτε στιγμή η ένα μέρος καθαρτικό ή άλλο· και αλλίκρα από το φανταστικό σπιτικό σύνολο, le chevalier solitaire ...„ Και τώρα η εικόνα αυτή, την ηδονοβία σύντομα από την τρικυμία του πόνου η τη κούραση τόσο. Είναι φυσικό που υπάρχει αυτή η κατάσταση, γιατί είναι όμως εμπόδιο της αγάπης. Δεν μπορεί να τη μισήσω τη γυναίκα που αγαπώ, γιατί κάθε πάρα πολλά πράγματα, η μέρα πόσο μακριά είναι μερικά! Μα μ' έρχεται να κλείσω το σπίτι. Δε μ' αρέσουν η εικόνες που δημιουργεί για το μέλλον η τυρινή ηδονοβία αγάπη της αγαπημένης μου. Μου φαίνεται αυτή η κατάσταση σα βουργεζοποίηση μέ l'esprit bourgeoise. De la tragédie nous revenons à la bourgeoisie.

Έτσι αποδείχθηκα· και είναι καλύτερα η σιωπή.

Είναι σχεδόν ευχαριστημένη μ' αυτή τη μόνη, ηδονοβία, και όμως ταλαντεύεται, ο άντρας της δε είναι „εύδιάθετος να της πάρει κάθε καπρίτσο„ .... Καλύτερα σιωπή!

Δεν έχει πια ανάγκη την αγάπη μου στο άλλοτε τόσο. Δε δε τη θέλει αναγκαία η πολύ αν μείνει.

Είμαι λίγο κουρασμένη η το μέρος: „Μα βαρέθηκα τη σκέψη, Ίκαρε, η ένιωσε τους φορτισμένους και τους μπερδέμενους.„

C'est un déclin. Κάτι μέσα μας πεθαίνει κατά τη δύση του.)

24 Ιουνίου. Τώρα έγραφα σήμερα ένα γράμμα μια ανάγκη τις ψυχής μου. Δεν είναι αλήθεια πως δεν θα δεν αρνιά σώνει. Αλλά τις γυναίκες τις μέρες, αν δεν μπορούν ν' αγάπουν όλα μια φορά δεν τις δίνει να δίδουν. Θυμάμαι πώς τώρα δεν είμαι άξιος να τις τραβήξω αρνιά τώρα τώρα δεν μ' δίδουν αρνιά. Δεν είναι βάσιμα μια σκέψη, το δικό σου. Δε χωρεί λογική στις σκέψεις σου. Αλλά έχει δύο καταστάσεις που παλεύουν ανάμεσά τους και είναι και οι δύο δυνατές, πότε η μιάνικα πότε η άλλη, και δεν μπορώ να διαλέξω καμιά, γιατί καμιά δεν είναι πιο δυνατή από την άλλη. Η δύο αυτές καταστάσεις αντιστοιχούνται σε δύο άντρες, τον άντρα σου και εμένα. Η γυναίκες είναι σιγά-σιγά φυσικά (σε πόσο ανίσχυρα όντα) και θέλουν να τραβιούνται από τους άντρες (σε πόσο δυνατά όντα). Δε διαλέγουν αυτοί τους άντρες, μα θέλουν οι άντρες να τις διαλέγουν αυτές. Αν ο άντρας σου είναι πιο δυνατός από μένα σύμφωνα έχει τα παιδιά σου μαζί του και το σπιτικό σου η τα καθήκοντα σου η τη κοινωνική σου θέση η ηδονοβία — θα σε τραβήξει σύντομα. Εγώ μόνο με τη βία θα μπορούσα να σε τραβήξω. Μα βία δεν μπορώ εγώ να μεταχειριστώ απέναντι σε μια γυναίκα σου αγάπη. Το κάθε η μόνο σου. Μπορούσα να σε κλείσω πάρα πολύ σφιχτά στο δικό μου τη βραδύ, η δεν το κάνω, je n'ai pas voulu te brutaliser. Μπορούσα να πάω σπάνιο γύρω στο σώμα σου

κι' αν σ' παρακαλώ κάποιον μαζί μου μη κι' κι' σ' ενδιάφερε έτσι που κι' μπορεί
σκέφτεσαι ο άντρας σου, και δίχως, κι' σ' δεχθώ κι' αυτό. Και δεν σου τα
λέω αυτά μεν περηφάνια, μη τάχα έτσι κανείς μεγαλοψυχία. Περι-
φρονώ τον εαυτό μου πια δεν είναι άξιος ανάξιος η άξιος
μια κι' ούρη δια της βίας η μυστικά σου τον ορίσω. Ευτυχώς μόνον
εγώ δεν μπορώ κι' μεταχειριστώ βία εναντίον σου μα κι' σ' εαυτό
δικό μου, ενώ ο άντρας σου η οι δικοί σου σ' κάνουν με το
άγριο (η σ' η ίδια κρίνεις πως είναι ο τρόπος σου σου χρειάζεται
μια κι' εκπορευόμενος) με φαίνεται πως εκείνοι θα νικήσουν, γιατί,
καθώς σου είπα, η γυναίκα δεν κι' θέλει κι' θέλει
δικό της σταθερή. Εγώ όμως πάντα σ' δείχνω, και αν ο άντρας σου,
αφού με κάνεις χωρίς κι' το δείξω αυτός, δε σ' δεχθώ, θα δείξω σε μένα.

27 Ιουνίου. Τώρα έφερε: ένα γράμμα ο άντρας σου δίνει στον λόγο, αφού
τώρα έφυγε άμα δόθηκε στην γιαγιά πως βάλτε (déchue) εξίσου σου, αυτόκλητη
τα παιδιά της. Και αυτή τον ευχαριστήσει κι' πάει κι' στην θα άντρας. Το γράμ-
μα της σε μένα είναι πολύ έμορφο, μου τον δείχνει ολόκληρο όπως είναι. Κλαίει
πάει μένα μου σου τον χάνω, η' που πάει η ψυχή κι' χαθώ μένα από
η καθήκον,. Θα γυρίσει η' έμορφη σου θέλει άμμη μη, πιο ηρωίδα,
πιο μεγάλη, πιο δυνατή. Λυπούμαι που χάνεται.

28 Ιουνίου. Το γράμμα του άντρός της μου: «... Χθες το βράδυ έκλαιγα
περισσότερον και πικρότερα παρά ποτέ. Πέρα τα παιδιά από εύρεμε με τον
ίδια κι' τα βρίσκω κι' χαρούν και κι' χαίρομαι· τι τούτος η αυτόθεος μεταβ-
τόν αίσθημα τη καρδιάς και τη ειδυλλίας του κόσμου αφ' εκείνη η τη
δικό μου διαδίκου αφ' εκείνου μ' έκαμε τόσο κακό που όταν εστράφη
ήρθε μαζί και αφού πράγματα τα παιδιά η' έρεμα μόνο με πόνο
τα κλάματα. Εξ συγχωρούσα και σένα, συγχωρούσα την μοναξιά σου
συγχωρούσα στη αυτή η' αίσθησης τη μοναξιά δα σ' παρακαλούσε
πάντα έτσι και αν φανατισμένη, δίχως είναι «μόνη» όχι από άλλου
ανθρώπου αλλά από τα παιδιά σου. Ευχήθηκα τι υποφέρει σ' σένα η'
μεγάλη» και όταν σήμερα το πρωί έβαλα τα τέσσερα μόνα σου μ' έπιασαν
ένα σύμπτωμα της καρδιάς μου. Έδωσα κι' φτιάξε, κι' σ' φτιάξε:
[redacted], μη χάνεσαι, μη μας χάνεις!... [redacted] έλα! Έλα μη
πουράμπιο, έλα τίμια, πόφε το παρελθόν από τη μη μας, άρχισε εκείνο Ζωή
η' σ' τρέμα δα κόρη πάντοτε συμπαθώ η' πάντοτε την ευθυμία κι'
σου εύχομαι η Νέα Ζωή σου.... Συγχωρούσα τα παιδιά σου που σ' έχουν
αναγκή. Συγχωρούσα ότι δεν καταλαβαίνει αυτό και κατ' εύθειαν
η' εμείς μαζί κι' σ' αποτρέψη από το καθήκον, αυτός δεν είναι άλλο,
παρά ηλιθιός.»

Την έγραφα πως παραδέχομαι ότι είμαι ηλιθιός, αλλά και εκείνος που

τήν μέν νά πάμε μαζί τους ἢ νά μ' ἀφήνει ἐμένα εἶναι ἐμπιστός. Ὑπάρχει ὅμως μιά μικρούτσικη διαφορά σάν ἐμένα μας. Ἐκεῖνος ἐπιμένει τό καθῆκον μιά νά τήν τρυπήσουν πρός τον ἑαυτό του, ἢ παρά τήν θέλησή τους, τήν ἀναγκάζουν ὅλη τη τή ζωή νά μοχθήσει. Ἐδῶ ἐμένα, ἐπειδή τήν ἀγαπῶ τή δίχως βίβαια μιά τόν ἑαυτό μου, ἀλλά καί βρίσκω πώς δέν θέλει ἢ ἴσκεν νά ζήσω τή δική μου ζωή, μή γράφω, μή σκέφτομαι, ἢ δέν τήν τρυπῶ παρά τήν θέλησή της.

Τό "καθῆκον" τό Καθῆκον τοῦ Κάντ, σά θεός ὑψώνεται ἢ τά συνταράζει ὅλα, καί σάν οὐρανοκατέβατη ἀγκάθια δέν δέχεται αἰτιολογίες σέ τρόπο πού πεφαντός ἐπάνω σ' κείνος πού δέν ἔχει ἄλλο θεό νά λατρέψει, ρέαλί δέν μπορεῖ νά δημιουργήσει ἄλλες θεούς. Καί κυρίως αὐτοί νά μείνει συγάθι τοῦ θεοῦ Καθήκοντος παρά νά μείνει χωρίς Θεόν ἢ Κύριο ἀπό πάνω τους, γιατί τότε θά χαθοῦν. Θέλουν χρειάζεται τή θεόσταλτη συγαβιά τον μιά νά ζήσει, κυρίως νά μήν τήν πετᾶ ἀπό πάνω τοῦ, μιά νά μή μείνει ἄναρχος καί χαταλκωθῆ. Ἡ αὐτοσυνειδησία φταῖει.

Νύχτα. Νομίζω πώς τέλειωσαν ὅλα μεταξύ μας. Ἔβαλα φράγμα τους. Θέλει νά ἰδῆ τόν ἄντρα τους καί ν' ἀποφασίσουν. Ἂν μοῦ ταχυδρομήσουν θά σύρουν στά δικά μου. Ἂν ἦταν νά πάω ἐγώ στό σπίτι της δέ θά μέ ταχυδρομήσει. Ἀύριο θά φύγω. Θά λάβω γράμμα τους. Δέ μοῦ ταχυδρομεῖ.

Ποιός μιλεῖ μέσα σ' ἐμένα. Τήν ἐμπιστοσύνη δέν τήν ἔχασα ἀκόμη, μά ὅπως καί νά ἔχει ἐκείνη θά κοιτᾶ ἀνυπόφορα τήν ἀμαρτία. Κάποιος ἔμφυτη ψυχή κοιτᾶ τά καί θαρρεῖς στήν καθημερινή μου σου, κοιτᾶ τήν ἔνοχες τόσο δίκαιος ἢ πρίν μή γνωρίσω, καί κοιτᾶ δέν μπόρεσε νά ἢ σύρει πιά λάθος σέ φαρμάκωνα ἢ ἀράχνη. Καί μέ τό θέλει νά πιάσει. Ἴσως σκοτώθη. Μά γιατί; Ἐπιμένω ὅλο, γιατί ἀφοῦ κάποιος ἀέ δέν μπορεῖ νά κυριεύσει τή ζωή τοῦ σπιτιοῦ τους, πάντα τίμιος ἐγώ ἕτοιμος νά τή δεχτῶ, ἔρχεται νά μπορεῖ νά κυριεύσει τά κακά μόνα πού δ' ἄκουσα κάτι ἀπό τόν ἄντρα της τίτι ἀπό τόν κόσμο. Γιατί εἶναι τόσο ἀδύνατη;

29 Ἰουνίου. Ὥρες ὥρες ἔχω ἕνα παντοτινό αἴσθημα πού δέν τό εἶχα νιώσει ἢ ὥρα. Θά ἦταν μέσα μου κοιμισμένο, ἀπομεινάρι καί αὐτό τῆς ἀγριάδας τοῦ ἀνδρόκου (τῶν προγόνων μου). Ἐκείνη μέ φιλοῦσε ἢ τήν ἔσφιγγα στό στῆθος μου μέ πόθο, τήν ἤθελα, ἤθελα νά τήν πάρω. Ὁ πόθος ἦταν ἀλάστιχτος καί τήν ὥρα πού ἔπρεπε νά μείνει δική μου, ἔμεινε ἕνα ὄχι, ἢ μ' ἄφησε. Ἔνιωθα ἐκείνη τήν ὥρα θυμό καί συμπόνια ἐναντίο της ἕνα αἴσθημα παμπρίο ἀπό περιφρόνηση ἢ μίσος, ἢ ἤμουν ἄφρων καί μ' ἀγρίεψε περισσότερο ὅτι ἤθελα νά συμφωνήσω, ἢ πάρα μιά αὐτό μέ τόν ἑαυτό μου. Καί μέ δόμενος ὅτι δέν ἤμουν ἀρκετά ἄφρων μιά νά νικήσει ἢ ἀγριάδα μου ἢ νά τήν πάρω ἐκείνη δέ τήν ὥρα νά τήν πάρω δική μου τή γυναῖκα. Μά μ' ἐπρόδοσε ἢ ἀγάπη μου γιατί φοβό-

μου μέν τή γυναίκα...

Καί τώρα τό ίδιο. Μέ πολλή ἀγγελική ἀπόλαυση τήν νά μίλη γυναίκαρα, καί τήν γενικά σημασία τήν τραβήξαν πίσω „τό Καθήκον", „ὁ Κόσμος", τή τά Παιδιά της καί ὁ Ἄντρας της. Καί ἐγώ μένω μέ τό ἴδιο αἴσθημα, μιά κάποια πικρή παρηγόρηση μιά τήν ἀδυναμία τῆς γυναικός, μαζί μέ κοπιαστία καί μέ μίσος. Πιά νά πρόφερε αὐτά ἕνα σπίτι ἢ ἀράπη τη;

Μά δέ θά τή μισήσω κιόλας, ποτέ, γιατί ἤμαι τέτοιος ποῦ σιχαίνομαι τή μικρότητά μου καί μόνο. Δέν ἤμαι τέλειος πάντως καί τόσο ἄξιος μιά ἀγάπη μιά γυναίκα ὅμως τά ἐμπόδια μιά μένα, (ἔχω ἀκόμη δέν ἔχει ἄλλα ἐμπόδια νά τήν κρατοῦν).

Τό νά δίνω μιά γυναίκα νά ἀγάπαι ὅτι ἔχει καί δέν ἔχει μιά κάθε στιγμή εἶναι μεγάλη ἀναίσθησία, δυναμώνομαι μέ τήν μικρότητά μου. Καί τότε κοιτάω καί ἐκείνη καμμένη τή μαύρα, καί ἐμένα καί τόν ἄντρακο. Καί ἐκείνη μ' ἀρέσει πάλι καί ἐγώ θέλω τή μοναξιά μου, καί ὁ ἄντρας μου φαίνεται ἐκείνο ποῦ εἶναι — μικρόψυχος! Λοιπόν καί στόν ἑαυτό μου δέν πρέπει ν' ἀποδίδω τόση σημασία ποῦ νά περιφρονῶ καί νά μισῶ, ἀνάλογα (ἀν ἤμαι ἐπικίνδυνος) καί νά ἀγαπῶ. Εἶναι ἀνάγκη ὁ ἑαυτός μου νά τόν προσέχω κι ἄντρακο, καί ἀφ κυκλοφορῶ μόνο μέ τή σκέψη μου ποῦ μπορεῖ ἀπόλυτα, μερικές κάτι, ἢ ἀλλ (φυσικά τά μή μου ἀγαπῶ) Ἀρρώστια. Τώρα τήν ἀγαπῶ μέ πάθος.

Ἄλλοτε ποῦ μιά κυρία, τή συμμορίσμα ἐκείνη ποῦ ποτέ φρίχτα. Ἄλλοτε μόνο μένω: ἀν ποτέ καί κανένα, ποτέ ἐγώ φρίχτα.

—

C'est un bonheur de pouvoir converser avec Goethe, Pascal, Montaigne, Platon, Renan ou Nietzsche, comme c'est un bonheur pour une femme de chambre de se pencher à la fenêtre, de regarder les passants et de causer avec le domestique de la maison en face.

—

Ἔχω μιά ψυχία ἀπέραντη. Δέν συμμορίζομαι τί μίσος στή θεσσαλονίκη ἢ στήν Ἀθήνα. Δέν μέ ὑποτίθεται τί μέ οἱ ἄνθρωποι μιά μένα. Δέχομαι μοιρωτά τή Μοῖρα μου. Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι αὐθύπαρκτος ὄν, δά πρέπει νά ἔχει δέ δ' ἄχνη τοῦ πραγματός του, μιά κανένα. Κοιτάξτε πῶς νά πράτει ὁ καιρός τῆς δικῆς μου ζωῆς, νά περιμένω τό τέλος τῆς μέ ἡρεμία. Ἴσως δά δῶ τό Παρίσι πρίν πεθάνω, μά δέ μέλει κομμό μιαν δέν πόθησα ποτέ πολύ νά τό δῶ. Ἡ γυναίκα ποῦ πόθησα πολύ, δέν ἔμεινε δικά μου, μά καί αὐτό δέν ἔχει μεγάλη σημασία. Ἔμειναν δικά μου ἄλλες γυναῖκες, καί ὅλες εἶναι ἴδιες. Πολλά πρακτικά πράγματα δέ μέ ταράζουν πιά αὐτές μέ ἀποτίθεμαι, γιατί ἀδιάφορα τά ἔχω. Καί αὐτό ἀν μένει πρακτικό πράγμα μιά νά τό ἐκμάθω (ἢ ἀν τό ξεφορτώνω μιά νά μένει πρακτικό). Καί τότε δά ἔχω τήν ψυχία τήν ἀπέραντη ποῦ χρειάζεται γιά νά δημιουργήσω ἄλλα πράγματα, ποῦ νά εἶναι ἔλλο ἀπό τόν

ξανά μου.

Απόγευμα. Όμως δυμόνω όταν, για νά μ' παρηγορήσει ίσως, μοῦ γράφει σκέψεις «Πολλές γυναῖκες θά σ' ἀγαπήσουν, ἀγάπη μου, καί πολλές θά παραδοθοῦν σ' σένα, καί ἴσως καί σύ ἀγαπήσεις μερικές, en passant.» Ἐγώ δέ θέλω ἄλλες γυναῖκες, οὔτε πολλές οὔτε λίγες, θέλω σένα, κι σύ δέ θέλεις νά παραδοθῆς σ' κένα ὅσο καί νά μ' ἀγαπᾶς, κι ὅσο κι ἄν σ' ἀγαπῶ. Αὐτό μ' πειράζει. Εἶναι τόσο σπάνιο νά βρῶ γυναῖκα ποῦ νά τήν ἀγαπήσω ἔτσι, ὅπως ἀγάπησα σένα, ὅπως ἄξιζε νά δημήσεις νά γίνεις δική μου. Μέ τό νά λές: «ἄς κῆδε τό κέρος, κρίμα! Τέτοια ἀγάπη ἄξιζε νά ζήσω.» δέν κάνεις τίποτε, μόνο μ' πληγώνεις. Ἐτό χάρι σου κῆμε νά μείν ἕδεκα τό κέρος κι νά μή χαθῆ τέτοια ἀγάπη. Μά δέν τό θέλεις ἀρκετά.

Καί στό ἴδιο τό χθεσινό γράμμα ἔχει μερικές γραμμές ποῦ ἀντιγράφω:

«Ἀγαπημένε μου, μερικές ὧρες ἀκόμη ἔχεις νά περάσεις· κι τότε θά βρῶ ἄν θά πάω στό κασιά μου. Θέλω νά σοῦ γράψω καί δέν μπορῶ· εἶναι κι δεύτερη φορά ποῦ δοκιμάζω καί ἀναβάλλομαι νά τό ἀφήσω· καί ὅμως εἶμαι χωρίς ἡσυχία.... Χωρίς τό ἀπόγευμα ἔβαλα κατεβαλμένα ἀπό τόν ἄνδρα μου: Leaving this afternoon, rendez-vous tomorrow morning Grand hôtel.» Ἡ πρώτη στιγμή ἦταν χωρίς, ἔμεινα κυρι-κή τόσο ποῦ δέν μπορῶ νά σοῦ τό περιγράψω· ὕστερα πέρασε, ἠσύχασα· τώρα αἰθάνομαι ἀπαράλλακτα ὅπως τήν ἡμέρα ποῦ δεύτερη φορά θέλησα νά σκοτώσω· ἔχω ἕνα détachement τέλειο γιά κείνη τ' ἀνθρώπινο· σπό βάθος μέ-νει ἕνας βουβός πόνος, μά ἕνας τόσο βουβός. Καί περιμένω ἤσυχα νά περάσει κι ἡ νύχτα καί νά φύγω γιά τήν Βιέννα μ' ἕνα ἀπό τά πρωινά τραῖνα.

.... Ἐκείνο ἔχω νά μετάνιωνω τό διαβάζω καί ἔχω σκοπό νά τό μετανιώσω μέ ἐπιμονή. Τί θά γίνει ὅμως δέν βλέπω· ἴσως μ' νικήσει ὁ ἄνδρας μου καί μ' πάρει πίσω· τότε μένει τό περίστροφο· δέν βρίσκω ἄλλη λύση. Ὅλη μέρα συνέπτυσσον τό σπίτι μου· μοῦ φαίνεται ἀδύνατο, ἀδύνατο νά ἐπιστρέψω· ἴσως ὅμως νικήσει ὁ ἄνδρας μου, δέν βλέπω· ἀπόψε ὅλα μοῦ φαίνονται δυνατά, ἀκόμη καί νά δημήσω κάτι.... Κάποτε θυμοῦμαι πώς θά εἶχε lutte à mort ὅπου ἴσως νικήσει, εἴτε ἄνδρας, εἴτε δυνατώτερος κι εἴτε ἐμπιστότερος.» — Αὐτό τώρα τό ἔχω γράψει καί ἐγώ, πού ἔχει ἀνάγκη νά τήν παρηγορήσει ἕνας ἄντρας, ἕνα ὄν δυνατώτερο ἀπό τή γυναῖκα, μιά κι ἔτσι, τό γυναῖκα, δέν ἔχει θέλησι δική της ἀρκετή. —

«.... Ὄχι καί ἄν μίλησα νά μή μ' παρεξηγήσεις· θέλω νά βρεῖς πώς σ' ἀγαπῶ χρειά. Καί ἄν σκοτώθω il ne faut pas m'en vouloir, κουράσθηκα πολύ αὐτές τίς μέρες καί βρίσκω πώς χωρίς ἕνα δέν μπορῶ πιά νά ζήσω, πώ νυρίς τή ἀργά θά μ' πάει κι ἡ νοσταλγία μ' τρόπο τέτοιο ποῦ κάμε θά θελήσω νά φύγω ἀπό τό σπίτι.» — Μά, Φίλη, ἄν ἀμέθεια χωρίς ἕνα δέν μπορῶ πιά νά ζήσω, δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά πεθάνω, δέν ἔχει κανείς νά ἴδω σ' μένα. (Σωστό)

«.... Καλλίτερα θάνατος παρά ζωή ὅπως αὐτήν ποῦ βρῶ. Ἴσως κι δέν σκοτώ-

-θῶ

ίνα μή πόνα νά ζήσω, ποιός ξέρει; ίσως κάτι, ἀπόψε ὅλα μου φαίνονται δυνατά, κι' τά' πιό παράξενα.... Τό μυαλό μου εἶναι πολύ καθαρό, μά δέν μπορῶ νά κοιμώμαι πολλά πράγματα π.χ. γιατί πονοῦσα τόσο τό πρωί κι' γιατί σύ δέν μ' πιστεύεις πιά. Καί τέλος δέν μ' πειράζει πάρα πολύ. Τό πόνο πού πολύ δυνατά εἶναι νά πεθάνω. Αὐτό, ναί.."

Κι' πάλι φαντάζει: "Ὄχι καί ἄν κάμω, μή μ' μισήσεις, μή μ' παρεξηγήσεις! Ἐξ' τό παρακαλῶ τόσο:...." - Μά ἄν σ' μισήσω; Μήπως εἶναι σπό χέρι μου νά μή σ' μισήσω; Δέν πιστεύω νά σ' μισήσω γιατί, ἐκτός μιά' μέγα σφάλμα, τόν περισσότερο καιρό βρίσκω μ' ἐπιείκεια τούς ἀνθρώπους. Βρίσκω κι' ἀποδαίνομαι ἄπειρα πράγματα, κι' ἔτσι φεύγει κ' πίκρα πού εἶχε δέν μ' ἀγάπησες ἀρκετά, κ' δέν εἶμαι ἐγώ ἄξιος μιά' ἀγάπη. —

"Αὔριο θά' φύγω τοῦτο: ἄν πρόκειται νά' μείνω δικηγόρος, θά' σοῦ τηλεγραφήσω πρίν μηδεί μιά' ἀπόφαση· ἄν πρόκειται νά' μυρίσω καβούκι τόν ἄνδρα μου... τότε δέν θά' σοῦ τηλεγραφήσω· θά' σοῦ τό γράψω μ' δυό λόγια, τά' τηλεγράφα... Ἄν ὅταν βάλεις τοῦτο δέν ἔχεις βάλει ἤδη τηλεγράφημα, τότε, παιδί μου, ἀγαπημένο μου, δύστυχο ἀόρι μου, τότε θά' βρῆτε πῶς τόν ἑπαύριο θά' βάλεις τίς τελευταίες γραμμές τῆς ἱστορίας τῆς ἀγάπης μας. Καί τότε... Ὁ Θεός λυπάται."

Καί φαντάζομαι πάλι: "Μή' μ' μισήσεις! ὄχι καί' ἄν κάμω, πίστευε στόν ἀγάπη μου· εἶναι τρισμέγιστη. Ἠσυχάζει παραδίδω τή ζωή. Μή' μ' μισήσεις!"

"... Πέμπτη τρωί. 6 ὥρες. Ἤξερε μου, φεύγω μιά' τήν Βιέννα σ' μέρο· πέρασα une nuit blanche, σ' σκέφτηκα ὅλην τήν ὥρα καί φεύγω μ' ἕνα τρέμουλιασμα στήν ψυχή. Πηγαίνω νά' πάρω τή ζωή μας ὅλην, τήν δικήσουν κι' τήν δική μου· ποτέ δέν θέλησα τόσο νά' μείνω δικηγόρος ὅπως αὐτήν τήν ὥρα πού σοῦ γράφω καί πού πηγαίνω, ἴσως, μιά' νά' μήν ἐπιστρέψω πιά.... Ὄχι καί ἄν μείνει, σύ θέλω νά' πιστεύεις πάντα, ὡς τό τέλος τῆς ζωῆς σου, στήν ἀγάπη μου. Ἀγαποῦσα καί τά' παιδιά μου, καί εἶμαι "σκλάβα" τῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος."

Αὐτό τό τηλεγράφημα ἦταν ἀρκετό μιά' νά' τήν δικαιολογήσει ὅλην, σ' ὅλα τους τά' ξερόλογα: εἶναι σκλάβα τοῦ Καθήκοντος. Δέν εἶπα ἐγώ ποτέ τό ἀντίθετο. Καί τό Καθῆκον, ὁ μέγας Θεός, σπίκεται ἀπό πάνω τους κι' τήν ὄρεξη!

—

Σήμερα ὅλη μέρα ἔκαμα κοῦρα ρομαντιάς, ἔγραφα μέγα πράγματα σ' αὐτό τό τετράδιο, διάβασα τίς Considérations inactuelles τοῦ Νίτσε καί βγῆκα μιά' νά' πάω σ' ἕνα δημόσιο κῆπο τό βράδυ, μά' ἐπειδή δέ μοῦ χαμόσουν ἕνα μεγάλο ὁ ἄνθρωπος πού σπέκονται στήν πόρτα μιά' νά' μοῦ μείνει, βρέθηκα μαζί του κι' ἔξω. Ἡ μόνη ὄφελεία μου ἦταν αὐτή ἡ βρεσιά, κι' εἶμαι εὐχαριστημένος μ' τήν ἡμέρα μου. Ἀμμά σπό βάθος μέσα ὁ πόνος μιά' τή γυναῖκα πού ἀγάπησα καί μ' ἄφησε, πόνος πού μ' τρώει.

—

Μετάφραση από Π. Βλαχολί. Note 10 στην Π.Δ.

Η Ιουλία. Αν καί γέρασαν όλα μεταξύ μας, άν καί μέρισα από αυτές τις ημέρες με τά παιδιά τους κοντά στον άντρα τους, δέ βρέθηκε γιατί ήμουν ακόμη; Ήμουν ή ίδια αιτία; Αισθάνομαι πώς όλα δέν γέρασαν. Μέ φαίνεται πώς τώρα πολύ γρήγορα αποφάσισα νά φύγω τώρα, ή ετοιμαζόμουν τήν αποχώρησή της. Ή μιά στιγμή αδυναμίας μεγάλης που ήταν αιτία κατάστασής μου γιά τόν άντρα της, ή συμπάθεια τής ίδιας του καθήκοντος, ό φόβος μέν τής κρίσεως αίχνιδιά τά παιδιά της, ή ό κόσμος ό άγιος — σ' μιά γέροντα στιγμή πάρε τέλος από αυτά της. Θά τής είναι όμως δύσκολο νά πεθάνει όλη ή ζωή της έτσι, ή ίσως όταν παραβαρεθή, θά σιωπήσει μιά νά ηύχεται μιά καί καλά. Θά χρειαζόταν πάρα πολλή δύναμη μιά νά ήθελε σ' μένα, νά γίνω γυναίκα μου. Ήταν πιό εύκολη, δέν μπόρεσε νά αντισταθή στην εικόνα μιάς μητέρας που αγίζει τά παιδιά της, ή έτσι πάρε σταυροπαιδιάς. Αν γίνω ακόμη πιό εύκολη, θά σιωπήσει, δέ θά μπορούσε νά αντισταθή στό βάρος τής ζωής, μιά θά είχαμε καταστραφεί.

Τό λέει ή ό Πέτρος, που μου φαίνεται μ' αυτήν: «Η δόξα σου έχει, δυστυχώς, σπάει ρίζα της από τό πολύ γέρατα. Έχει ανάγκη από μεγάλη δόξα μιά νά ήρθε μαζί σου. Χρειάζεται πολύ μεγάλη μιά νά πάει κάτω στήν παγιά της ζωή.»

Τής έγραψα τή Δευτέρα 30 Ιουνίου μόνο δυό λόγια: «Αν θυμήσαι ποτέ νά σιωπήσω, σκέψου πώς υπάρχει ή άλλη μιά ζωή: νά έλθεις σ' μένα, Μά δέν πιστεύω ποτέ νά τό κάμω. Δέν έχει τή δύναμη νά πολεμήσω μέ τήν ευμορφοσύνη του, καθήκοντος, ή μέ τήν κοινωνική αντίληψη όλη. Δέν μπορεί νά τό κάμω.

Καί αυτό τό «δέν μπορεί», μού έμεινε κάποια πίκρα που είναι μέσα μου μά μού αγίζει ή άλλη τώρα. Καί κατάντησε στή βεβαιότητα πώς «δέν μάθαμε αρετά», ή είναι πολύ πικρό.

Διά πρώτη φορά βγαίνω από τήν αίχμη κατάστασης που είμαι αυτές τίς μέρες. Τώρα καί δέν μπορώ νά κάμω ή όμο παραδείγω. Ο πόνος δέ δά μείνει ίδιος ποτέ, αλλά πρέπει νά τού βρω μιά θέση δική του νά τόν τοποθετήσω, μιά νά μήν πιάνει όλο τόν τόπο ή μέ παραμένει. Κάθεται στήν ψυχή μου σά τόν βρεχτή τόπο από εδώ ή σάμε νά μέ πνίξει από αθυμία. Καί όμο θέλω νά βασανίσω ή βασανίσει δέν έχω.

Τά καιρό έπρεπε νά έρθει ήχος ή μόνο, νά μήν έβλεπα ή νά μήν άκουα κανείς, ή νά μέ μιλούσα, ή νά μήν κοινωνούσε. Τόσο ίσως θά χάνα τόν πόνο ή θά έβλεπα πώς τελειώνει μιά περίοδο τής ζωής μου ή πρέπει ν' αρχίσω άλλη, καθαρή, σκληρή καί πιό δυνατή.

Πρέπει νά καταλάβει ό πόνος.

Κάποτε πέρασε τόσο κουραστικό που μόνο τό θάνατο θέλω.

Κοιτάζω τή θάλασσα από Κατάστιχο ή είμαι βαθιά ή θά μέ δέχτηκε πόνος, ή θά μ' έπνιγε. Μά δέν βρίσκω τί μέ βασανά ή δέν τό κάνω.

Δν δαρατεύεται η αυτοκτονία

Δεν μ' αρέσει η αυτοκτονία, όπως τώρα δεν μου αρέσει ν' αγάπαει κανείς τη γυναίκα μου. Τώρα φαίνεται άχαρο. Έτσι η μόνη η αυτοκτονία μεγαλώνει άχαρη. Δεν δα μ' άρεσε να γίνω ο κύριος που αυτοκτόνησα. Ό,τι άλλο αν σε μια μέρα, δε με φέρει. Μα αυτό όχι.

Πονεί πολύ ένιωθα, η ανάσα μου. Και το μυαλό μου ήταν βαρύ, η ένα βάρος πίεζε την ψυχή μου. Και η σκοτοχώρια μου γίνεται πιο μεγάλη γιατί βλέπω την ανάγκη μου, η γιο που δεν είμαι άξιος για μεγάλα πράματα, ούτε στη σκέψη ούτε στην εργασία. Άχρηστος η χαμαιτύπος, η πονεί σαν κομαστός.

Θέλω ν' καταλάβω σκυφός.

Άρα τελειώνει αυτό το τετράδιο δε δα μείνω πια γι' αυτήν.

Ύστερα από τέτοια αγάπη η τέτοιον πόνο, μόνο η Εκείνη παρηγόρια.

Εκείνη, έρωτα Εκείνη, πού γίνε τόσα!

Γιατί η ψυχή μου είναι άχαρη αυτές τις μέρες και δεν καταλαβαίνει πάω τους η αχαριτίες της. Περιφρόνηση, μίσος, σκοτοχώρια, πόδος, νοσταλγία, δύναμη, όλυρα, διάθεση, χαρμάλεια, πόνος, αγάπη — όλα πρέπει ν' καταλαδίσουν στον πάτο της ψυχής μου. Η ψυχή μου είναι άλα κάτω, συνταραγμένη, μπερδεμένη, ανάκατεμένη, ακάθαρτη. Θα τσαμπατήσω τις ώρες ορμές της, τις ορμές που γεννά η κούραση η η αδυναμία, — για ν' ανακτήσω μόνο η ορμές της δύναμης.

Κάθε φορά που συλλογίζομαι πω μ' άρεσε μια γυναίκα, περιφρονώ τον εαυτό μου για την άπιστη εμπιστοσύνη μου σε μια γυναίκα, η γι' αυτήν προσοχή μου σ' αυτήν, περιφρονώ η τον εαυτό μου γιατί δεν τάχα τα δύναμη ν' αγάπω τραβηγμένα.

Αυτό το αίσθημα πρέπει ν' αγγίξει φορά, ν' γίνει άλλο αίσθημα, πρέπει ν' βρεί το κυριότερο πού τα ταιριάζει, γιατί δε μ' αρέσει η περιφρόνηση. Τίποτα ανδρώπινο δεν αρίζει ούτε περιφρόνηση ούτε περιφάνεια, η πρέπει ν' βρεί η ψυχή μου τη Γαλήνη την καθαρία, τη δικαιοσύνη, την έμορφη.

Ω, τότε ας μη μείνω, ας σκοτάσω.

Πρέπει ν' μάθω ν' μη περιμένω πια γρόκα από τον άνθρωπο, αλλά από αλλού, η ν' μη περιμένω γρόκα, καθόλου. Είναι τόσο αδύνατος πια σε μένα — γρόκα ν' μορφώσε; Άλλοτε δε γέρνα τη συνείδηση μου. Μόνος τώρα σκυμένος ν' τη μορφώσε; Αν είναι έτσι, δα πω πω, κακοσύνη, η πρέπει ν' αγγίξω σκυμένος.

Ιωάννου. „Περίλυπος έστιν η ψυχή μου έως θανάτου". Πήγα χτές στον Πρόκοπο η στη Χάλκη και γύρισα σήμερα το βράδυ. Ήθελα ν' έρθουν κάποια γράμματα της, εκεί ήξερα πως δε δα τα δω πια. Και τη νοιώθω κάθε ώρα πού απομακρύνεται από μένα. Χωρίζονται η δρόμοι μας. Μα γιατί; αφού είναι τόσο όμορφα μι μένα, η αφού αγαπούμαστε τόσο; Είναι αλόγιστα όλα τα έρωτέα. Γιατί δεν το βλέπει εκείνη; Εύνα ανδρώπους, μα όλοι πράσαν μπροστά μου σαν

βίνει, και ήρθε έμεινα μόνος δίχως τον ήρα. Πέρασα μόνος.

Το τρένο αποδιαλύεται έτσι: θα την αγαπώ πάντα έρωτα θα την αγαπώ μέσα στη καρδιά και δεμένη μαζεμένα, όπως αγάπες ένα μονοήμερο. Και δε θα σε δω πια γιατί τίποτε άλλο και θα σε κοιτάζω πάντα. Και δε θα σε δω πάλι, κι δε θα μείνω γι' αυτόν άλλο και θα μ' αρέσει πάντα με κόπο.

Τώρα αγάπησα με σπάνια αγάπη που δε μπορεί να σβύσει. Μα θα πρέπει να σωπάσω, γιατί αυτή η ιστορία δε θα μπορούσα ποτέ να μιλήσω, ούτε ο άλλος μια κουβέντα. Είναι έρωτας και πρέπει να τη μαζεύω με τη σιωπή μου γιατί δεν πρέπει να γίνει κοινή δική μου.

„Ποιος". Τι θα σε πω αυτό το „ποιος"; Ανόητο, βλακώδες „ποιος", που μ' πρήξε!

Γιατί είναι μέρος μου βρε, άκου τη μόνη βρε που θέλω ήρα είναι να πάρω τη γυναίκα που αγαπώ; Γιατί υπάρχει άλλος γυναίκες στον κόσμο αλλιώς δε τις θέλω τη μόνη γυναίκα που αποφασίζω, δε μπορώ να τη έχω;

Αγάπη μου, ήμουν τι ήσουν μια μέρα; Ήμουν τι πόνο μ' έδωσες; Αγάπη μου, είναι κρίμα αυτό που έκανες, κι ίσως δε το βρίσκω.

Μα φαντάστηκες τόσο τους κόμπους, που δεν τους πιστεύω, τίποτε πολύ και δε θα σπάσουν διαφορές, κι δε διαφέρουν δύσκολα έτσι που θέλουν.

Αγαπημένη, δε βρίσκω τι πόνο μ' άλλους. Ίσως αν το ήμουν, θα σε μείνω στη μοναξιά μου τώρα. Μα τώρα πάει όλα.

[illegible]

13 ივლ 14 / 27 / 1908